

VASPITANJE DANAS:
IZMEĐU TRADICIONALNIH VREDNOSTI
I SAVREMENIH IZAZOVA

Knjiga rezimea

DOI: <https://doi.org/10.46630/vada.2025>

Naučni skup sa međunarodnim učešćem
Scientific conference with international participation

Niš, 06. decembar, 2025. godine
Niš, December 6th 2025.

Operativni urednik
Dr Maja D. Stojković

Filozofski fakultet u Nišu / Faculty of Philosophy in Niš
Departman za pedagogiju / Department of Pedagogy

**VASPITANJE DANAS:
IZMEĐU TRADICIONALNIH
VREDNOSTI I SAVREMENIH IZAZOVA**

**EDUCATION TODAY:
BETWEEN TRADITIONAL
VALUES AND CONTEMPORARY CHALLENGES**

Niš, 06. decembar, 2025. godine
Niš, December 6th 2025.

KNJIGA REZIMEA
BOOK OF ABSTRACTS

Urednici / Editors
Prof. dr Jelena Petrović
Prof. dr Marija Marković

Niš, 2025.

Organizacioni odbor / Organizing Committee

Prof. dr Marija Marković, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (predsednica)
Prof. dr Zorica Stanisavljević Petrović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Doc. dr Marina Ćirić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Doc. dr Jelena Osmanović Zajić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Msr Anastasija Stanojević, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Msr Danijela Miletić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Msr Marija Đorđević, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Msr Milica Marinković, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Msr Dragana Dimitrijević Pejčić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (članica)
Msr Iva Sotirov, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (sekretarka)
Msr Katarina Anisijević, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu (sekretarka)

Zahvaljujemo se Filozofskom fakultetu u Nišu na finansijskoj pomoći
u organizaciji skupa.

The Conference organisers gratefully acknowledge the financial support
provided by the Faculty of Philosophy in Niš.

Conference email address:
vaspitanje.danas@filfak.ni.ac.rs

Programski i naučni odbor / Programme and Scientific Committee

- Prof. dr Marina Matejević, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu
Prof. dr Marija Jovanović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu,
Upravnica Departmana za pedagogiju
Prof. dr Jelena Petrović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Upravnica
Centra za pedagoška istraživanja (predsednica)
Prof. dr Dragana Jovanović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu,
Prodekanica za nastavu
Prof. dr Bisera Jevtić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu
Prof. dr Jelena Maksimović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu
Prof. dr Vera Spasenović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Milan Stančić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Slađana Zuković, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Jovana Milutinović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Vesna Minić, Učiteljski fakultet u Leposaviću, Univerzitet u Prištini
sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici
Prof. dr Igor Đurić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Prištini sa
privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici
Prof. dr Dragana Stanojević, Pedagoški fakultet u Vranju, Univerzitet u Nišu
Prof. dr Biljana Sladoje Bošnjak, Filozofski fakultet na Palama, Univerzitet
u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Brane Mikanović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Marjan Blažič, Univerzitet u Novom Mestu, Slovenija
Prof. dr Sofija Vrcelj, Filozofski fakultet, Univerzitet u Rijeci, Hrvatska
Prof. dr Borislava Manojlović, Univerzitet Džordž Mejson, SAD
Prof. dr Ana Kožuh, Pedagoški fakultet Univerziteta u Primorskom, Slovenija
Prof. dr Serđu Sandulec Jan Kreanga, Državni pedagoški univerzitet u
Kišinjevu, Moldavija
Prof. dr Tatjana Novović, redovni profesor Filozofskog fakulteta
Univerziteta Crne Gore, Nikšić
Prof. dr Vesna Makaševska, UKIM, Pedagoški fakultet „Sv. Kliment
Ohridski“ – Skoplje
Prof. dr Marina Semiz, Pedagoški fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Užice

SADRŽAJ

I VASPITANJE I OBRAZOVANJE IZMEĐU TRADICIJE I SAVREMENOSTI

<i>Brane Mikanović</i> RAZVOJNI OBLICI I CILJ VASPITANJA: VREDNOSTI I IZAZOVI	14
<i>Rozalina Popova-Koskarova</i> MODERN VERSUS TRADITIONAL IN THE NEW CONCEPT OF PRIMARY EDUCATION IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	16
<i>Boris D. Ilić</i> FENOMEN OBRAZOVANJA U DRUŠTVENOM KONTEKSTU: TEORIJSKI PRISTUPI U SOCIOLOGIJI OBRAZOVANJA	18
<i>Neda Stojanović</i> RAZUMEVANJE VASPITNO-OBRAZOVNOG PROCESA SA STANOVIŠTA GADAMEROVE HERMENEUTIKE	20
<i>Marija Ristić</i> SLIKA O DETETU NEKADA I SAD – IZAZOV VASPITNE PRAKSE .	22
<i>Dušica Đukić Bodlović</i> VASPITANJE U SAVREMENOM DRUŠTVU: TRAGANJE ZA RAVNOTEŽOM IZMEĐU TRADICIJE I MODERNOSTI	24

II PORODICA KAO VASPITNI KONTEKST IZMEĐU TRADICIJE I SAVREMENOSTI

<i>Marija Đorđević i Marina Matejević</i> ZADOVOLJSTVO PORODICOM I VASPITNI STIL RODITELJA ..	28
<i>Sladana Zuković i Senka Slijepčević</i> KULTURA RODITELJSTVA: IZAZOVI, RODITELJSKE KOMPETENCIJE I PODRŠKA KROZ OBRAZOVNI SISTEM	30
<i>Jelisaveta Todorović, Miljana Spasić Šnele i Miljana Nikolić</i> VASPITNI STAVOVI RODITELJA KAO PREDIKTORI IDENTITETSKE ORIJENTACIJE KOD MLADIH	32

<i>Anida Vrcić Amar i Nataša Lazović</i> PREZAŠTIĆAVANJE DETETA I MENTALNO ZDRAVLJE MAJKI DECE SA I BEZ POTEŠKOĆA U RAZVOJU	34
<i>Klara Lovrečki</i> METAPHORS WE PARENT BY: DISCURSIVE IMAGES OF PARENTING IN CROATIAN PARENTING MANUALS	36
<i>Nenad Stanojević</i> POVEZANOST SOCIJALNOG KAPITALA UNUTAR PORODICE I OBRAZOVNOG POSTIGNUĆA SREDNJOŠKOLACA U JUGOISTOČNOJ SRBIJI	38
<i>Nataša Filipović i Marina Stojković</i> TRADICIONALNE I SAVREMENE VREDNOSTI U VASPITANJU I OBRAZOVANJU: ULOGA PORODICE, ŠKOLE I DRUŠTVA IZ PERSPEKTIVE UČENIKA VIŠIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE	40

III DIGITALNO OBRAZOVANJE I NOVE TEHNOLOGIJE

<i>Marija Marković i Iva Manić</i> INFORMISANOST STUDENATA PEDAGOGIJE O FENOMENU DIGITALNOG NASILJA	44
<i>Vera Stojanovska and Angela Ikonomoska</i> TEACHING WITH TECH: A COMPREHENSIVE VIEW OF DIGITAL TOOL USE IN PRIMARY SCHOOL INSTRUCTION	46
<i>Jovana Arsić i Milica Marinković</i> PERSPEKTIVE I IZAZOVI PRIMENE VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U SAVREMENOM OBRAZOVANJU	48
<i>Kiril Barbareev i Jadranka Runčeva</i> DIGITALNE INOVACIJE I INKLUZIVNA PEDAGOGIJA – PRIKAZ PLATFORME “MAGIČNO OGLEDALO”	50
<i>Suzana Vasić i Aleksandra Gajić</i> PRIMENA IKT U NASTAVI – PRIMER IZ PRAKSE OŠ „SVETI SAVA“ NIŠ	52
<i>Dragana Radenović</i> DIGITALNO DETINJSTVO IZMEĐU TRADICIONALNIH VREDNOSTI I IZAZOVA DANAŠNJICE	54

<i>Ivica Panić</i> VEŠTAČKA INTELIGENCIJA U NASTAVI FRANCUSKOG JEZIKA: PREDNOSTI I IZAZOVI	56
--	----

IV SAVREMENE TENDENCIJE I INOVACIJE U OBRAZOVANJU

<i>Bisera Jevtić i Danijela Miletić</i> PERSPEKTIVA VRŠNJAČKOG OSTRAKIZMA I BEZBEDNOSTI U ŠKOLSKOJ ZAJEDNICI	60
--	----

<i>Vesna Lj. Minić i Dragana Lj. Stanojević</i> VASPITANJE DECE OSNOVNOŠKOLSKOG UZRASTA U SLOBODNOM VREMENU	62
---	----

<i>Ana Bauer</i> RELATIONAL PEDAGOGY IN RECENT PEDAGOGICAL RESEARCH: A SCOPING REVIEW	64
---	----

<i>Staša Kolar and David Pučko</i> THE INTERSECTION OF YOUTHISM AND STUDENT STATUS: DEEPENING CHALLENGES AND DISCRIMINATION	66
---	----

<i>Danica Popović</i> IZAZOVI I PERSPEKTIVE MEDIJSKE PISMENOSTI U OBRAZOVANJU	68
---	----

<i>Branka Živić i Natalija Raković</i> VASPITANJE ZA RAZLIČITOST U DIGITALNOM DOBU: IZAZOVI I PERSPEKTIVE	70
---	----

<i>Ljiljana Tasić i Sanja Stevanović</i> RUBRIKE U SUMATIVNOM OCENJIVANJU DIGITALNOG MULTIMODALNOG KOLABORATIVNOG PISANJA	72
---	----

V EMOCIONALNI, SOCIJALNI I RAZVOJNI ASPEKTI VASPITANJA

<i>Jelena Petrović i Dragana Dimitrijević Pejčić</i> EMOCIONALNO VASPITANJE KAO NASTAVNI PREDMET U STUDIJSKIM PROGRAMIMA PEDAGOGIJE	76
---	----

<i>Olivera Kalajdžić, Ranka Perućica i Jelena Pavlović</i> PERCEPCIJA BUDUĆNOSTI I NJENIH DETERMINANTI MEĐU SREDNJOŠKOLCIMA	78
---	----

<i>Denis H. Demirović</i> PSIHOLOŠKA PODRŠKA SLEPIM I SLABOVIDIM UČENICIMA	80
<i>Stefan Vasev</i> IZAZOVI RODNE RAVNOPRAVNOSTI U VASPITANJU: IZMEĐU TRADICIJE I SAVREMENIH VREDNOSTI	82
<i>Ivana Stamenković i Marta Mitrović</i> UPOTREBA DRUŠTVENIH MREŽA U ADOLESCENCIJI: PERCEPCIJA STUDENATA O RODITELJSKIM STRATEGIJAMA POSREDOVANJA	84
<i>Tatjana Kovačević</i> ISTRAŽIVANJE RAZVIJENOSTI SMISLA ZA BROJEVE KOD MATURANATA	86
<i>Valentina Ninić i Jovana Milatović</i> POLNE RAZLIKE U EMOCIONALNOJ KOMPETENTNOSTI ADOLESCENATA UZRASTA OD 16 DO 18 GODINA	88

VI SAVREMENE PRAKSE U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU

<i>Zorica Stanisavljević Petrović, Milan Miljković i Iva Manić</i> NEDOUMICE VASPITAČA U OBLASTI DOKUMENTOVANJA ..	92
<i>Aleksandra Pavlović i Jasmina Klemenović</i> ZAJEDNICA I ODNOSI U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU: TRADICIONALNE VREDNOSTI KROZ SAVREMENE PEDAGOŠKE PRISTUPE	94
<i>Veritsa Arsov</i> EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH PLAY ..	96
<i>Iva Batur</i> ETHNOGRAPHIC STUDY OF THE DIRECTIVE ROLE OF PRESCHOOL TEACHERS IN EXPRESSIVE ACTIVITIES OF CHILDREN	98
<i>Danica Veselinov i Ljiljana Kelemen Milojević</i> ZNAČAJ I MOGUĆNOSTI PEDAGOŠKE DOKUMENTACIJE KAO STRATEGIJE VASPITAČA ZA PLANIRANJE I RAZVIJANJE REALNOG PROGRAMA U VRTIĆU	100

Petra Janković

IMPLEMENTACIJA INTEGRISANOG UČENJA KROZ PROJEKTE U PREDŠKOLSKOM OBRAZOVANJU	102
--	-----

VII KULTURNE I OBRAZOVNE VREDNOSTI

Branka Radovanović i Jovan Miljković

MUZEJI KAO OBRAZOVNI PROSTORI: PREVAZILAŽENJE NEUTRALNOSTI U OBLIKOVANJU DRUŠTVENIH VRIJEDNOSTI	106
--	-----

Tamara Miladinović i Vesna Nikolić

BEZBEDNOST KAO VREDNOST I SADRŽAJ VISOKOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA	108
---	-----

Vesna S. Trifunović

OBRAZOVANJE I KULTURNO NASLEĐE: ZASTUPLJENOST SADRŽAJA O SRPSKOM KULTURNOM NASLEĐU NA KOSOVU I METOHIJE U UDŽBENICIMA PRIRODE I DRUŠTVA	110
---	-----

Marina Semiz

VASPITANJE DECE NA BOLNIČKOM LEČENJU U SVETLU TEORIJA OBRAZOVANJA I VREDNOSNIH TRANSFORMACIJA SAVREMENOG DRUŠTVA	112
--	-----

Tamara Stojanović i Mirjana Simić

ZNAČAJ KULTURNOG I UMETNIČKOG BLAGA U OČUVANJU NACIONALNOG IDENTITETA I NJEGOVA VASPITNA ULOGA U SAVREMENOM DRUŠTVU	114
---	-----

Vera Virijević Mitrović

UTICAJ ANIMIRANIH FILMOVA I VIDEO-IGRICA NA PRIKAZ FIGURE U DEČJEM LIKOVNOM RADU	116
---	-----

VIII NASTAVA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE U SVETLU SAVREMENIH PROMENA

Marija Jovanović i Katarina Anisijević

NEVERBALNA KOMUNIKACIJA KAO FAKTOR EFIKASNOG VREDNOVANJA U VISOKOM OBRAZOVANJU	120
---	-----

Marina Ćirić

ANALIZA EKSTERNOG KONTEKSTA VISOKOŠKOLSKIH USTANOVA U REPUBLICI SRBIJI	122
---	-----

Gorana Vojčić i Biljana Lungulov

ULOGA ŠKOLE U VASPITANJU VREDNOSTI: STAVOVI MLADIH O RODNIM ULOGAMA	124
--	-----

Vanesa Delalić i Senajil Huskić

STAVOVI NASTAVNIKA O ZASTUPLJENOSTI SADRŽAJA EKOLOŠKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U VANNASTAVNIM AKTIVNOSTIMA	126
---	-----

Suzana D. Šekarić i Branka P. Manojlović

PRIMJENA AUDIO-VIZUELNIH MEDIJA U NASTAVI GEOGRAFIJE	128
---	-----

Živan Milošević

BASKIN KAO NOVI PEDAGOŠKI MODEL U OBRAZOVNOM SISTEMU	130
---	-----

IX KOMPETENCIJE NASTAVNIKA I PEDAGOGA

Marija Trifunović i Dragana Jovanović

STILOVI RUKOVOĐENJA U SAVREMENOJ UČIONICI	134
---	-----

Bojana Perić Prkosovački i Dragan Čočkalović

AUTENTIČNOST NASTAVNIKA I PEDAGOŠKA INTERAKCIJA U DIGITALNOM OKRUŽENJU	136
---	-----

Ranka Perućica, Olivera Kalajdžić, Biljana Sladoje Bošnjak i Sonja Kaurin

KOMPETENCIJE PEDAGOGA SAVJETODAVCA: IZMEĐU TRADICIONALNIH VRIJEDNOSTI I SAVREMENIH IZAZOVA	138
---	-----

Ljiljana Jerković i Mile Ilić

DIDAKTIČKO-PARADIGMATSKJE OSNOVE I ORGANIZACIJSKO- SISTEMSKJE PRETPOSTAVKE POBOLJŠANJA RAZVOJNIH POZICIJA METODIKE SAVREMENE NASTAVE	140
--	-----

Milena Levunlieva and Krasimira Hadzhieva

PRE-SERVICE AND IN-SERVICE TEACHERS' PERCEPTIONS OF THE COMPLEX CONCEPT SECOND LANGUAGE LEARNING: CONCEPTUAL INTEGRATION OR A CONCEPTUAL DIVIDE	142
---	-----

Meliha Karić

PODUZETNIČKE KOMPETENCIJE IZ PERSPEKTIVE PRAKSE PEDAGOGA	144
---	-----

Tatjana B. Milosavljević Đukić

ŠKOLA KAO VASPITNA SREDINA IZ PERSPEKTIVE NASTAVNIKA I STRUČNIH SARADNIKA	146
--	-----

**I VASPITANJE I OBRAZOVANJE IZMEĐU
TRADICIJE I SAVREMENOSTI**

RAZVOJNI OBLICI I CILJ VASPITANJA: VREDNOSTI I IZAZOVI

Brane Mikanović¹

Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Republika Srpska,
Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Razvojni oblik vaspitanja posmatramo kao trenutni pristup u vaspitanju, kao oblik vaspitanja koji je nastao transformacijom prethodnih oblika i koji se može transformisati u novi oblik vaspitanja. Posmatrano istorijski, vaspitanje je prošlo kroz sledeće razvojne oblike: spontano, namerno, masovno i danas je dominantno medijsko vaspitanje. Pedagoški futurolozi sve češće ukazuju na novi oblik vaspitanja – virtuelno vaspitanje, koje će biti znatno determinisano upotrebom veštačke inteligencije. Cilj rada je da se analiziraju razvojni oblici vaspitanja, da se identifikuju vrednosti svakog od njih i da se one sagledaju u kontekstu cilja(eva) vaspitanja, te da se na osnovu uočenih vrednosti i nedostataka ukaže na prisutne izazove vaspitanja u sadašnjosti, odnosno u budućnosti. Rezultati analize pokazuju da pojavom novog razvojnog oblika vaspitanja nisu iz upotrebe postisnuti prethodni oblici vaspitanja. Razvojne oblike vaspitanja ne možemo tumačiti izvan određenih društveno-istorijskih okolnosti. Svaki oblik vaspitanja prate određeni ciljevi. U skladu sa savremenim određenjem da cilj vaspitanja predstavlja osposobljavanje za život, rad i učenje, svaki razvojni oblik, posmatrano u kontekstu uloge i uticaja različitih subjekata, institucija i društva u celini, ima svoje vrednosti, ali i nedostatke. Uočeni nedostaci su postali izazovi za razvoj novih oblika vaspitanja.

Ključne reči: vaspitanje, vrednosti, razvojni oblik vaspitanja, cilj vaspitanja, savremeno vaspitanje

DEVELOPMENTAL FORMS AND THE AIM OF EDUCATION: VALUES AND CHALLENGES

Brane Mikanović

Faculty of Philosophy, University of Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Abstract: The developmental form of education is viewed as the current approach to upbringing and education. This form emerged through the transformation of previous forms and it may evolve into a new form in the future. From a historical perspective, education has gone through the following developmental forms: spontaneous, intentional, mass, and, today, predominantly media-based education. Pedagogical futurologists increasingly point to a new form – virtual education, which will be significantly shaped by the use of artificial intelligence. The aim of this paper is to analyze the developmental forms of education, to identify the values of each, and to examine them in the context of the aims of education. Based on the observed values and shortcomings, the paper aims to highlight the current challenges in education, as well as those that lie ahead. The analysis shows that the emergence of a new developmental form of education does not eliminate the previous ones. Developmental forms of education cannot be understood outside of specific sociohistorical contexts. Each form of education is accompanied by particular goals. In line with the contemporary understanding that the aim of education is to prepare individuals for life, work, and learning, every developmental form – considered in the context of the roles and influences of various subjects, institutions, and society as a whole – has its own values, but also its shortcomings. These shortcomings have become challenges that drive the development of new forms of education.

Keywords: education, values, developmental form of education, aim of education, contemporary education

MODERN VERSUS TRADITIONAL IN THE NEW CONCEPT OF PRIMARY EDUCATION IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Rozalina Popova-Koskarova²

Faculty of Pedagogy St Kliment Ohridski-Skopje, Ss. Cyril and Methodius
University in Skopje, Republic of North Macedonia

Abstract: Since 2021, the Republic of North Macedonia has introduced a new concept of primary education, based on the revised Key Competences for Lifelong Learning adopted by the Council of Europe in 2018. This reform framework has also led to the adoption of national standards for student achievement, intended to reflect the spirit of modernity in education. The shift toward contemporary approaches is evident in the structure of curricula, where new subjects, programs, topics, and content have been introduced, followed by redefined learning outcomes.

The purpose of this paper is to examine, through qualitative curriculum analysis, how the newly established standards for student achievement are formulated, and whether they embody genuinely modern aspects in contrast to traditional approaches. The central concern lies in whether teaching methods and practices consistently follow innovative processes, or remain confined to traditional frameworks. While conservatism in education may safeguard enduring values, the rapid expansion of knowledge and profound societal and civilizational transformations require education to address new challenges in line with the demands of modern times.

An analysis of the *History and Society* (Grade 4) and *Music Education* curricula reveals significant shortcomings in the formulation of national standards, particularly regarding clarity, age-appropriateness, and applicability.

Keywords: education, modern, traditional, national standards

² rozalinapopova5@gmail.com

САВРЕМЕНО НАСПРАМ ТРАДИЦИОНАЛНОГ У КОНЦЕПЦИЈИ НОВОГ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ

Розалина Попова-Кошкарова

Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“, Универзитет
„Св. Кирил и Методије“ у Скопљу, Северна Македонија

Апстракт: Од 2021. године Република Северна Македонија је увела нови концепт основног образовања, заснован на ревидираним *Кључним компетенцијама за целоживотно учење*, које је усвојио Савет Европе 2018. године. Овај реформски оквир довео је и до усвајања националних стандарда за постигнућа ученика, који имају за циљ да рефлектују дух савремености у образовању. Помак ка савременијим приступима видљив је у структури наставних програма, где су уведени нови предмети, програми, теме и садржаји, праћени редефинисаним исходима учења.

Циљ овог рада је да, кроз квалитативну анализу наставних програма, испита како су формулисани новоуспостављени стандарди постигнућа ученика и да ли они заиста садрже савремене елементе, у поређењу са традиционалним приступима. Основно питање односи се на то да ли наставне методе и праксе доследно прате иновативне процесе или и даље остају у оквирима традиционалног. Иако конзервативизам у образовању може очувати трајне вредности, брза експанзија знања и дубоке друштвене и цивилизацијске промене захтевају да образовање одговори на нове изазове у складу са захтевима савременог доба.

Анализа наставних планова и програма за предмете *Историја и друштво* (четврти разред) и *Музичко образовање* указује на значајне недостатке у формулацији националних стандарда, посебно у погледу јасноће, прилагођености узрасту и применљивости.

Кључне речи: образовање, савремено, традиционално, национални стандарди

ФЕНОМЕН ОБРАЗОВАЊА У ДРУШТВЕНОМ КОНТЕКСТУ: ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУПИ У СОЦИОЛОГИЈИ ОБРАЗОВАЊА

Борис Д. Илић³

Ужичка гимназија, Ужице, Србија

Апстракт: Циљ рада је компаративна и критичка анализа класичних и савремених теоријских приступа у социологији образовања, како би се истакле њихове сличности, разлике и допринос развоју дисциплине. Поред тога, намера је аутора да још једном укаже на релевантност ове области друштвеног живота. Предмет рада јесу класични и савремени социолошки приступи феномену образовања. Метод истраживања се заснива на компаративној и критичкој анализи различитих теоријских приступа, наглашавајући њихове доприносе и ограничења. Резултати истраживања показују да социологија образовања омогућава свеобухватно истраживање и разумевање феномена образовања.

Кључне речи: образовање, социологија образовања, теоријски приступи, друштво, култура

³ borisilic1401gmail.com

THE PHENOMENON OF EDUCATION IN THE SOCIAL CONTEXT: THEORETICAL APPROACHES IN THE SOCIOLOGY OF EDUCATION

Boris D. Ilić

Užice Grammar School, Užice, Serbia

Abstract: The aim of this paper is a comparative and critical analysis of classical and contemporary theoretical approaches in the sociology of education, in order to highlight their similarities, differences, and contributions to the development of the discipline. In addition, the author intends to once again emphasize the relevance of this area of social life. The subject of the paper encompasses the classical and contemporary sociological approaches to the phenomenon of education. The research method is based on a comparative and critical analysis of various theoretical approaches, emphasizing their contributions and limitations. The research results show that the sociology of education enables a comprehensive investigation and understanding of the phenomenon of education.

Keywords: education, sociology of education, theoretical approaches, society, culture

РАЗУМЕВАЊЕ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ ПРОЦЕСА СА СТАНОВИШТА ГАДАМЕРОВЕ ХЕРМЕНЕУТИКЕ

Неда Стојановић⁴

Департман за филозофију, Филозофски факултет,
Универзитет у Нишу, Србија

Апстракт: У овом раду бавићемо се везом између образовања и Гадамерове херменеутике. Иако се у његовим делима не може пронаћи много експлицитних референци на дату тему, постоји велики број импликација која се тичу питања од значаја за образовање: нека од њих су практично спровођење образовања и васпитања, традиција, разумевање, тумачење, појам *предрасуда* и тако даље. За Гадамера, образовање представља пре неко чуло, него пуко култивисање наших постојећих способности и склоности. Према њему, општа карактеристика образовања јесте бити отворен за друго и другачије. Другим речима, образовање (нем. *Bildung*) нам омогућава да себе и своје циљеве гледамо с растојања, односно онако како би то чинио други. Значај филозофске рефлексije, између осталог, лежи у томе да постанемо у већој мери свесни чинилаца образовања (предрасуда, традиције итд.) и њихове улоге у разумевању истог. Указаћемо на неколико херменеутичких тема (игра, историјски-произведена свест, језик, традиција, стапање хоризоната, дијалог) у оквиру Гадамеровог дела *Истина и метода*, које су најрелевантније за питања образовања и покушати да покажемо да истраживања истих омогућавају боље разумевање не само васпитно-образовне праксе, него и циљева наставе и учења.

Кључне речи: Гадамер, образовање, васпитање, разумевање, филозофска рефлексija, херменеутика

⁴ neda.stojanovic@filfak.ni.ac.rs

UNDERSTANDING THE EDUCATIONAL PROCESS FROM THE STANDPOINT OF GADAMER'S HERMENEUTICS

Neda Stojanović

Department of Philosophy, Faculty of Philosophy,
University of Niš, Serbia

Abstract: In this paper, we will examine the relationship between education and Gadamer's hermeneutics. Although there are few explicit references to the said topic in his works, there are numerous implications concerning issues of importance for education: some of them are the practical implementation of education and upbringing, tradition, understanding, interpretation, the concept of prejudice, etc. For Gadamer, education represents a sense rather than a mere cultivation of our existing abilities and inclinations. According to him, the essential nature of education implies that one is open to the other and different. In other words, education (*Bildung*) allows us to see ourselves and our goals from a distance, that is, as another would. The importance of philosophical reflection, among other things, lies in becoming more aware of the factors of education (prejudices, traditions, etc.) and their role in understanding it. We will point out several hermeneutic themes (play, consciousness of the effects of human historicity, language, the plurality of tradition, fusion of horizons, dialogue) within Gadamer's work *Truth and Method*, which are most relevant to issues of education, and try to show that analyzing them ensures a better understanding not only of educational practice, but also of the goals of teaching and learning.

Keywords: Gadamer, education, upbringing, understanding, philosophical reflection, hermeneutics

СЛИКА О ДЕТЕТУ НЕКАДА И САД – ИЗАЗОВ ВАСПИТНЕ ПРАКСЕ

Марија Ристић⁵

ПУ „Ђурђевдан“, Крагујевац, Србија

Апстракт: Овај рад истражује промене у слици о детету и њен значај у савременој предшколској пракси, с акцентом на трансформацију васпитачких уверења и стратегија. У ранијим моделима предшколског васпитања и образовања у Србији, који су се развијали до увођења програма Године узлета (2018), дете је посматрано као скуп развојних области и појединачних способности које треба подстицати. Године узлета као холистички програмски основ доносе нова уверења о детету, учењу, развоју и схватању васпитања и образовања на предшколском узрасту. Дете се сагледава као јединствена личност, богата потенцијалима, и афирмише се као активан учесник заједнице, као биће игре, које је посвећено учењу и које користи креативне потенцијале да изрази себе. Циљ овог истраживања је испитивање ставова, искустава и изазова са којима се васпитачи сусрећу у примени новог програма и промени слике о детету. Истраживање се заснива на квалитативној методологији, кроз полструктурисане интервјуе са васпитачима и дескриптивну анализу добијених података. Резултати указују на потребу за додатном подршком у усклађивању административних обавеза васпитача са педагошким радом у групи. Посебно је истакнута важност неговања позитивних васпитних вредности као што су емоционална повезаност са децом и стварање безбедног и подстицајног окружења. Импликације овог рада могу допринети бољем разумевању комплексности васпитно-образовног процеса у савременом друштву и унапређивању професионалне улоге васпитача као посредника између традиције и савремености.

Кључне речи: слика о детету, предшколско васпитање, васпитна пракса, Године узлета, васпитач

⁵ marijaradicevic90@gmail.com

THE IMAGE OF THE CHILD THEN AND NOW – A CHALLENGE FOR EDUCATIONAL PRACTICE

Marija Ristić

Preschool institution „Djurdjevdan“, Kragujevac, Serbia

Abstract: This paper explores the changes in the image of the child and its significance in contemporary preschool practice, with an emphasis on the transformation of educators' beliefs and strategies. In earlier models of preschool education in Serbia, which developed until the introduction of the *Years of Ascent* program (2018), the child was viewed as a set of developmental areas and individual abilities that needed to be stimulated. *Years of Ascent*, as a holistic curriculum framework, brings new understandings of the child, learning, development, and the concept of early childhood education. The child is now seen as a unique individual, rich in potential, affirmed as an active participant in the community, a being of play, dedicated to learning and capable of expressing themselves through creative potentials. The aim of this research is to examine the attitudes, experiences, and challenges that educators face in implementing the new programme and adopting the new image of the child. The research is based on qualitative methodology, using semi-structured interviews with educators and descriptive analysis of the data collected. The results point to the need for additional support in aligning educators' administrative responsibilities with pedagogical work in the group. The importance of nurturing positive educational values is particularly highlighted, such as emotional connection with children and the creation of a safe and stimulating environment. The implications of this study may contribute to a better understanding of the complexity of the educational process in modern society and to enhancing the professional role of educators as mediators between tradition and modernity.

Keywords: image of the child, preschool education, educational practice, *Years of Ascent*, educator

ВАСПИТАЊЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ: ТРАГАЊЕ ЗА РАВНОТЕЖОМ ИЗМЕЂУ ТРАДИЦИЈЕ И МОДЕРНОСТИ

Душица Ђукић Бодловић⁶

ОШ „Војвода Мишић“, Београд, Србија

Апстракт: Савремено доба доноси бројне изазове у области васпитања, постављајући родитеље, васпитаче и наставнике у позицију у којој морају да траже нове одговоре на стара питања. Док традиционалне вредности попут поштовања, дисциплине и одговорности остају темељ друштвеног живота, нове генерације одрастају у дигиталном окружењу које обликује њихове ставове, понашање и потребе. Рад се бави тумачењем и могућностима синтезе између традиционалног приступа васпитању и савремених образовних и друштвених токова. Посебна пажња посвећена је утицају медија, технолошког развоја и промене породичне структуре на васпитни процес. Циљ рада је, дакле, да укаже на потребу за уравнотеженим приступом, који ће омогућити деци да развијају личност у складу са временом у коме живе, а да истовремено очувају темељне вредности које чине основу здравог друштва.

Кључне речи: васпитање, традиционалне вредности, савремени изазови, друштвене промене, медији, породица

⁶ dusicabodlovic@gmail.com

UPBRINGING IN CONTEMPORARY SOCIETY: SEEKING BALANCE BETWEEN TRADITION AND MODERNITY

Duška Đukić Bodlović

Primary school „Vojvoda Mišić“, Belgrade, Serbia

Abstract: The contemporary era brings numerous challenges to the field of upbringing, placing parents, educators, and teachers in a position where they must seek new answers to old questions. While traditional values such as respect, discipline, and responsibility remain the foundation of social life, new generations are growing up in a digital environment that shapes their attitudes, behavior, and needs. This paper analyzes and explores the possibilities of synthesizing the traditional approach to upbringing with contemporary educational and social trends. Special attention is paid to the influence of media, technological development, and changes in family structure on the upbringing process. The aim of the paper, therefore, is to point out the need for a balanced approach that will allow children to develop their personalities in accordance with the time they live in, while simultaneously preserving the fundamental values that form the basis of a healthy society.

Keywords: upbringing, traditional values, contemporary challenges, social changes, media, family

II PORODICA KAO VASPITNI KONTEKST IZMEĐU TRADICIJE I SAVREMENOSTI

ЗАДОВОЉСТВО ПОРОДИЦОМ И ВАСПИТНИ СТИЛ РОДИТЕЉА

Марија Ђорђевић⁷

Марина Матејевић

Департман за педагогију, Филозофски факултет,
Универзитет у Нишу, Србија

Апстракт: У раду се у проучавању проблема задовољства породицом и васпитног стила родитеља приступа из системске перспективе породичног функционисања. Циљ овог истраживања био је да се испита повезаност задовољства породицом и васпитних стилова родитеља на узорку од 130 родитеља деце млађег школског узраста из Србије. Главни налази показују да постоји значајна негативна повезаност између задовољства породицом и ауторитарног као и пермисивног стила родитеља, а позитивна повезаност задовољства породицом са ауторитативним стилем родитеља. Ови налази потврђују да се породично функционисање рефлектује на васпитни стил родитеља, што се може тумачити као ефекат преливања емоционалних искуства и задовољства из једне сфере живота (у овом случају породичне) на друге аспекте, као што је родитељство. Импликације ових налаза повезујемо са потребом да се у образовним установама више пажње посвети подизању педагошке културе родитеља. Резултати могу послужити као основа за креирање превентивних програма усмерених на јачање породичне кохезије и флексибилности, као и комуникације породице, што води до задовољства породицом и представља добру базу за компетентно родитељство.

Кључне речи: задовољство породицом, васпитни стил родитеља, родитељство, системски приступ

⁷ marija.djordjevic@filfak.ni.ac.rs

FAMILY SATISFACTION AND PARENTING STYLE

Marija Đorđević

Marina Matejević

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy,
University of Niš, Serbia

Abstract: The paper approaches the study of the problem of family satisfaction and parenting style from a systemic perspective of family functioning. The aim of this research was to examine the relationship between family satisfaction and parenting styles in a sample of 130 parents of primary school-age children from Serbia. The main findings show that there is a significant negative relationship between family satisfaction and authoritarian and permissive parenting styles, and a positive relationship between family satisfaction and authoritative parenting styles. These findings confirm that family functioning is reflected in parenting styles, which can be interpreted as the effect of emotional experiences and satisfaction spilling over from one sphere of life (in this case, family) to other aspects, such as parenting. We link the implications of these findings to the need for educational institutions to give consideration to raising the pedagogical culture of parents. The results can serve as a basis for creating preventive programs aimed at strengthening family cohesion and flexibility, as well as family communication, which leads to family satisfaction and represents a good basis for competent parenting.

Keywords: family satisfaction, parental upbringing style, parenting, systemic approach

KULTURA RODITELJSTVA: IZAZOVI, RODITELJSKE KOMPETENCIJE I PODRŠKA KROZ OBRAZOVNI SISTEM

Sladjana Zuković⁸

Senka Slijepčević

Odsek za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Apstrakt: U radu se polazi od stanovišta da porodica predstavlja društveni i obrazovni resurs, što uslovljava potrebu kontinuiranog osnaživanja porodičnog sistema. Ovakvo stanovište zasnovano je na činjenici da je savremena porodica pred velikim izazovima i iskušenjima da na adekvatan način odgovori na stalno menjajuće uslove života, a da pritom adekvatno ostvari očekivane funkcije i uloge. S obzirom da proces osnaživanja porodičnog sistema podrazumeva i jačanje roditeljske uloge, cilj rada usmeren je na razmatranje koncepta kulture roditeljstva, u čijem fokusu se nalazi roditeljska kompetentnost. Iz ugla ovakvog pristupa, pedagoški responzivan roditelj treba da obezbedi uslove za optimalan razvoj deteta, što podrazumeva i stalno unapređivanje roditeljskih znanja, veština i sposobnosti. U tom okviru se navode i određene kritike koje, ne sporeći značaj kompetentnog roditeljstva, ukazuju na potencijalne rizike savremenog modela roditeljstva i ističu važnost razvijenog sistema javne brige o porodicama. Pošto obrazovne institucije imaju veoma bitnu ulogu u tom procesu, u radu se apostrofiraju pretpostavke i mogućnosti za pružanje podrške roditeljima, kako bi porodični sistem i sistem vaspitanja i obrazovanja bili jedan drugom oslonac, a roditelji posmatrani kao izvor znanja i ekspertize za razvoj dece/mladih. Zaključuje se da ovakav pristup zahteva prelazak sa sagledavanja porodice iz ugla deficita ka sagledavanju snaga porodice, kao i prelazak sa tradicionalnog pristupa saradnje sa roditeljima ka pristupu podrške i modelu sveobuhvatnog partnerstva.

Ključne reči: porodica, kultura roditeljstva, roditeljske kompetencije, obrazovne institucije, koncept partnerstva

⁸ sladjana.zukovic@ff.uns.ac.rs

PARENTING CULTURE: CHALLENGES, PARENTAL COMPETENCES, AND SUPPORT THROUGH THE EDUCATIONAL SYSTEM

Sladana Zuković

Senka Slijepčević

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Abstract: The paper starts from the premise that family represents both a societal and educational resource, which implies the need to strengthen the family system. Such a perspective is based on the fact that contemporary families face significant challenges and pressures in adequately responding to the ever-changing conditions of life, while simultaneously fulfilling their expected functions and roles. Given that the process of strengthening the family system also includes reinforcing the parental role, this paper aims to examine the concept of parenting culture, with a particular focus on parental competence. According to this approach, a pedagogically responsive parent should provide conditions for the child's optimal development, which requires the ongoing enhancement of parental knowledge, skills and competences. Within this framework, certain criticisms are also noted which, without disputing the importance of competent parenting, point to potential risks of contemporary parenting models and emphasize the significance of a well-developed public family support system. Since educational institutions play a crucial role in this process, the paper highlights the assumptions and possibilities for providing support for parents. The aim is to ensure that the family system and the educational system can mutually reinforce each other, with parents regarded as a source of knowledge and expertise for the development of children and youth. It is concluded that such an approach demands a shift from viewing families from a deficit point of view to recognizing their strengths, as well as a shift from a traditional approach to cooperation with parents toward one based on support and aligned with a comprehensive model of family-school partnership.

Keywords: family, parenting culture, parental competences, educational institutions, partnership concept

VASPITNI STAVOVI RODITELJA KAO PREDIKTORI IDENTITETSKE ORIJENTACIJE KOD MLADIH⁹

Jelisaveta Todorović¹⁰

Miljana Spasić Šnele

Miljana Nikolić

Departman za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: U cilju provere doprinosa vaspitnih stavova roditelja u predviđanju identitetskih orijentacija mladih sprovedeno je istraživanje koje je obuhvatalo 151 ispitanika ($\bar{X} = 78.8\%$) starosti od 15 do 30 godina ($AS = 21.16$; $SD = 3.58$) primenom Skale vaspitnih stavova oca i majke i Upitnika identiteta (AIQ-IV). Popustljivo vaspitanje oca ($\beta = .48$, $t = 3.61$, $p < .001$) i toplo vaspitanje majke ($\beta = .40$, $t = 2.03$, $p = .044$; $R^2 = .245$, $F_{8,142} = 5.76$, $p < .001$) izdvojili su se kao značajni prediktori *personalne identitetske orijentacije*, dok se popustljivo vaspitanje oca ($\beta = .36$, $t = 2.58$, $p = .011$; $R^2 = .16$, $F_{8,142} = 3.42$, $p = .001$) izdvojilo kao jedini značajan prediktor *relacione identitetske orijentacije*. U odnosu na *kolektivnu identitetsku orijentaciju* ($R^2 = .24$, $F_{8,142} = 5.49$, $p < .001$) kao značajni prediktori izdvojili su se ograničavajuće vaspitanje oca ($\beta = .22$, $t = 2.16$, $p = .032$), toplo vaspitanje majke ($\beta = .73$, $t = 3.70$, $p < .001$) i hladno vaspitanje majke ($\beta = .47$, $t = 2.47$, $p = .015$; $R^2 = .24$, $F_{8,142} = 5.49$, $p < .001$). Dobijeni rezultati ukazuju na značaj vaspitnih stavova oba roditelja u predviđanju aspekata selfa koje mladi smatraju važnim za definisanje identiteta, noseći značajne praktične implikacije za preventivi i savetodavni rad sa porodicom.

Ključne reči: vaspitni stavovi, identitetske orijentacije, mladi

⁹ Ovo istraživanje pripremljeno je u okviru projekta Popularizacija nauke i naučnih publikacija u sferi psihologije i socijalne politike, koji se izvodi na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Nišu (br. 423/1-3-01) i podržalo je Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (Ugovor br. 451-03-137/2025-03/ 200165)

¹⁰ Jelisaveta.todorovic@filfak.ni.ac.rs

PARENTAL EDUCATIONAL ATTITUDES AS PREDICTORS OF IDENTITY ORIENTATION IN YOUNG PEOPLE

Jelisaveta Todorović
Miljana Spasić Šnele
Miljana Nikolić

Department of Psychology, Faculty of Psychology, University of Niš, Serbia

Abstract: In order to examine the contribution of parents' educational attitudes in predicting the identity orientations of young people, a study was conducted with 151 respondents ($F = 78.8\%$) aged 15 to 30 years ($M = 21.16$; $SD = 3.58$) using the Scale of Educational Attitudes of Father and Mother and the Identity Questionnaire (AIQ-IV). Father's permissive parenting attitudes ($\beta = .48$, $t = 3.61$, $p < .001$) and mother's warm parenting attitudes ($\beta = .40$, $t = 2.03$, $p = .044$; $R^2 = .24.5$, $F_{8,142} = 5.76$, $p < .001$) emerged as significant predictors of *personal identity orientation*, while father's permissive parenting attitudes ($\beta = .36$, $t = 2.58$, $p = .011$; $R^2 = .16$, $F_{8,142} = 3.42$, $p = .001$) emerged as the only significant predictor of *relational identity orientation*. In relation to the *collective identity orientation* ($R^2 = .24$, $F_{8,142} = 5.49$, $p < .001$) the father's restrictive parenting attitudes ($\beta = .22$, $t = 2.16$, $p = .032$), as well as the mother's warm ($\beta = .73$, $t = 3.70$, $p < .001$) and cold parenting attitudes ($\beta = .47$, $t = 2.47$, $p = .015$; $R^2 = .24$, $F_{8,142} = 5.49$, $p < .001$), emerged as significant predictors. The obtained results indicate the importance of the educational attitudes of both parents in predicting aspects of the self that young people consider important for defining identity, carrying significant practical implications for preventive and counseling work with families.

Keywords: educational attitudes, identity orientations, youth

PREZAŠTIĆAVANJE DETETA I MENTALNO ZDRAVLJE MAJKI DECE SA I BEZ POTEŠKOĆA U RAZVOJU

Anida Vrcić Amar¹¹

Studijski program Psihologija, Državni univerzitet u Novom Pazaru, Srbija

Nataša Lazović

Departman za Psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Roditeljstvo dece sa teškoćama u razvoju predstavlja složen izazov koji prevazilazi uobičajene roditeljske zahteve i često je praćen povišenim rizikom od psihološkog opterećenja. Istraživanja ukazuju da su roditelji ove dece skloniji stresu, anksioznosti i narušenom mentalnom zdravlju, dok se kao čest obrazac javlja prezaštićivanje. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita razlika između majki dece sa teškoćama i majki dece tipičnog razvoja u doživljaju stresa, anksioznosti, depresivnosti, prezaštićivanja i mentalnog zdravlja. Uzorak je obuhvatio 454 majke, a korišćeni su PSS, DASS-21, MHI-5 i Skala prezaštićivanja deteta. Majke dece sa teškoćama u razvoju pokazuju značajno lošije mentalno zdravlje (MHI-5: $M = 3.54$ vs. 4.06 ; $t(452) = -5.18$, $p < .001$) i izraženije prezaštićivanje (MBS-F2 i F3: $M = 3.92$ vs. 3.51 ; $t(452) = 2.26-2.19$, $p < .05$) u odnosu na majke dece bez teškoća. Anksioznost je viša kod majki dece sa teškoćama ($t(452) = 2.08$, $p = .038$), dok je depresija blago povišena na granici značajnosti ($t(452) = 1.96$, $p = .050$). Percipirani stres i nivoi stresa prema DASS-21 nisu se razlikovali između grupa (PSS: $t(452) = 0.91$, $p = .366$; DASS stres: $t(452) = -0.06$, $p = .951$), što ukazuje da je opšti doživljaj stresa podjednako visok. Korelacije pokazuju da prezaštićivanje blago, ali značajno, korelira sa stresom, anksioznošću i depresijom ($r \approx .12-.20$), dok mentalno zdravlje negativno korelira sa ovim negativnim emocionalnim ishodima ($r \approx -.55$ do $-.67$), naglašavajući da majke dece sa teškoćama iskazuju izraženije psihološko opterećenje i slabije resurse suočavanja.

Naši rezultati sugerišu da narušeno mentalno zdravlje ne proističe iz intenziteta stresa, već iz obrazaca prevladavanja kroz brigu, kontrolu i emocionalnu iscrpljenost.

Ključne reči: mentalno zdravlje, prezaštićivanje, majke, teškoće u razvoju

¹¹ anvrcic@np.ac.rs

OVERPROTECTIVE PARENTING AND MENTAL HEALTH OF MOTHERS OF CHILDREN WITH AND WITHOUT DEVELOPMENTAL DISABILITIES

Anida Vrcić Amar

Department of Psychology, State University of Novi Pazar, Serbia

Nataša Lazović

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: Parenting a child with developmental disabilities represents a complex challenge that goes beyond typical parental demands and is often accompanied by an increased risk of psychological strain. Research consistently indicates that these parents are more prone to stress, anxiety, and impaired mental health, with overprotective behavior frequently emerging as a characteristic pattern. The aim of this study was to examine differences between mothers of children with developmental disabilities and mothers of typically developing children in perceived stress, anxiety, depression, overprotectiveness, and mental health. The sample consisted of 454 mothers, and the instruments used were the Perceived Stress Scale (PSS), the Depression Anxiety Stress Scales (DASS-21), the Mental Health Inventory (MHI-5), and the Child Overprotection Scale. Mothers of children with developmental disabilities demonstrated significantly poorer mental health (MHI-5: $M = 3.54$ vs. 4.06 ; $t(452) = -5.18$, $p < .001$) and higher levels of overprotectiveness (MBS-F2 and F3: $M = 3.92$ vs. 3.51 ; $t(452) = 2.26-2.19$, $p < .05$) compared to mothers of children without disabilities. Anxiety was higher among mothers of children with disabilities ($t(452) = 2.08$, $p = .038$), while depression was marginally elevated at the threshold of significance ($t(452) = 1.96$, $p = .050$). Perceived stress and stress levels measured by DASS-21 did not differ between the groups (PSS: $t(452) = 0.91$, $p = .366$; DASS Stress: $t(452) = -0.06$, $p = .951$), suggesting that the overall experience of stress was equally high. Correlational analyses showed that overprotectiveness was mildly but significantly associated with stress, anxiety, and depression ($r \approx .12-.20$), while mental health was negatively correlated with these negative emotional outcomes ($r \approx -.55$ to $-.67$), emphasizing that mothers of children with developmental disabilities experience greater psychological burden and weaker coping resources. Our findings suggest that impaired mental health does not stem from stress intensity per se, but rather from coping patterns characterized by excessive care, control, and emotional exhaustion.

Keywords: mental health, overprotectiveness, mothers, developmental disabilities

METAPHORS WE PARENT BY: DISCURSIVE IMAGES OF PARENTING IN CROATIAN PARENTING MANUALS

Klara Lovrečki¹²

Department of Pedagogy, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Abstract: In their seminal work *Metaphors We Live By*, Lakoff and Johnson argued that metaphors are not merely rhetorical devices, but fundamental elements of our conceptual system. Building on this premise, the proposed study explores how parenting is metaphorically conceptualized in parenting manuals written in the Croatian language. Parenting manuals are here understood as pedagogical texts that, while directly addressing parents, simultaneously construct an image of the ‘good’ parent and articulate normative expectations for parenting practices. By focusing on metaphors, this research investigates how abstract and complex experiences of parenting are framed through familiar, concrete domains, thereby revealing cultural models of parenting embedded in the Croatian pedagogical and linguistic context.

The corpus consists of parenting manuals published between 2000 and 2025, identified through the Zagreb City Libraries catalogue and selected iteratively according to the principle of information power. The analysis process draws on Schmitt’s systematic metaphor analysis, complemented by Charteris-Black’s critical metaphor analysis, following the steps of identification, interpretation, and explanation of metaphorical expressions. Special attention will be paid to the pedagogical dimensions of metaphor use, asking not only what metaphors are employed but also how they function as didactic tools in the education of parents. The study is expected to contribute to both pedagogical research and discourse analysis by uncovering the metaphorical images through which Croatian authors conceptualize parenting, while also offering grounds for comparison with findings from international contexts.

Keywords: critical metaphor analysis, family pedagogy, parenting manuals, parenting support, qualitative research

¹² klovreck@m.ffzg.unizg.hr

METAPHORS WE PARENT BY: DISKURZIVNE SLIKE RODITELJSTVA U HRVATSKIM PRIRUČNICIMA ZA RODITELJE

Klara Lovrečki

Odsjek za pedagogiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Univerzitet
u Zagrebu, Hrvatska

Apstrakt: U svom temeljnom djelu *Metaphors We Live By*, Lakoff i Johnson tvrdili su da metafore nisu samo retorička sredstva, već temeljni elementi našeg konceptualnog sustava. Polazeći od te pretpostavke, cilj je ovoga istraživanja opisati kako se roditeljstvo metaforički konceptualizira u priručnicima za roditelje pisanim na hrvatskom jeziku. Priručnici za roditelje ovdje se razumijevaju kao pedagoški tekstovi koji, izravno se obraćajući roditeljima, konstruiraju sliku „dobrog“ roditelja i oblikuju normativna očekivanja o roditeljskim praksama. Fokusrajući se na metafore, ovo istraživanje istražuje kako se apstraktna i složena iskustva roditeljavanja oblikuju kroz poznate, konkretne domene, čime se otkrivaju kulturni modeli roditeljavanja prisutni u hrvatskome pedagoškom i jezičnom kontekstu.

Korpus istraživanja čine priručnici za roditelje objavljeni između 2000. i 2025. godine, identificirani putem kataloga Knjižnica grada Zagreba i odabrani iterativno prema principu informacijske snage. Proces analize prikupljenih podataka temelji se na Schmittovoj sustavnoj analizi metafora, dopunjenoj Charteris-Blackovom kritičkom analizom metafora, slijedeći korake identifikacije, interpretacije i objašnjenja metaforičkih izraza. Posebna će se pažnja posvetiti pedagoškim dimenzijama uporabe metafora, pri čemu će se istraživati ne samo koje se metafore koriste, već i kako one funkcioniraju kao didaktički alati u edukaciji roditelja. Očekuje se da će istraživanje doprinijeti pedagojskim istraživanjima roditeljavanja te analizi diskursa otkrivanjem metaforičkih slika pomoću kojih hrvatski autori konceptualiziraju roditeljavanje, kao i omogućiti usporedbu s nalazima iz međunarodnih konteksta.

Ključne riječi: kvalitativno istraživanje, kritička analiza metafora, obiteljska pedagogija, priručnici za roditelje, podrška roditeljstvu

POVEZANOST SOCIJALNOG KAPITALA UNUTAR PORODICE I OBRAZOVNOG POSTIGNUĆA SREDNJOŠKOLACA U JUGOISTOČNOJ SRBIJI

Nenad Stanojević¹³

Departman za sociologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Pri analizi uticaja na obrazovno postignuće, porodičnom poreklu se često pristupa kao jedinstvenoj celini. Postoje teoretičari (Coleman, 1988; Bourideu 1986) koji porodično poreklo analitički razdvajaju na različite komponente: 1. ekonomski/finansijski kapital, 2. kulturni/ljudski kapital i 3. socijalni kapital. U fokusu socioloških istraživanja su najčešće ekonomski i kulturni kapital porodice, dok se socijalnom ne posvećuje dovoljno pažnje. Imajući u vidu konceptualizacije socijalnog kapitala koje nude Džejms Kolman, Pjer Burdije i Robert Patnam, on se može razložiti na socijalni kapital unutar i van porodice.

U ovom radu se istražuje odnos između socijalnog kapitala unutar porodice i obrazovnog postignuća srednjoškolaca u jugoistočnoj Srbiji. Socijalni kapital unutar porodice je operacionalizovan preko: 1. strukture porodice; 2. razgovora o školi i zanimanju; 3. odnosa u porodici i 4. pomoći roditelja deci oko školskih aktivnosti (domaćih zadataka, gradiva i slično).

Istraživanje je koncipirano kao studija više slučajeva. Odabrano je deset škola na prostoru jugoistočne Srbije (postoji jednaka zastupljenost gimnazija i stručnih škola, kao i škola iz gradova i manjih sredina) koje su dale po dva učenika – jednog među najboljim učenicima i jednog među najslabijim učenicima škole. Dakle, uzorak obuhvata 20 učenika i njihovih porodica (svaki učenik i njegova porodica predstavljaju jedan slučaj).

Analizom dve grupe slučajeva (onih sa učenicima izuzetnog i slabog obrazovnog postignuća), uočavaju se izražene razlike kod tri indikatora, dok se kod četvrtog indikatora uočavaju određene razlike. Rezultati pokazuju da je socijalni kapital unutar porodice povezan sa obrazovnim postignućem srednjoškolaca, odnosno da je dimenzija po kojoj se dve analizirane grupe razlikuju.

Cljučne reči: socijalni kapital, porodica, obrazovno postignuće

¹³ nenad.stanojevic@filfak.ni.ac.rs

THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL CAPITAL IN THE FAMILY AND EDUCATIONAL ACHIEVEMENT OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN SOUTHEASTERN SERBIA

Nenad Stanojević

Department of Sociology, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: In analyses of educational achievement, family background is often treated as a unified category. However, certain theorists (Coleman, 1988; Bourdieu, 1986) analytically distinguish family background into distinct components: 1. economic/financial capital, 2. cultural/human capital, and 3. social capital. Sociological research typically focuses on a family's economic and cultural capital, while social capital tends to receive comparatively less attention. Drawing on conceptualizations of social capital offered by James Coleman, Pierre Bourdieu, and Robert Putnam, this form of capital can be further divided into social capital in the family and social capital outside the family.

This paper examines the relationship between social capital in the family and the educational achievement of secondary school students in southeastern Serbia. Social capital in the family is operationalized through the following indicators: 1. family structure, 2. conversations about school and future occupations, 3. the quality of family relationships, and 4. parental involvement in school-related activities (such as homework and studying).

The research design employs a multiple case study approach. Ten schools from southeastern Serbia were selected (there is equal representation of Gymnasiums and vocational schools, as well as schools from cities and smaller towns), each school contributed two students – one high-achieving and one low-achieving – resulting in a sample of 20 students and their families (each student and their family constitute one case).

A comparative analysis of the two groups (high-achieving and low-achieving students) reveals significant differences across three indicators, with some differences observed in the fourth. The results suggest that social capital in the family is associated with educational achievement, indicating it is a dimension along which the two groups meaningfully differ.

Keywords: social capital, family, educational achievement

ТРАДИЦИОНАЛНЕ И САВРЕМЕНЕ ВРЕДНОСТИ У ВАСПИТАЊУ И ОБРАЗОВАЊУ: УЛОГА ПОРОДИЦЕ, ШКОЛЕ И ДРУШТВА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ УЧЕНИКА ВИШИХ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Наташа Филиповић¹⁴

ОШ „Вук Караџић” у Печењевцу и докторанд на Филозофском
факултету у Нишу, Србија

Марина Стојковић

ОШ „Вук Караџић” у Печењевцу, Србија

Апстракт: Рад истражује однос традиционалних и савремених вредности у васпитању и образовању, са посебним фокусом на улогу породице, школе и друштва у обликовању вредносних оријентација младих. Циљ истраживања био је идентификација фактора који утичу на формирање вредности и поштовање норми понашања, као и испитивање перцепције ученика о значају различитих вредности и изворима њиховог усвајања. Емпиријски део заснован је на анкети спроведеној међу 58 ученика виших разреда основне школе. Резултати показују да испитани ученици највише вреднују поштовање старијих, породицу, одговорност, дисциплину и радне навике, док материјалним вредностима и конзумеризму придају најмањи значај. Породица и школа препознате су као кључни чиниоци у формирању вредности, при чему родитељи наглашавају поштовање, образовање и традицију, а школа образовање, дисциплину и радне навике. Испитани ученици предлажу интензивније разговоре у породици и школи, јачање образовања и дисциплине, очување традиције, као и развој међусобног поштовања, солидарности и културе дијалога. Такође, указују на негативне утицаје технологије и медија, предлажући контролу садржаја, ограничење употребе мобилних уређаја и већу усмереност на пројекте и радионице које негују позитивне вредности. Налази истраживања упућују на педагошке импликације које се огледају у значају сарадње породице, школе и друштва у подстицању и очувању темељних вредности међу младима.

Кључне речи: традиционалне и савремене вредности, утицај породице, утицај школе, вршњачки утицај, утицај окружења

¹⁴ prof.filipovic90@gmail.com

TRADITIONAL AND CONTEMPORARY VALUES IN UPBRINGING AND EDUCATION: THE ROLE OF FAMILY, SCHOOL, AND SOCIETY FROM THE PERSPECTIVE OF UPPER PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Nataša Filipović

Primary school „Vuk Karadžić” in Pečenjevce and PhD student at the Faculty of Philosophy Niš, Serbia

Marina Stojković

Primary school „Vuk Karadžić” in Pečenjevce, Serbia

Abstract: This study examines the relationship between traditional and contemporary values in upbringing and education, with a particular focus on the role of the family, school, and society in shaping the value orientations of young people. The aim of the research was to identify the factors influencing value formation and adherence to behavioural norms, as well as to investigate students' perceptions of the significance of various values and the sources from which they are acquired. The empirical part of the study was based on a survey conducted among 58 upper primary school students. The results indicate that the participants place the highest value on respect for elders, family, responsibility, discipline, and work habits, whereas material values and consumerism are considered least important. Family and school were recognised as key agents in value formation, with parents emphasising respect, education, and tradition, and schools focusing on education, discipline, and work habits. The students suggested more intensive discussions within the family and at school, strengthening education and discipline, preserving tradition, and fostering mutual respect, solidarity, and a culture of dialogue. They also highlighted the negative influence of technology and media, recommending content control, limiting mobile device usage, and greater engagement in projects and workshops that promote positive values. The findings suggest pedagogical implications, emphasising the importance of cooperation between family, school, and society in encouraging and maintaining fundamental values among young people.

Keywords: traditional and contemporary values, family influence, school influence, peer influence, environmental influence

III DIGITALNO OBRAZOVANJE I NOVE TEHNOLOGIJE

INFORMISANOST STUDENATA PEDAGOGIJE O FENOMENU DIGITALNOG NASILJA

Marija Marković¹⁵

Iva Manić

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Digitalno nasilje predstavlja savremeni oblik ugrožavanja bezbednosti mladih u virtualnom okruženju i može imati ozbiljne psihosocijalne posledice. Studenti pedagogije, kao budući stručnjaci u obrazovnom procesu, imaju važnu ulogu u prevenciji i sprečavanju ove pojave, pa je njihova informisanost od posebnog značaja. Cilj istraživanja bio je da se ispita nivo informisanosti studenata pedagogije o fenomenu digitalnog nasilja, sa akcentom na poznavanje pojma, oblika i posledica, institucionalnih i pravnih mehanizama zaštite. Uzorak je obuhvatio 106 studenata Osnovnih akademskih studija pedagogije Filozofskog fakulteta u Nišu. Rezultati pokazuju da studenti poseduju relativno visok nivo informisanosti o pojmu, oblicima i posledicama digitalnog nasilja, dok je nivo informisanosti o institucionalnim i pravnim mehanizmima zaštite nešto niži. Pol, godina studija, lično iskustvo sa digitalnim nasiljem, intenzitet korišćenja interneta i društvenih mreža na dnevnom nivou, kao nezavisne varijable, nisu se pokazali kao statistički značajni faktori, dok tip prethodno završene srednje škole jeste. Osim toga, korelaciona analiza potvrdila je snažnu pozitivnu povezanost između poznavanja fenomena digitalnog nasilja i informisanosti o institucionalnim i pravnim mehanizmima ($r = 0.769$; $p < 0.01$). Dobijeni rezultati ukazuju na potrebu jačanja kompetencija studenata pedagogije u ovoj oblasti, kako bi se povećali njihovi kapaciteti studenata za prevenciju i intervenciju u konkretnim praktičnim situacijama i unapredila digitalna bezbednost u vaspitno-obrazovnim institucijama.

Ključne reči: digitalno nasilje, informisanost, studenti pedagogije, prevencija

¹⁵ marija.markovic@filfak.ni.ac.rs

AWARENESS OF PEDAGOGY STUDENTS OF THE PHENOMENON OF CYBERBULLYING

Marija Marković

Iva Manić

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: Cyberbullying has emerged as a contemporary threat to the safety of young people in virtual environments, with potentially serious psychosocial consequences. As future professionals in the educational process, pedagogy students have a crucial role in the prevention and mitigation of this phenomenon, which makes their level of awareness particularly important. This study aimed to examine the extent to which pedagogy students are informed about cyberbullying, focusing on their understanding of its concept, forms, and consequences, as well as of institutional and legal protection mechanisms. The research was conducted on a sample of 106 undergraduate pedagogy students at the Faculty of Philosophy, University of Niš. Findings indicate that students demonstrate a relatively high level of awareness of the concept, forms, and consequences of cyberbullying, whereas their knowledge of institutional and legal mechanisms of protection is comparatively lower. Gender, year of study, personal experience with cyberbullying, and intensity of daily Internet and social media use were not found to be statistically significant factors, while the type of previously completed secondary school proved to be significant. Moreover, correlation analysis confirmed a strong positive association between knowledge of the phenomenon of cyberbullying and awareness of institutional and legal mechanisms ($r = 0.769$; $p < 0.01$). These findings emphasize the need to further strengthen pedagogy students' competencies in this field, in order to enhance their capacity for prevention and intervention in real-life situations and to improve digital safety within educational institutions.

Keywords: cyberbullying, awareness, pedagogy students, prevention

TEACHING WITH TECH: A COMPREHENSIVE VIEW OF DIGITAL TOOL USE IN PRIMARY SCHOOL INSTRUCTION

Vera Stojanovska¹⁶

Angela Ikonomoska

Faculty of Philosophy, Institute of Pedagogy, Ss. Cyril and Methodius
University in Skopje, Republic of North Macedonia

Abstract: The integration of digital tools in primary education has become an essential element of modern teaching practice. The digital infrastructure in primary schools in the Republic of North Macedonia is rapidly expanding, but little is known about how teachers integrate digital tools into the teaching process, particularly during the planning and implementation phases of teaching, as well as monitoring, evaluating, and assessing student achievement. Theoretically guided by Piaget's cognitive constructivism, Vygotsky's social constructivism, and the TPACK model (Technological Pedagogical Content Knowledge), the study further practically uses the widely recognized DigCompEdu framework to examine how primary school teachers in the country use digital tools in each of the three phases and what benefits and challenges they have seen from their use in the teaching process.

The electronic survey, based on the DigCompEdu framework descriptors, was completed by 206 primary education teachers, out of which 97 are classroom teachers and 109 are subject teachers. The obtained data were analyzed descriptively and inferentially so that the level of digital competence of the class and subject teachers in the six areas of DigCompEdu was summarized, and then the chi-square procedure was used to test significant differences in the reported practices of the teachers in the three phases of teaching (planning, implementation and monitoring, and evaluation and assessment of student achievements), based on the teachers' work experience. The research findings show that for an effective digital transformation of the teaching process, the sustainability of teachers' professional development is essential to improve their digital competencies for the application of digital tools.

Keywords: digital tools, primary education, DigCompEdu, teacher professional development

¹⁶ veras@fzf.ukim.edu.mk

НАСТАВА УЗ ТЕХНОЛОГИЈУ: СВЕОБУХВАТАН ПРЕГЛЕД УПОТРЕБЕ ДИГИТАЛНИХ АЛАТА У НАСТАВИ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Вера Стојановска
Ангела Икономоска

Филозофски факултет, Институт за педагогију, Универзитет „Св.
Кирил и Методије“ у Скопљу, Република Северна Македонија

Апстракт: Интеграција дигиталних алата у основно образовање постала је суштински елемент савремене наставне праксе. Дигитална инфраструктура у основним школама Републике Северне Македоније брзо се развија, али се мало зна о томе на који начин наставници интегришу дигиталне алате у наставни процес, нарочито у фазама планирања и реализације наставе, као и у праћењу, вредновању и оцењивању постигнућа ученика. Теоријски, истраживање се ослања на Пијажеов когнитивни конструктивизам, Виготскијев социјални конструктивизам и ТРАСК модел (Technological Pedagogical Content Knowledge), док се у практичном делу примењује широко прихваћени оквир DigCompEdu ради испитивања начина на који наставници основних школа у земљи користе дигиталне алате у свакој од три фазе наставе, као и користи и изазове које уочавају у њиховој примени.

Електронски упитник, заснован на дескрипторима оквира DigCompEdu, попунило је 206 наставника основног образовања, од којих је 97 учитеља разредне наставе, а 109 предметних наставника. Добијени подаци анализирани су дескриптивно и инференцијално, како би се сумирао ниво дигиталних компетенција учитеља и предметних наставника у шест области DigCompEdu оквира, након чега је примењен Хи-квадрат тест ради испитивања статистички значајних разлика у пријављеним праксама наставника у три фазе наставе (планирање, реализација и праћење, те вредновање и оцењивање постигнућа ученика), у зависности од њиховог радног искуства. Резултати истраживања показују да је за ефикасну дигиталну трансформацију наставног процеса од кључног значаја одрживи професионални развој наставника, који омогућава унапређење њихових дигиталних компетенција за примену дигиталних алата у настави.

Кључне речи: дигитални алати, основно образовање, DigCompEdu, професионални развој наставника.

PERSPEKTIVE I IZAZOVI PRIMENE VEŠTAČKE INTELIGENCIJE U SAVREMENOM OBRAZOVANJU¹⁷

Jovana Arsić¹⁸

Pedagoški fakultet u Vranju, Univerzitet u Nišu, Srbija

Milica Marinković

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Digitalizacija savremenog društva podrazumeva intenzivan razvoj i učestaliju primenu tehnoloških inovacija, naročito u oblasti obrazovanja. Među brojnim aspektima ovog procesa, primena veštačke inteligencije (VI) izdvaja se kao jedna od najznačajnijih. Inoviranje savremenog obrazovnog sistema primenom veštačke inteligencije postaje sve prisutnije u praksi, noseći sa sobom brojne implikacije. Sa potencijalom da postane jedan od ključnih faktora digitalne transformacije obrazovanja, veštačka inteligencija pruža brojne mogućnosti za unapređivanje nastavnog procesa. Veštačka inteligencija se može efikasno koristiti u okviru individualizacije i pružanja bogatijeg iskustva učenja, sveobuhvatnijeg planiranja nastavnog rada, isticanja vaspitne uloge nastavnika, produktivnijeg praćenja i vrednovanja postignuća, lakšeg obavljanja administrativnih poslova i unapređivanja kvaliteta nastavnog procesa. Istovremeno, njena integracija u obrazovanju nameće i brojne izazove koji se tiču očuvanja značajnih pedagoških vrednosti, redefinisanja uloge nastavnika, jačanja interakcije, razmatranja etičkih pitanja i čuvanja privatnosti podataka. Cilj ovog rada je analiza teorijskih pristupa primeni veštačke inteligencije u obrazovanju, sa posebnim osvrtom na vrednosti, ograničenja, potencijalne rizike i pedagoške implikacije. Kako bi se pružio jasan uvid u mogućnosti i izazove njene upotrebe u obrazovnom kontekstu, korišćena je teorijska analiza zasnovana na pregledu relevantne literature. Rad ukazuje da veštačka inteligencija predstavlja vredan resurs koji se može uspešno koristiti u ključnim segmentima nastavnog rada, uz naglašenu potrebu za kritičkim i odgovornim pristupom njene implementacije u praksi. S obzirom na sve učestaliju upotrebu ove tehnologije, zaključuje se da je integracija veštačke inteligencije u obrazovanju neophodna i neizbežna, ali da ona mora biti usklađena sa potrebama učenika i nastavnika. Implikacije rada ukazuju na značaj osnaživanja nastavnika u razvijanju digitalnih kompetencija koje omogućavaju pedagoški opravdanu upotrebu veštačke inteligencije u nastavi.

Ključne reči: veštačka inteligencija, digitalizacija, digitalne kompetencije, nastava, obrazovanje

¹⁷ Ovo istraživanje podržalo je Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (Ugovor br. 451-03-137/2025-03/ 200165).

¹⁸ jovanaa@pfvr.ni.ac.rs

PERSPECTIVES AND CHALLENGES OF APPLYING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CONTEMPORARY EDUCATION

Jovana Arsić

Pedagogical Faculty in Vranje, University of Niš, Serbia

Milica Marinković

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: The digitalization of contemporary society entails intensive development and more frequent use of technological innovations, particularly in the field of education. Among the numerous aspects of this process, the application of artificial intelligence (AI) stands out as one of the most significant. The innovation of the contemporary educational system through the application of artificial intelligence is increasingly widespread in practice, bringing with it many implications. With the potential to become one of the key factors in the digital transformation of education, artificial intelligence provides a wide range of opportunities for improving the teaching process. Artificial intelligence can be effectively used for individualizing and providing a richer learning experience, planning teaching work more comprehensively, emphasizing the educational role of teachers, monitoring and assessing achievements more productively, facilitating administrative tasks, and improving the quality of the teaching process. At the same time, its integration into education also poses numerous challenges related to preserving essential pedagogical values, redefining the role of teachers, enhancing interaction, considering ethical issues, and preserving data privacy. The aim of this paper is to analyze theoretical approaches to the application of artificial intelligence in education, with a particular focus on its values, limitations, potential risks, and pedagogical implications. In order to provide a clear insight into the possibilities and challenges of its use in the educational context, a theoretical analysis based on a review of relevant literature was used. The paper indicates that artificial intelligence is a valuable resource that can be successfully used in key segments of the teaching process, with an emphasis on the need for a critical and responsible approach to its implementation in practice. Considering the increasingly frequent use of this technology, it is concluded that the integration of artificial intelligence in education is necessary and inevitable, but that it must be aligned with the needs of students and teachers. The implications of the work highlight the importance of empowering teachers in developing digital competencies that enable the pedagogically justified use of artificial intelligence in teaching.

Keywords: artificial intelligence, digitalization, digital competencies, teaching, education

ДИГИТАЛНЕ ИНОВАЦИЈЕ И ИНКЛУЗИВНА ПЕДАГОГИЈА – ПРИКАЗ ПЛАТФОРМЕ „МАГИЧНО ОГЛЕДАЛО“

Кирил Барбареев
Јадранка Рунчева¹⁹

Факултет за образовне науке, Универзитет Гоце Делчев, Штип,
Северна Македонија

Апстракт: Дигитализација отвара нове могућности за унапређење инклузивног образовања путем развоја алата који обезбеђују подршку, приступачност и индивидуализовано учење. Дигиталне технологије не само што олакшавају наставни процес, већ доприносе повећању мотивације, активном учешћу и социјалној интеграцији ученика са посебним образовним потребама. У раду се разматра значај савремених дигиталних решења и њихова примена у инклузивном контексту, са посебним освртом на платформу „Магично огледало“, која нуди иновативан приступ подршци наставницима и ученицима кроз интерактивне ресурсе и персонализоване садржаје. Поред тога, представљени су примери других сличних дигиталних алата и платформи које проширују могућности за учење и комуникацију. На тај начин, дигиталне технологије се потврђују као кључан фактор за развој савремене и инклузивне педагогије у условима глобализације и друштвених промена.

Кључне речи: дигиталне технологије, инклузивно образовање, иновације у настави, платформа „Магично огледало“, индивидуализовано учење, педагошка подршка

¹⁹ jadranka.runceva@ugd.edu.mk

DIGITAL INNOVATIONS AND INCLUSIVE PEDAGOGY – AN OVERVIEW OF THE “MAGIC MIRROR” PLATFORM

Kiril Barbareev

Jadranka Runcheva

Faculty of Educational Sciences, Goce Delčev University, Štip, North
Macedonia

Abstract: Digitalization opens new possibilities for improving inclusive education through the development of tools that provide support, accessibility, and individualized learning. Digital technologies not only facilitate the teaching process but also contribute to increased motivation, active participation, and social integration of students with special educational needs. This paper examines the importance of modern digital solutions and their application in an inclusive context, with particular emphasis on the “Magic Mirror” platform, which offers an innovative approach to supporting teachers and students through interactive resources and personalized content. In addition, examples of other similar digital tools and platforms that expand opportunities for learning and communication are presented. In this way, digital technologies are affirmed as a key factor in the development of contemporary inclusive pedagogy in the context of globalization and social change.

Keywords: digital technologies, inclusive education, teaching innovations, “Magic Mirror” platform, individualized learning, pedagogical support

ПРИМЕНА ИКТ У НАСТАВИ – ПРИМЕР ИЗ ПРАКСЕ ОШ „СВЕТИ САВА“ НИШ

Сузана Васић²⁰

Александра Гајић

Основна школа „Свети Сава“ Ниш, Србија

Апстракт: Савремено образовање суочено је са изазовима глобализације и дигитализације, па је потребно пронаћи равнотежу између очувања традиционалних вредности и прихватања иновација које доноси дигитално доба. Посматрано из угла иновирања и осавремењивања, информационо-комуникационе технологије (ИКТ) представљају један од најзначајнијих аспеката модерног образовања. Оне нису само средство за пренос знања, већ и важан алат који омогућава приступ информацијама, унапређује комуникацију и подржава интерактивне, персонализоване и колаборативне облике учења. Циљ рада је да се сагледа значај примене ИКТ у образовно-васпитном процесу и значај развоја дигиталних компетенција наставника. У раду су коришћене метода теоријске анализе и дескриптивна метода, уз технике анализе садржаја и анкетирања. Истраживање је спроведено у Основној школи „Свети Сава“ у Нишу, применом анкетног упитника конструисаног за ову сврху. Анализирани су ставови наставника о примени ИКТ у настави, опремљеност школе дигиталним ресурсима и реализовани програми стручног усавршавања у претходних пет година. Резултати показују да већина наставника редовно примењује ИКТ у наставном процесу, препознајући бројне предности – већу мотивисаност ученика, интерактивност садржаја и подстицање сарадње међу наставницима. Истовремено, истакнута је потреба за континуираним усавршавањем како би наставници ефикасно користили дигиталне алате у складу са захтевима савременог друштва. Закључује се да адекватна опремљеност и системска подршка школе значајно утичу на квалитет наставе и спремност наставника да унапређују своју праксу, што омогућава ефикасну интеграцију ИКТ у образовни процес.

Кључне речи: ИКТ, наставници, дигитализација, компетенције, усавршавање

²⁰ vasic.suza@gmail.com

ICT APPLICATION IN TEACHING – AN EXAMPLE FROM THE PRACTICE OF THE ELEMENTARY SCHOOL “SVETI SAVA” NIŠ

Suzana Vasić

Aleksandra Gajić

Elementary School “Sveti Sava” Niš, Serbia

Abstract: Modern education faces the challenges of globalization and digitalization, therefore, it is necessary to balance between preserving traditional values and embracing innovations brought by the digital age. Viewed from the perspective of innovation and modernization, information and communication technologies (ICT) represent one of the most significant aspects of contemporary education. ICTs are not merely tools for knowledge transmission, but essential instruments that enable access to information, enhance communication, and support interactive, personalized, and collaborative learning. The aim of the paper is to examine the importance of ICT implementation in the educational process, as well as the development of teachers' digital competencies. The paper used the method of theoretical analysis and descriptive methods, along with content analysis and survey techniques. The research was conducted at the “Sveti Sava” Elementary School in Niš, using a questionnaire specifically designed for this purpose. The study analyzed teachers' attitudes toward the use of ICT in teaching, the school's digital infrastructure, and professional development programs implemented over the past five years. The results indicate that the majority of teachers regularly apply ICT into their teaching process, recognizing numerous benefits, including increased student motivation, enhanced content interactivity, and improved collaboration among educators. At the same time, the findings underscore the importance of ongoing professional development to enable teachers to effectively use digital tools in response to the demands of contemporary society. It is concluded that adequate equipment and systematic institutional support significantly influence the quality of teaching and teachers' readiness to improve their practice, thereby enabling the effective integration of ICT into the educational process.

Keywords: ICT, teachers, digitalization, competencies, professional development

DIGITALNO DETINJSTVO IZMEĐU TRADICIONALNIH VREDNOSTI I IZAZOVA DANAŠNJICE

Dragana Radenović²¹

Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija, Odsek vaspitačkih
studija Aleksinac, Srbija

Apstrakt: Cilj ovog rada je da teorijski analizira pojavu „digitalnog detinjstva“ u kontekstu očuvanja i prenosa tradicionalnih vrednosti, uz kritičko razmatranje mogućnosti usklađivanja dveju dimenzija vaspitanja – nasleđenih kulturnih obrazaca i zahteva digitalnog društva. Metodološki okvir zasniva se na teorijskoj i komparativnoj analizi relevantne literature. Posebna pažnja usmerava se na razumevanje načina na koji digitalno okruženje menja obrasce socijalizacije i formiranja identiteta u poređenju sa pred-digitalnim periodom. Analiza ukazuje na to da digitalne tehnologije istovremeno otvaraju prostor za razvoj novih oblika učenja, kreativnog izražavanja i komunikacije, ali i nose rizike vezane za otuđenje, gubitak neposrednih iskustava i slabljenje međugeneracijskog prenosa kulturnih vrednosti. Teorijski značaj rada ogleda se u tome što doprinosi jasnijem sagledavanju složenih procesa vaspitanja u savremenom kontekstu, dok je praktični značaj usmeren ka pedagozima i vaspitačima, koji su pozvani da razvijaju pristupe usklađene sa očuvanjem tradicionalnih vrednosti i zahtevima digitalnog društva, kako bi digitalno detinjstvo predstavljalo prostor integracije, a ne sukoba tradicije i savremenosti.

Ključne reči: digitalizacija detinjstva, kulturni identitet, međugeneracijski prenos, pedagoški izazovi, savremeno društvo

²¹ d.djurovic1187@gmail.com

DIGITAL CHILDHOOD BETWEEN TRADITIONAL VALUES AND TODAY'S CHALLENGES

Dragana Radenović

Academy of Applied Preschool Teaching and Health Studies,
Department of Applied Preschool Teaching Studies Aleksinac, Serbia

Abstract: The aim of this paper is to theoretically analyze the phenomenon of “digital childhood” in the context of preserving and transmitting traditional values, with a critical consideration of the possibilities for harmonizing the two dimensions of upbringing – inherited cultural patterns and the demands of the digital society. The methodological framework is based on a theoretical and comparative analysis of relevant literature. Particular attention is focused on understanding how the digital environment changes patterns of socialization and identity formation compared to the pre-digital period. The analysis indicates that digital technologies simultaneously open up space for the development of new forms of learning, creative expression, and communication, but also carry risks related to alienation, the loss of direct experience, and the weakening of intergenerational transmission of cultural values. The theoretical significance of the paper is reflected in its contribution to a clearer understanding of the complex processes of upbringing in the contemporary context, while the practical significance is directed toward pedagogues and educators, who are called upon to develop approaches aligned with the preservation of traditional values and the demands of the digital society, so that digital childhood represents a space of integration, rather than a conflict between tradition and modernity.

Keywords: digitalization of childhood, cultural identity, intergenerational transmission, pedagogical challenges, contemporary society

VEŠTAČKA INTELIGENCIJA U NASTAVI FRANCUSKOG JEZIKA: PREDNOSTI I IZAZOVI

Ivica Panić²²

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Odsek Pirot, Srbija

Apstrakt: Eksplozivni razvoj generativne veštačke inteligencije, posebno alata poput ChatGPT-a, predstavlja jednu od najznačajnijih promena u savremenom obrazovanju. Ovaj rad istražuje dvostruku prirodu uticaja AI alata na obrazovni proces. S jedne strane, postoji rizik od pasivizacije učenika, površnog usvajanja informacija i nesamostalnog mišljenja, gde AI postaje mehanička „fabrika odgovora“. S druge strane, isti alati imaju ogroman potencijal da podstaknu razvoj kritičkog mišljenja, kreativnosti i dubinskog učenja, ukoliko se strateški integrišu u nastavni proces.

Rad se fokusira na analizu ove dihotomije kroz prizmu pedagoških principa konstruktivizma i socijalnog učenja. Posebna pažnja posvećena je nastavi stranih jezika, konkretno francuskog, gde AI alati nude jedinstvene mogućnosti i izazove. U kontekstu jezičkog učenja, istražuje se kako AI može doprineti personalizaciji vežbanja gramatike, proširenju vokabulara, simulaciji autentičnih konverzacija i pružanju trenutne povratne informacije, uz istovremeno podsticanje medijacije jezika i interkulturalne svesti.

Zaključak naglašava da je konačan uticaj AI-a na učenje determinisan ne samom tehnologijom, već pedagoškim dizajnom i nastavnikovom sposobnošću da alate integriše u smislene obrazovne aktivnosti. U radu su implicirani predlozi konkretnih strategija za prilagođavanje nastave, ističući neophodnost razvoja digitalne i AI pismenosti kod učenika i nastavnika, kako bi se maksimizirao edukativni potencijal ove tehnologije, a minimizirali njeni potencijalni negativni efekti.

Ključne reči: veštačka inteligencija, ChatGPT, kritičko mišljenje, nastava francuskog jezika, digitalna pismenost, konstruktivizam, jezička medijacija, personalizovano učenje

²² ivica.panic@akademijanis.edu.rs

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN FRENCH LANGUAGE TEACHING: ADVANTAGES AND CHALLENGES

Ivica Panić

Academy of Technical-Educational Vocational Studies,
Pirot Department, Serbia

Abstract: The exponential development of generative artificial intelligence, particularly tools such as ChatGPT, represents one of the most significant changes in contemporary education. This paper explores the dual nature of the impact of AI tools on the educational process. On one hand, there is a risk of students becoming passive, acquiring information superficially, and developing a lack of independent thinking, where AI becomes a mechanical “answer factory.” On the other hand, these same tools hold great potential to stimulate the development of critical thinking, creativity, and deep learning, provided they are strategically integrated into the teaching process.

The paper focuses on analyzing this dichotomy through the lens of pedagogical principles of constructivism and social learning. Special attention is given to foreign language teaching, specifically French, where AI tools offer unique opportunities and challenges. In the context of language learning, the paper examines how AI can contribute to personalized grammar practice, vocabulary expansion, simulation of authentic conversations, and the provision of instant feedback, while simultaneously encouraging language mediation and intercultural awareness.

The conclusion emphasizes that the ultimate impact of AI on learning is determined not by the technology itself, but by pedagogical design and the teacher’s ability to integrate the tools into meaningful educational activities. The paper suggests concrete strategies for adapting teaching practices, highlighting the necessity of developing digital and AI literacy among both students and teachers, in order to maximize the educational potential of this technology while minimizing its possible negative effects.

Keywords: artificial intelligence, ChatGPT, critical thinking, French language teaching, digital literacy, constructivism, language mediation, personalized learning

IV SAVREMENE TENDENCIJE I INOVACIJE U OBRAZOVANJU

PERSPEKTIVA VRŠNJAČKOG OSTRAKIZMA I BEZBEDNOSTI U ŠKOLSKOJ ZAJEDNICI

Bisera Jevtić²³

Danijela Miletić

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Školska klima koja podržava nasilje snažno utiče na percepciju o pripadnosti i bezbednosti učenika kao i o ostrakizmu, kako vršnjaka tako i svih agenasa koji utiču na process socijalizacije. Psihološka kontrola odražava pokušaje učenika da upravljaju ponašanjem vršnjaka manipulacijom njihovih emocija, čime se podriva njihova nezavisnost, samopouzdanje i sigurnost koja dolazi sa odnosom različitih agenasa. Posebno smo zainteresovani za to kako je socijalni status nasilnika, ukupna stopa viktimizacije u školi, percepcija nastavnika na školsku klimu, agresivno ponašanje, povezano sa vršnjačkom populacijom, percepcijom o bezbednosti, pripadnosti kao i odbačenosti iz kolektivne zajednice. Cilj ovog empirijskog istraživanja jeste da se utvrdi kako školska klima u sklopu svih školskih kontekstualnih faktora utiče na agresivno ponašanje učenika. Konkretno, pretpostavili smo da u školi sa višim nivoom poremećaja percepcije o bezbednosti, osećaj pripadanja jeste negativan, a verovatnoća svedoka maltretiranju će biti povećana. Pored toga, pretpostavili smo da u školi gde su nasilnici percipirani kao popularni, učenici i nastavnici se osećaju manje bezbedno. Ovo istraživanje ispituje razlike u percepciji nasilja, školske sigurnosti, osećaja pripadnosti/ odbačenosti između učenika, kao i na relaciji učenik-nastavnik. Rezultati pokazuju da postoje značajne perceptivne razlike između nastavnika i učenika, kao i to da su kontekstualni faktori povezani sa shvatanjem o bezbednosti, pripadnosti, odbačenosti i svedočenju agresivnog ponašanja.

Upravo atraktivnost samog predmeta istraživanja probudili su našu potrebu za njegovim dubljim sagledavanjem i proučavanjem. Rad daje skroman doprinos popularizaciji ove problematike a prikazani rezultati istraživanja mogu biti značajni za razvijanje teorijsko konceptualnih postavki u ovoj oblasti, a još više osnove ima za predstavljanje praktičnih implikacija.

Ključne reči: školska klima, agensi socijalizacije, agresivno ponašanje, pripadnost, odbačenost, socijalizacija prosocijalnosti

²³ bisera.jevtic@filfak.ni.ac.rs

PERSPECTIVES OF PEER OSTRACISM AND SAFETY/PROTECTION WITHIN THE SCHOOL COMMUNITY

Bisera Jevtić
Danijela Miletić

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: School climate that supports bullying strongly influences students' perceptions of belonging and safety, as well as their perceptions of ostracism, both from peers and from all agents involved in the socialization process. Psychological control reflects students' attempts to influence peer behavior by manipulating emotions, thereby undermining their independence, self-confidence, and the sense of safety that stems from relationships with various social agents. This study is particularly concerned with how the social status of bullies, overall rates of victimization, teacher perceptions of school climate, and aggressive behavior relate to students' perceptions of peer relationships, safety, belonging, and exclusion from the collective school community. The aim of this empirical research is to determine how the school climate, in interaction with various contextual factors, influences students' aggressive behavior. Specifically, we hypothesized that in schools where the perception of safety is more severely disrupted, students experience a reduced sense of belonging and are more likely to witness bullying incidents. Additionally, we hypothesized that in environments where bullies are perceived as popular, both students and teachers feel less safe. This study examines differences in the perception of violence, school safety, and feelings of belonging and exclusion—both among students and between students and teachers. The findings reveal significant perceptual discrepancies between students and teachers, and demonstrate that contextual school factors are strongly associated with perceptions of safety, inclusion, exclusion, and witnessing aggressive behavior.

The very appeal of the research topic underscores the need for deeper investigation. This paper offers a modest contribution to the popularization of this issue, and the presented findings may be valuable for the development of theoretical frameworks in this field, and even more so for presenting practical implications.

Keywords: school climate, socialization agents, aggressive behavior, belonging, ostracism, prosocial socialization

ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА У СЛОБОДНОМ ВРЕМЕНУ²⁴

Весна Љ. Минић²⁵

Учитељски факултет у Призрену–Лепосавићу, Универзитет у
Приштини – Косовска Митровица, Србија

Драгана Љ. Станојевић

Педагошки факултет у Врању, Универзитет у Нишу, Србија

Апстракт: Слободно време представља важан сегмент развоја деце основношколског узраста јер пружа прилику за учење, развој емоција, социјалних вештина и креативности. У контексту друштва које учи и које је засновано на модерним информационим технологијама, слободно време се препознаје као простор за васпитни утицаје ван формалног система образовања. Традиционална схватања слободног времена, утемељена на одмору, рекреацији и разоноди, данас се допуњују новим поступцима који имају за циљ развијање потенцијала за формирање личности, развој компетенција и друштвених вредности.

Рад истражује начине на које се може васпитно деловати на децу основношколског узраста у слободном времену са становишта различитих фактора који могу утицати на тај процес (породица, школа, вршњачке групе, културна и спортска удружења, локална заједница и др.). Такође, рад обрађује и изазове савременог доба који се нужно односе на прекомерну употребу дигиталних технологија и смањену физичку активност. Ови изазови захтевају озбиљно преиспитивање и усмеравање слободног времена ка садржајима који имају за циљ развијање здравих навика, активан животни стил и друштвену одговорност. Циљ рада је указивање на значај планског и систематског педагошког деловања у погледу рационалног и економичног коришћења слободног времена.

Кључне речи: васпитање, дете, слободно време, основношколски узраст, неформално образовање

²⁴ Истраживање је финансијски подржано од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, број Уговора: 451-03-137/2025-03/200251 и 174-2025/1044/21-2025. Рад је резултат истраживања на Интерном пројекту ИМП 003 „Унапређивање професионалних компетенција васпитача и учитеља у савременим условима васпитања и образовања“ који се реализује на Учитељском факултету у Призрену-Лепосавићу.

²⁵ vesna.minic@pr.ac.rs

EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL-AGED CHILDREN DURING LEISURE TIME

Vesna Lj. Minić

Faculty of Teacher Education in Prizren-Leposavić, University of Priština -
Kosovska Mitrovica, Serbia

Dragana Lj. Stanojević

Faculty of Education in Vranje, University of Niš, Serbia

Abstract: Leisure time represents an important segment in the development of primary school-aged children, as it provides opportunities for learning, the development of emotions, social skills, and creativity. In the context of a learning society based on modern information technologies, leisure time is recognized as a space for educational influences outside the formal education system. Traditional concepts of leisure, grounded in rest, recreation, and amusement, are today complemented by new approaches aimed at the development of potential for personality formation, the development of competencies and social values.

The paper examines the ways in which primary school-aged children can be influenced during their leisure time, considering various factors that may affect this process (family, school, peer groups, cultural and sports associations, local community, etc.). Furthermore, the paper addresses contemporary challenges related to the excessive use of digital technologies and reduced physical activity. These challenges require a careful reassessment and guidance of leisure time toward activities aimed at fostering healthy habits, promoting an active lifestyle and social responsibility. The aim of the paper is to emphasize the importance of planned and systematic pedagogical action in ensuring the rational and efficient use of leisure time.

Keywords: education, child, leisure time, primary school age, non-formal education

RELACIJSKA PEDAGOGIJA U RECENTNIM PEDAGOGIJSKIM ISTRAŽIVANJIMA: PRETRAŽNI PREGLED

Ana Bauer²⁶

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Apstrakt: Ovaj rad iznosi rezultate pretražnog pregleda o upotrebi izraza *relacijska pedagogija* u recentnim pedagozijskim istraživanjima. Pregled je obuhvatio tri elektroničke baze podataka: *Scopus*, *Summon* i *Taylor & Francis*, te uključio publikacije objavljene u posljednjih pet godina u otvorenom pristupu. Posebna pozornost posvećena je kvalitativnim i teorijskim istraživanjima, budući da je glavni cilj bio obuhvatiti različite načine na koje se relacijska pedagogija definira i koristi, uz identificiranje mogućih smjerova budućih istraživanja. Odabrana metoda pretražnog pregleda posebno je prikladna za izradu inicijalnog presjeka relativno nove teme širokog domaćaja, za ocrtaivanje granica područja te za ispitivanje potencijala za dalja istraživanja.

Ovo istraživanje dalo je nekoliko relevantnih rezultata, uključujući prepoznate razlike u korištenju i shvaćanju relacijske pedagogije. Također je mapiralo ključne koncepte, teorijske okvire i intelektualne tradicije unutar područja. Općenito, izvještaj pokazuje da postoji povećanje interesa kako za korištenje relacijskih teorija kao temelja inovativnih empirijskih istraživanja tako i u pokretanju bogatih teorijskih istraživanja same relacijskosti – često uz interdisciplinarnu orijentaciju i osvježavajuću atmosferu noviteta.

Ključne riječi: Relacijska pedagogija, pretražni pregled, obrazovna istraživanja, relacijskost, pedagoška teorija

²⁶ anbauer@ffzg.unizg.hr

RELATIONAL PEDAGOGY IN RECENT PEDAGOGICAL RESEARCH: A SCOPING REVIEW

Ana Bauer

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Abstract: This work presents the findings of a scoping review on the use of the term *relational pedagogy* in recent pedagogical research. The review covered three online databases: Scopus, Summon and Taylor & Francis, and included open-access publications from the past five years. Particular attention was given to qualitative and theoretical studies, as the primary aim was to capture the range of ways in which *relational pedagogy* has been defined and used, as well as to identify potential directions for future research. The chosen method is especially well-suited for developing an initial overview of a relatively new and wide-ranging topic, helping to delineate its boundaries in the field and highlight possible research gaps. This research yielded several noteworthy findings, including differences in use and understanding of *relational pedagogy*. It also mapped key concepts, theoretical backgrounds and intellectual lineages within the field. Overall, the report showcases an increased interest both in employing relational theories as foundations for innovative empirical research and in pursuing rich theoretical explorations of relationality itself – often with an interdisciplinary orientation and a sense of refreshing novelty.

Keywords: relational pedagogy, scoping review, educational research, relationality, pedagogical theory

THE INTERSECTION OF YOUTHISM AND STUDENT STATUS: DEEPENING CHALLENGES AND DISCRIMINATION

Staša Kolar²⁷

David Pučko

Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana, Slovenia

Abstract: The intersection of youthism and student status reveals the dual nature of young people's position within the educational process. Public discourse emphasizes the importance of student status and the access it provides to specific benefits, such as subsidized housing or student meals. On the other hand, students frequently find themselves in a discriminatory position precisely because of this status, which consequently deepens their difficulties. An analysis of data collected through focus group interviews conducted within the research project *Youthism, Ageism and Intergenerational Relations on the Path to Employment* showed that youthism in education primarily manifests itself in two dimensions: the professor–student relationship and the distinction between full and part-time students. According to the participants, the consequences of discrimination in educational settings were most visible in feelings of inferiority and perceived unfair treatment. At the same time, since young people are not a homogeneous group, student status serves as a distinct social category that opens up specific opportunities. An intersectional approach enables a more comprehensive understanding of these contradictory aspects and sheds light on how youthism is intertwined with institutional practices. The participants identified education as a key field for reducing age-based discrimination, emphasizing the potential of raising awareness about the values of different age groups and developing inclusive practices that would prevent the reproduction of youthism. The aim of our paper is to highlight the necessity of further addressing youthism as a specific form of age discrimination and the significance of student status as a particular social position.

Keywords: Youthism, qualitative study, intersection, student status, discrimination

²⁷ stasakolar@gmail.com

UKRŠTANJE JUTIZMA I STUDENTSKOG STATUSA: PRODUBLJIVANJE IZAZOVA I DISKRIMINACIJE

Staša Kolar

David Pučko

Filozofski fakultet, Univerzitet u Ljubljani, Slovenija

Apstrakt: Ukrštanje *jutizma* (diskriminacije zasnovane na mladosti) i studentskog statusa otkriva dvostruku prirodu položaja mladih ljudi u obrazovnom procesu. Javni diskurs naglašava značaj studentskog statusa i pristupa određenim beneficijama koje on omogućava, poput subvencionisanog stanovanja ili studentske ishrane. S druge strane, studenti se često nalaze u diskriminisanom položaju upravo zbog tog statusa, što dodatno produbljuje njihove teškoće. Analiza podataka prikupljenih kroz fokus-grupne intervju sprovedene u okviru istraživačkog projekta *Youthism, Ageism and Intergenerational Relations on the Path to Employment* pokazala je da se jutizam u obrazovanju pretežno ispoljava u dve dimenzije: u odnosu profesor–student i u razlici između redovnih i vanrednih studenata. Prema navodima učesnika, posledice diskriminacije u obrazovnom okruženju najviše se odražavaju kroz osećaj inferiornosti i percepciju nefer tretmana. Istovremeno, pošto mladi nisu homogena grupa, studentski status deluje kao posebna društvena kategorija koja otvara određene prilike.

Intersekcionalni pristup omogućava sveobuhvatnije razumevanje ovih kontradiktornih aspekata i osvetljava način na koji je jutizam isprepleten s institucionalnim praksama. Učesnici su prepoznali obrazovanje kao ključno polje za smanjenje diskriminacije zasnovane na uzrastu, naglašavajući značaj podizanja svesti o vrednostima različitih generacija i razvoja inkluzivnih praksi koje bi sprečile reprodukciju jutizma. Cilj ovog rada jeste da ukaže na potrebu daljeg proučavanja jutizma kao specifičnog oblika starosne diskriminacije i da naglasi značaj studentskog statusa kao posebne društvene pozicije.

Ključne reči: jutizam, kvalitativna studija, intersekcija, studentski status, diskriminacija

IZAZOVI I PERSPEKTIVE MEDIJSKE PISMENOSTI U OBRAZOVANJU

Danica Popović²⁸

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Medijska pismenost predstavlja jednu od ključnih kompetencija savremenog društva, jer prevazilazi klasično shvatanje pismenosti i uključuje sposobnost kritičkog razumevanja, evaluacije i kreiranja medijskih sadržaja. Cilj ovog rada jeste da prikaže na koji način medijska pismenost može da poveže tradicionalne obrazovne vrednosti – poput kritičkog mišljenja, etičke odgovornosti i negovanja kulturnog identiteta – sa izazovima digitalnog doba koje oblikuju globalizacija, digitalizacija i društvene mreže. Metodološki okvir rada zasniva se na kvalitativnoj analizi relevantne literature i primera dobre prakse u formalnom i neformalnom obrazovanju. Posebna pažnja posvećuje se ulozi nastavnika i porodice kao ključnih aktera u razvoju medijske pismenosti kod dece i mladih, uz razmatranje pedagoških implikacija za obrazovni sistem u Srbiji. Ključna teza rada jeste da medijska pismenost ne predstavlja samo tehničku kompetenciju, već i vrednosno utemeljenu dimenziju obrazovanja, koja podstiče aktivno i odgovorno građanstvo. Teorijski značaj rada ogleda se u povezivanju koncepta pismenosti sa širim pedagoškim i društvenim kontekstom, dok praktični doprinos leži u naglašavanju važnosti integracije medijske pismenosti u nastavne programe i vaspitno-obrazovne strategije.

Ključne reči: medijska pismenost, obrazovanje, tradicionalne vrednosti, digitalni izazovi, pedagoška praksa

²⁸ danica.popovic@filfak.ni.ac.rs

CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF MEDIA LITERACY IN EDUCATION

Danica Popović

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: Media literacy represents one of the key competencies of contemporary society, as it transcends the traditional understanding of literacy and includes the ability to critically comprehend, evaluate, and create media content. The aim of this paper is to show how media literacy can connect traditional educational values, such as critical thinking, ethical responsibility, and the nurturing of cultural identity, with the challenges of the digital age shaped by globalization, digitalization, and social networking platforms. The methodological framework of the paper is based on a qualitative analysis of relevant literature and examples of good practice in both formal and non-formal education. Special attention is devoted to the role of teachers and families as key actors in developing media literacy among children and young people, along with a discussion of the pedagogical implications for the Serbian educational system. The main thesis of the paper is that media literacy should not be understood merely as a technical skill, but as a value-based dimension of education that fosters active and responsible citizenship. The theoretical significance of the paper lies in connecting the concept of literacy with a broader pedagogical and social context, while the practical contribution emphasizes the importance of integrating media literacy into curricula and educational strategies.

Keywords: media literacy, education, traditional values, digital challenges, pedagogical practise

ВАСПИТАЊЕ ЗА РАЗЛИЧИТОСТ У ДИГИТАЛНОМ ДОБУ: ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ

Бранка Живић²⁹

Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу, Србија

Наталија Раковић

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, Србија

Апстракт: Савремени контекст живљења карактерише изражена индивидуална, културна, етничка, језичка и верска различитост, која обликује свакодневне међуљудске односе и друштвену динамику. Као још једна значајна одредница новог доба истиче се процес дигитализације, који отвара бројне могућности за промоцију универзалних вредности кључних за неговање културе различитости, попут толеранције, емпатије, поштовања и солидарности. С друге стране, дигитални простор лако може постати место ширења стереотипа, нетолеранције, говора мржње и социјалне искључености. Због тога, дигитално доба ствара веома изазовно, али плодно тло за васпитање за различитост. Овај рад има за циљ да теоријски сагледа начине на које дигитално доба обликује однос деце и младих према различитостима, као и да анализира кључне педагошке изазове у том процесу. Посебан акценат стављен је на могућности које дигиталне иновације нуде у васпитању за демократске, интеркултуралне и инклузивне вредности. Теоријска анализа релевантне истраживачке литературе доводи до закључка да дигитално доба, упркос бројним противречностима и изазовима, отвара перспективе за нове педагошке приступе који могу значајно допринети изградњи културе различитости.

Кључне речи: васпитање за различитост, дигитално доба, интеркултуралност, педагошки изазови, инклузивне вредности

²⁹ spasic.branka@gmail.com

EDUCATION FOR DIVERSITY IN THE DIGITAL AGE: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

Branka Živić

Faculty of Education in Užice, University of Kragujevac, Serbia

Natalija Raković

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: The contemporary context of life is characterized by pronounced individual, cultural, ethnic, linguistic, and religious diversity, which shapes everyday interpersonal relations and social dynamics. Another significant determinant of the new era is the process of digitalization, which opens numerous opportunities for promoting universal values essential for nurturing a culture of diversity, such as tolerance, empathy, respect, and solidarity. On the other hand, the digital space can easily become a site for spreading stereotypes, intolerance, hate speech, and social exclusion. Therefore, the digital age creates a very challenging yet fertile ground for education for diversity. This paper aims to theoretically examine the ways in which the digital age shapes children's and young people's attitudes toward diversity, as well as to analyze key pedagogical challenges within this process. Special emphasis is placed on the opportunities that digital innovations offer in fostering democratic, intercultural, and inclusive values. The theoretical analysis of relevant research literature leads to the conclusion that, despite numerous contradictions and challenges, the digital age opens perspectives for new pedagogical approaches that can significantly contribute to building a culture of diversity.

Keywords: education for diversity, digital age, interculturality, pedagogical challenges, inclusive values

RUBRIKE U SUMATIVNOM OCENJIVANJU DIGITALNOG MULTIMODALNOG KOLABORATIVNOG PISANJA

Ljiljana Tasić³⁰

Sanja Stevanović

Departman za nemački jezik i književnost, Filozofski fakultet, Univerzitet u
Nišu, Srbija

Apstrakt: Sve veća prisutnost multimodalne komunikacije u digitalnom svetu i svakodnevnom životu transformisala je poimanje pisanja u nastavi stranog jezika (L2). Potreba da učenici stranog jezika razvijaju i druge modove van jezičkog, dovela je do razvoja digitalnog multimodalnog pisanja (engl. DMC; digital multimodal composing) kao značajne istraživačke oblasti u nastavi pisanja kod L2. Iako veliki broj radova ukazuje na pedagoški značaj primene ove forme pisanja u nastavi L2, manje pažnje u literaturi posvećeno je njenom ocenjivanju. Predloženo je nekoliko rubrika za ocenjivanje multimodalnog pisanja učenika, međutim malobrojna su ispitivanja o pouzdanosti korišćenja ovih rubrika kao instrumenata za ocenjivanje. Ovo istraživanje ispituje pouzdanost između ocenjivača (engl. inter-rater reliability) za sumativno ocenjivanje kolaborativnog multimodalnog pisanja u nastavi nemačkog kao stranog jezika pomoću tri rubrike: teorijski zasnovane rubrike, programske rubrike i rubrike zasnovane na žanru. U istraživanju se takođe ispituje koji faktori mogu uticati na nedoslednost u ocenjivanju, poput nedovoljno jasnih formulacija u rubrikama, neprilagodljivosti rubrike specifičnostima različitih žanrova ili poteškoća sa kojima se nastavnici suočavaju prilikom ocenjivanja nejezičkih modova. Ciljevi istraživanja su da se ispita da li pomenute rubrike mogu i pod kojim uslovima da se koriste prilikom sumativnog ocenjivanja digitalnog multimodalnog pisanja u nastavi nemačkog kao stranog jezika, kao i da se ispita koji elementi dizajna rubrika mogu uticati na pouzdanost prilikom ocenjivanja. Rezultati ovog istraživanja pružaju značajne smernice nastavnicima L2 za mogućnosti i ograničenja primene ovih rubrika u nastavi pisanja, kao i korisne povratne informacije dizajnerima rubrika o njihovoj primenljivosti u specifičnim sumativnim kontekstima.

Ključne reči: digitalno multimodalno pisanje, kolaborativno pisanje, rubrike za ocenjivanje, sumativno ocenjivanje, pouzdanost između ocenjivača, nemački kao strani jezik

³⁰ ljiljana.tasic@filfak.ni.ac.rs

RUBRICS IN THE SUMMATIVE ASSESSMENT OF DIGITAL MULTIMODAL COLLABORATIVE COMPOSING

Ljiljana Tasić
Sanja Stevanović

Department of German Language and Literature, Faculty of Philosophy,
University of Niš, Serbia

Abstract: The increasing presence of multimodal communication in the digital world and everyday life has transformed concepts of writing in foreign language learning (L2). The recognition that foreign language learners need to develop modes beyond linguistic has given rise to digital multimodal composing (DMC) as a significant domain of inquiry within L2 writing pedagogy. Although a growing body of research has documented the pedagogical value of DMC in L2 contexts, the issue of its assessment has received comparatively limited attention. While several rubrics for evaluating DMC have been proposed, little work has been devoted to establishing their reliability as assessment tools. This study examines the inter-rater reliability in the summative assessment of collaborative multimodal writing in the context of teaching German as a foreign language, using three rubrics: a theory-driven rubric, a programmatic rubric, and a genre-based rubric. The study also investigates potential factors that may contribute to variations in rating, such as unclear rubric descriptors, the lack of adaptability of rubrics to genre-specific features, or challenges teachers face when evaluating non-linguistic modes. The aim of the research is to determine whether, and under what conditions, these rubrics can be effectively used for summative assessment of DMC in L2 German writing instruction, as well as to identify which design elements may influence rating reliability. The results of this study provide valuable guidance to L2 teachers regarding the possibilities and limitations of using these rubrics in DMC instruction, as well as useful feedback to rubric designers on their applicability in specific summative assessment contexts.

Keywords: digital multimodal composing, collaborative writing, assessment rubrics, summative assessment, inter-rater reliability, German as a foreign language

**V EMOCIONALNI, SOCIJALNI I RAZVOJNI
ASPEKTI VASPITANJA**

EMOCIONALNO VASPITANJE KAO NASTAVNI PREDMET U STUDIJSKIM PROGRAMIMA PEDAGOGIJE³¹

Jelena Petrović³²

Dragana Dimitrijević Pejčić

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Tokom 20. veka vaspitno-obrazovni sistemi bili su pretežno usmereni na intelektualni razvoj učenika, dok se emocionalna dimenzija razvoja najčešće podrazumevala i ostajala u okviru implicitnog kurikula. Takav pristup doveo je do narušene ravnoteže između emocionalnih i kognitivnih aspekata učenja, a deficit razumevanja, empatije, samosvesti, kao i sposobnosti izražavanja i regulacije emocija bio je sve izraženiji. Ova neravnoteža ogledala se i u čestim teškoćama u učenju, smanjenoj motivaciji, osećaju nezadovoljstva, ali i u pojavama neadekvatnog ponašanja, vršnjačkog nasilja i različitih oblika konflikata. Potreba za sistematskim razvojem emocionalnih kompetencija podstakla je rast interesovanja naučne i stručne javnosti za koncept emocionalnog vaspitanja i njegovo uključivanje u formalno obrazovanje. Tokom proteklih decenija emocionalno vaspitanje postalo je predmet brojnih istraživanja, a u mnogim obrazovnim sistemima u svetu uvedeno je kao sastavni deo školskih i univerzitetskih programa. U skladu sa tim tendencijama, ovaj rad ima za cilj da analizira zastupljenost emocionalnog vaspitanja kao nastavnog predmeta u okviru aktuelnih studijskih programa pedagogije na univerzitetima u Srbiji. Poseban akcenat stavljen je na analizu ciljeva, ishoda i sadržaja ovog predmeta, načina njegove realizacije i povezanosti sa drugim predmetima. U istraživanju je primenjena deskriptivna metoda uz tehniku analize sadržaja. Rezultati analize pokazali su da se predmet *Emocionalno vaspitanje* pojavljuje samo na Filozofskom fakultetu u Nišu, kao obavezni predmet u trećem semestru Osnovnih akademskih studija Pedagogije (program akreditovan 2021. godine). Detaljna analiza elemenata silabusa ukazuje da predmet svojim sadržajima, ciljevima i realizacijom kroz predavanja i vežbe doprinosi razvoju razumevanja značaja emocionalnog vaspitanja u savremenoj pedagogiji i prepoznavanju mogućnosti njegove primene u različitim vaspitnim kontekstima.

Ključne reči: emocionalno vaspitanje, pedagogija, visoko obrazovanje, studijski programi, emocionalne kompetencije

³¹ Ovo istraživanje podržalo je Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (Ugovor br. 451-03-137/2025-03/ 200165)

³² jelena.petrovic@filfak.ni.ac.rs

EMOTIONAL EDUCATION AS A COURSE IN STUDY PROGRAMS OF PEDAGOGY

Jelena Petrović
Dragana Dimitrijević

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: Throughout the 20th century, educational systems were predominantly focused on the intellectual development of students, while the emotional dimension of development was often overlooked and remained within the framework of the implicit curriculum. Such an approach led to a disruption of the balance between emotional and cognitive aspects of learning, and deficits in understanding, empathy, self-awareness, as well as the ability to express and regulate emotions, became increasingly evident. This imbalance was also reflected in frequent learning difficulties, decreased motivation, feelings of dissatisfaction, and various forms of inappropriate behavior, peer violence, and conflict. The need for the systematic development of emotional competencies has stimulated growing interest among researchers and education professionals in the concept of emotional education and its inclusion in formal education. Over the past decades, emotional education has become the subject of numerous studies. In many educational systems worldwide, it has been introduced as an integral part of school and university curricula. In accordance with these trends, the aim of this paper is to analyze the presence of *Emotional Education* as a course within the current pedagogy study programs at universities in Serbia. Special attention is given to the analysis of the course's objectives, learning outcomes, and content, as well as the methods of its implementation and its interrelation with other courses. The study employed the descriptive method and the content analysis technique. The results of the analysis showed that the course *Emotional Education* is offered only at the Faculty of Philosophy, University of Niš, as a compulsory subject in the third semester of the undergraduate study program in Pedagogy (accredited in 2021). A detailed analysis of the syllabus elements indicates that the course, through its content, objectives, and implementation via lectures and practice sessions, contributes to students' understanding of the importance of emotional education in contemporary pedagogy and helps them recognize the possibilities for its application in various educational contexts.

Keywords: emotional education, pedagogy, higher education, study programs, emotional competencies

PERCEPCIJA BUDUĆNOSTI I NJENIH DETERMINANTI MEĐU SREDNJOŠKOLCIMA

Olivera Kalajdžić³³

Ranka Perućica

Jelena Pavlović

Medicinski fakultet Foča, Univerzitet u Istočnom Sarajevu,
Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Okrenutost ka budućnosti jedno je od najstabilnijih obilježja ljudi, a naročito mladih. Percepcija budućnosti i usvajanje šema o budućem životu bitni su faktori u ljudskom razvitku, bez obzira na to koliko su te zamisli ili šeme realne, odnosno koliko će se u budućnosti potvrditi. Kako dimenzije mogućeg i budućeg imaju veliki uticaj na ponašanje, stavove i način na koji mladi doživljavaju sebe, cilj istraživanja bio je ispitivanje percepcije budućnosti učenika srednjih škola. U radu je korišten empirijsko neeksperimentalni metod, a uzorak istraživanja činilo je 309 ispitanika, učenika srednjih škola, od čega je 141 muškog i 168 ispitanika ženskog pola. Percepcija budućnosti procjenjivala se Skalom vizije budućnosti, a za procjenu determinanti budućnosti primijenjena je Skala percipiranih faktora budućnosti. Podaci o socijalno-statusnim karakteristikama dobijeni su na osnovu Upitnika za adolescente. Rezultati pokazuju da srednjoškolci imaju pozitivna očekivanja od budućnosti, kao i da se ta očekivanja razlikuju s obzirom na pol (Mann Whitney U test= 9207,500; p=0,001) i razred ($\chi^2=8,558$; df=3, p=0,036). Kao faktore važne za sopstvenu budućnost, srednjoškolci u najvišoj mjeri vrednuju zdravstveno stanje (AS=4,84), obrazovanje (AS=4,64), ali i faktor sreće (AS=4,68), dok najmanje važnim za svoju budućnost smatraju fizički izgled (AS=3,43) i materijalne prilike porodice iz koje potiču (AS=3,95). Percepcija budućnosti važna je istraživačka problematika, posebno kod mladih generacija, jer te generacije imaju potrebu i mogućnost da u skladu sa očekivanjima u budućnosti organizuju svoj život: obrazovanje, zapošljavanje, stupanje u brak i planiranje porodice.

Ključne riječi: mladi, budućnost, faktori budućnosti

³³ olivera.kalajdzic@yahoo.com

PERCEPTION OF THE FUTURE AND ITS DETERMINANTS AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

Olivera Kalajdžić

Ranka Perućica

Jelena Pavlović

Faculty of Medicine Foča, University of East Sarajevo,
Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Abstract: Future orientation is one of the most stable characteristics of people, particularly of young individuals. The perception of the future and the adoption of life schemes are significant factors in human development, regardless of how realistic these ideas or schemes are, or to what extent they will be confirmed in the future. Since the dimensions of the possible and the forthcoming have a strong influence on behavior, attitudes, and the way young people perceive themselves, the aim of this study was to examine high school students' perception of the future. The research applied an empirical non-experimental method, with a sample of 309 respondents, consisting of 141 male and 168 female students. The perception of the future was assessed using the Future Vision Scale, while the determinants of the future were evaluated with the Perceived Future Factors Scale. Data on socio-status characteristics were obtained through the Adolescent Questionnaire. The results show that high school students hold positive expectations about the future, and that these expectations differ with respect to gender (Mann-Whitney U test= 9207.500; $p=0.001$) and grade level ($\chi^2=8.558$; $df=3$, $p=0.036$). As the most important factors for their future, students value health status ($M=4.84$), education ($M=4.64$), and luck ($M=4.68$), while they consider physical appearance ($M=3.43$) and family's material conditions ($M=3.95$) to be the least important. The perception of the future represents a relevant research issue, especially among younger generations, as they have both the need and the opportunity to organize their lives, education, employment, marriage, and family planning, in accordance with their expectations of the future.

Keywords: youth, future, future determinants

ПСИХОЛОШКА ПОДРШКА СЛЕПИМ И СЛАБОВИДИМ УЧЕНИЦИМА

Денис Х. Демировић³⁴

Департман за филозофске науке и уметност, Студијски програм
Психологија, Државни универзитет у Новом Пазару, Србија

Апстракт: Психолошка подршка важан је део адекватног развоја, јер поред физичког, потребно је адекватно радити на менталном здрављу. Друштвени погледи на ученике, које се на први поглед разликују, често су у функцији занемаривања, без разумевања да сваки појединац има једнаке потребе, које је некада потребно задовољити на нешто другачији начин. Потреба за додатном подршком, како у свакодневним активностима, тако и у погледу оснаживања, може се адекватно задовољити, једино разумевањем, као основом приступа сваком човеку, без обзира на утврђене или неутврђене разлике. Потешкоће из области сензорног и моторичког функционисања вежу се првенствено за породицу и ужу околину особа, које их имају. У односу на околности, психолошке карактеристике и саму подршку, долази до испољавања одређених потенцијала или они остају неупотребљени, када све наведено изостаје. Циљ рада је указивање на важност психолошке подршке слепим и слабовидим особама ученицима, затим и на све факторе, који су са истом у спрези. Често наизглед неповезане појединости, значајно утичу на формирање слике о себи код појединца, који верује да није довољно вредан, јер га друштвени систем као таквог не препознаје. Подробније су обрађени детаљи породичне подршке, подршке од стране стручних лица, инклузивног образовања, каснијег запошљавања и професионалног ангажовања, те бављења спортом, као позитивног предиктора менталног здравља слепих и слабовидих. Наведени аспекти сагледани су из угла психолошких ефеката, који су индиректни или директни. Квалитет живота, стигматизација и депресивност истакнути су кроз досадашња истраживања на наведену тему.

Кључне речи: ученици, подршка, слепи и слабовиди, инклузија

³⁴ ddemirovic@np.ac.rs

PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR BLIND AND LOW-VISION STUDENTS

Denis H. Demirović

Department of Philosophy and Arts, Psychology Study Programme,
State University of Novi Pazar, Serbia

Abstract: Psychological support is a vital component of healthy development; alongside physical well-being, focused attention to mental health is essential. Social perceptions of students, though seemingly diverse, often result in neglect, stemming from a failure to recognize that all individuals share the same needs—needs that sometimes must be met in different ways. Additional support—in everyday functioning as well as in empowerment—can be provided adequately only when grounded in understanding as the guiding principle for work with every person, regardless of whether differences have been formally identified. Difficulties in sensory and motor functioning are primarily situated within the family and the individual's immediate environment. Depending on circumstances, psychological characteristics, and the availability of support, certain potentials may be realized, or they may remain untapped when these conditions are absent. The aim of this paper is to underscore the importance of psychological support for blind and low-vision students and to outline the interrelated factors that shape such support. Seemingly unrelated details can significantly influence an individual's self-concept, particularly when one feels devalued because the social system fails to recognize them. The paper elaborates on family support, professional support, inclusive education, subsequent employment and professional engagement, and participation in sports as a positive predictor of mental health among blind and low-vision individuals. These aspects are examined through the lens of their psychological effects, both indirect and direct. Prior research on this topic highlights quality of life, stigmatization, and depressive symptoms.

Keywords: students; support; blind and low-vision; inclusion

IZAZOVI RODNE RAVNOPRAVNOSTI U VASPITANJU: IZMEĐU TRADICIJE I SAVREMENIH VREDNOSTI

Stefan Vasev³⁵

Filozofski fakultet u Skoplju, Republika Severna Makedonija

Apstrakt: Savremeni vaspitno-obrazovni procesi odvijaju se u uslovima intenzivnih društvenih promena koje preispituju ulogu tradicionalnih vrednosti. Koncept rodne ravnopravnosti u savremenom društvu predstavlja jednu od ključnih dimenzija vaspitno-obrazovnih promena, koji ne samo da utiče na socijalizaciju mladih, već i oblikuje njihov položaj u obrazovnom sistemu i širem društvu. Cilj rada jeste da se analizira na koji način se tradicionalne rodne norme i stereotipi prenose, reprodukuju ili pak prevazilaze u vaspitno-obrazovnom procesu, kao i na koji način savremeni koncepti rodne ravnopravnosti i inkluzivnosti izazivaju transformaciju obrazovnih praksi. Metodološki, rad se zasniva na kritičkoj analizi relevantne literature u domenu sociologije vaspitanja, rodnih studija i pedagogije. Rezultati ukazuju da obrazovni sistem često predstavlja prostor tenzije između tradicije i modernosti: dok su s jedne strane prisutni patrijarhalni modeli, s druge strane se pojavljuju inicijative i strategije koje promovišu kritičko mišljenje, jednake mogućnosti i poštovanje različitosti. Teorijski, rad doprinosi razumevanju vaspitanja kao dinamičnog procesa konstruisanja identiteta, a praktično nudi osnovu za razvijanje pedagoških pristupa usmerenih ka rodnoj senzitivnosti i demokratskom građanstvu.

Ključne reči: rodna ravnopravnost, vaspitanje, tradicija, modernost, obrazovni sistem

³⁵ stefan.vasev@fzf.ukim.edu.mk

CHALLENGES OF GENDER EQUALITY IN EDUCATION: BETWEEN TRADITION AND CONTEMPORARY VALUES

Stefan Vasev

Faculty of Philosophy in Skopje, Republic of North Macedonia

Abstract: Modern educational processes take place under conditions of intense social change that question the role of traditional values. The concept of gender equality in contemporary society represents one of the key dimensions of educational transformation, as it not only influences the socialization of young people but also shapes their position within the educational system and the wider society. The aim of this paper is to analyze how traditional gender norms and stereotypes are transmitted, reproduced, or overcome in the educational process, as well as how contemporary concepts of gender equality and inclusiveness stimulate the transformation of educational practices. Methodologically, the paper is based on a critical analysis of relevant literature in the fields of the sociology of education, gender studies, and pedagogy. The results indicate that the educational system often represents a space of tension between tradition and modernity; while patriarchal models remain present on one side, on the other, there are initiatives and strategies that promote critical thinking, equal opportunities, and respect for diversity. Theoretically, the paper contributes to understanding education as a dynamic process of identity construction, while practically, it offers a basis for developing pedagogical approaches focused on gender sensitivity and democratic citizenship.

Keywords: gender equality, education, tradition, modernity, educational system

UPOTREBA DRUŠTVENIH MREŽA U ADOLESCENCIJI: PERCEPCIJA STUDENATA O RODITELJSKIM STRATEGIJAMA POSREDOVANJA

Ivana Stamenković³⁶

Marta Mitrović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Cilj istraživanja je ispitati kako studenti retrospektivno percipiraju roditeljske strategije posredovanja u korišćenju društvenih mreža tokom adolescencije. Tradicionalne strategije posredovanja uključuju zajedničko korišćenje, restriktivno posredovanje i nadzor (Livingstone & Helsper, 2008; Easting et al., 2006), dok savremena literatura prepoznaje i nove oblike medijacije, kao što su balansirano, ad hoc, permissivno i omogućavajuće posredovanje (Nagy et al., 2023; Livingstone et al., 2017). Empirijski deo istraživanja realizovan je putem upitnika kreiranog za potrebe ove studije, a uzorak čini 150 studenata Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu. Ispitivana su tri oblika roditeljskog posredovanja u korišćenju društvenih mreža: participativno posredovanje (zajedničko korišćenje), restriktivno posredovanje i tehničko posredovanje. Posebna pažnja posvećena je percipiranim ishodima ovih strategija, uključujući osećaj podrške i poverenja, ali i doživljaj kontrole i narušene privatnosti, kao i sklonost ka prikrivanju aktivnosti na mreži. Značaj istraživanja ogleda se u identifikovanju roditeljskih strategija koje konstruktivno oblikuju ponašanje mladih i doprinose razvoju njihove medijske pismenosti u digitalnom okruženju.

Ključne reči: društvene mreže, adolescencija, roditeljsko posredovanje, onlajn ponašanje

³⁶ ivana.stamenkovic@filfak.ni.ac.rs

USE OF SOCIAL MEDIA IN ADOLESCENCE: STUDENTS' PERCEPTIONS OF PARENTAL MEDIATION STRATEGIES

Ivana Stamenković

Marta Mitrović

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: The aim of this study is to examine how students retrospectively perceive parental mediation strategies in the use of social media during adolescence. Traditional mediation strategies include co-use, restrictive mediation, and supervision, while recent literature also identifies new forms of mediation such as balanced, ad hoc, permissive, and enabling mediation. The empirical part of the research was conducted using a questionnaire designed specifically for this study, with a sample consisting of 150 students from the Faculty of Philosophy, University of Niš. The study explored three forms of parental mediation in social media use: participatory mediation (co-use), restrictive, and technical mediation. Special attention was given to the perceived outcomes of three strategies, including feeling of support and trust, as well as perceptions of control and invasion of privacy, and the tendency to conceal online activities. The significance of this research lies in identifying parental strategies that constructively shape young people's behavior and contribute to the development of their media literacy in the digital environment.

Keywords: social media, adolescence, parental mediation, online behavior

ISTRAŽIVANJE RAZVIJENOSTI SMISLA ZA BROJEVE KOD MATURANATA

Tatjana Kovačević³⁷

Doktorand Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu,
Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Ovo istraživanje bavi se ispitivanjem razvijenosti smisla za brojeve kod učenika završnog razreda gimnazije u zavisnosti od spola, obrazovnog smjera i škole koju pohađaju, kao i ispitivanjem povezanosti tih rezultata sa školskim uspjehom iz matematike, fizike i informatike. U istraživanju je učestvovalo 250 učenika šest različitih gimnazija iz Kantona Sarajevo raspoređenih u šest različitih smjerova. Za analizu podataka korišteni su Mann–Whitney U test, Kruskal–Wallis test i Spearmanova korelacija, kao prikladne neparametarske metode. Rezultati istraživanja su pokazali statistički značajne razlike između pojedinih gimnazija i obrazovnih smjerova, pri čemu su učenici matematičko-informatičkog smjera i određenih gimnazija postizali bolje rezultate. Takođe, učenici muškog spola u prosjeku su imali bolje rezultate od učenica. Spearmanova korelacija je pokazala da su ocjene iz matematike i fizike značajno povezane sa ukupnim rezultatom, dok povezanost sa ocjenama iz informatike nije bila statistički značajna.

Ključne riječi: smisao za brojeve, maturanti, gimnazija

³⁷ tatjana.kovacevic2222@gmail.com

RESEARCH ON THE DEVELOPMENT OF NUMBER SENSE AMONG HIGH SCHOOL GRADUATES

Tatjana Kovačević

Doctoral student, Faculty of Natural Sciences and Mathematics,
University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Abstract: This research examines the development of number sense in final year high school students depending on gender, educational major and the school they attend, as well as examining the connection between these results and academic success in mathematics, physics and computer science. The research involved 250 students from six different high schools in Sarajevo Canton, divided into six different majors. The Mann–Whitney U test, Kruskal–Wallis test and Spearman correlation were used for data analysis, as appropriate non-parametric methods. The research results showed statistically significant differences between individual high schools and educational majors, with students from the mathematics and computer science major and certain high schools achieving better results. Moreover, male students on average had better results than female students. Spearman correlation showed that grades in mathematics and physics were significantly correlated with the overall result, while the connection with grades in computer science was not statistically significant.

Keywords: number sense, high school graduates, high school

POLNE RAZLIKE U EMOCIONALNOJ KOMPETENTNOSTI ADOLESCENATA UZRASTA OD 16 DO 18 GODINA

Valentina Ninić³⁸

Institut za majku i dete Vrbas; Opšta bolnica Vrbas, Srbija

Jovana Milatović

Institut za majku i dete, Vrbas, Srbija

Apstrakt: Emocionalna kompetentnost, kao deo emocionalne inteligencije obuhvata emocionalne i socijalne veštine koje utiču na način na koji osoba prepoznaje, doživljava, izražava i reguliše vlastite emocije. Cilj istraživanja je bio da se ispita da li postoji statistička značajna razlika u emocionalnoj kompetentnosti u odnosu na pol (muški/ženski) među adolescentima (16–18 godina). Iz verzije skale (UEK-136) izdvojen je upitnik emocionalne kompetentnosti i veština (UEK-15, Takšić, 2000). Ispitanici su procenjivali stepen slaganja (1 – uopšte nije tačno, 5 – u potpunosti je tačno) na skali Likertovog tipa, pri čemu viši rezultat ukazuje na razvijeniju emocionalnu kompetentnost. Uzorak je činilo 249 ispitanika Opštine Vrbas (182 ženskog pola i 67 muškog pola) starosti 16–18 godina i koji su izabrani metodom prigodnog uzorka. Normalnost podataka je testirana korišćenjem Shapiro-Wilk testa, pri čemu je utvrđeno da podaci ne prate normalnu raspodelu ($p < 0.000$). S obzirom na to da uslov normalnosti nije ispunjen, za dalju analizu je primenjen Mann-Whitney U test kao neparametarska alternativa za upoređivanje medijana između dve nezavisne grupe. Rezultati Mann-Whitney U testa ukazuju na postojanje značajnih polnih razlika u određenim aspektima emocionalne kompetentnosti među adolescentima. Muški ispitanici su pokazali veće vrednosti kod tvrdnji koje se odnose na samoregulaciju i inicijativu u socijalnim situacijama, kao što su „Dobro raspoloženje mogu zadržati i ako mi se nešto loše dogodi“ ($U = 4.085,5$, $Z = -4.237$, $p < 0.001$) i „Lako ću smisliti način da priđem osobi koja mi se sviđa“ ($U = 4.397,5$, $Z = -3.491$, $p < 0.001$). S druge strane, ženski ispitanici su postigli više vrednosti kod tvrdnji koje se odnose na empatiju i pažnju prema drugima, kao što su „Lako primetim promenu raspoloženja svog prijatelja“ ($U = 7147,5$, $Z = -2.734$, $p < 0.006$), „Lako se mogu setiti kako mogu obradovati prijatelja kome idem na rođendan“ ($U = 5.084,0$, $Z = -2.159$, $p < 0.031$) i „Znam kako mogu ugodno iznenaditi svoga prijatelja“ ($U = 4.899,5$, $Z = -2.602$, $p < 0.009$). Ovi rezultati sugerišu da muški i ženski adolescenti pokazuju različite profile emocionalne kompetentnosti, pri čemu muškarci više naglašavaju sposobnost samoregulacije i inicijativu, dok žene pokazuju izraženiju empatiju i socijalnu pažnju. Preporuka je da se održavaju radionice koje će raditi na emocionalnom opismenjavanju i razvijanju emocionalne kompetentnosti oba pola, kako bi jačali rezilijentnost i bili spremniji da se hvataju u koštac sa životnim izazovima koje nosi doba odrastanja.

Ključne reči: emocionalna kompetentnost, pol, adolescenti

³⁸ valentina.ninicv@gmail.com

GENDER DIFFERENCES IN THE EMOTIONAL COMPETENCE OF ADOLESCENTS AGED 16 TO 18 YEARS

Valentina Ninić

Vrbas Institute for Mother and Child; Vrbas General Hospital, Serbia

Jovana Milatović

Vrbas Institute for Mother and Child, Serbia

Abstract: Emotional competence, as a part of emotional intelligence, includes emotional and social skills that affect the way a person recognizes, experiences, expresses and regulates his own emotions. The aim of the research was to examine whether there is a statistically significant difference in emotional competence in relation to gender (male/female) among adolescents (16-18 years old). The emotional competence and skills questionnaire (UEK-15, Takšić, 2000) was separated from the version of the scale (UEK- 136). Respondents assessed the degree of agreement (1- not true at all, 5- it is completely true) on a Likert-type scale, with a higher score indicating more developed emotional competence. The sample consisted of 249 respondents from the Municipality of Vrbas (182 female and 67 male) aged 16-18 and who were selected using the convenient sampling method. The normality of the data was tested using the Shapiro-Wilk test, where it was found that data do not follow a normal distribution ($p < 0.000$). Given that the condition of normality is not fulfilled, for further analysis the Mann-Whitney U test is applied as a non-parametric alternative for comparing medians between two independent groups. The results of the Mann-Whitney U test indicate the existence of significant gender differences in certain aspects of emotional competence among adolescents. Male respondents showed higher values for statements related to self-regulation and initiative in social situations, such as "I can keep good mood even if something bad happens to me" ($U = 4.085.5$, $Z = -4.237$, $p < 0.001$) and "I will easily come up with a way to approach a person I like" ($U = 4,397.5$, $Z = -3,491$, $p < 0.001$). On the other hand, female respondents achieved higher values for statements related to empathy and attention to others, such as "I can easily notice a change in my friend's mood" ($U = 7147.5$, $Z = -2.734$, $p < 0.006$), "I can easily remember how to make a friend happy whose birthday I'm going to" ($U = 5,084.0$, $Z = -2,159$, $p < 0.031$) and "I know how I can pleasantly surprise my friend" ($U = 4,899.5$, $Z = -2,602$, $p < 0.009$). These results suggest that male and female adolescents show different profiles of emotional competence, with men emphasizing ability for self-regulation and initiative, while women show more empathy and social care. Recommendation is to hold workshops that will work on emotional literacy and development of emotional competence of both sexes, in order to strengthen resilience and be more ready to engage in coping with life's challenges that come with growing up.

Keywords: emotional competence, gender, adolescents

**VI SAVREMENE PRAKSE U
PREDŠKOLSKOM VASPITANJU**

NEDOUMICE VASPITAČA U OBLASTI DOKUMENTOVANJA

Zorica Stanisavljević Petrović³⁹

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Milan Miljković

Akademija tehničko – vaspitačkih strukovnih studija, Niš, Srbija

Iva Manić

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Dokumentovanje u vrtiću omogućava uvid u proces razvoja i učenja dece, kao i evaluaciju programa. Za vaspitače, dokumentovanje predstavlja rafiniran i koristan refleksivni alat kojim se primarno preispituje usklađenost realnog programa sa koncepcijom Osnova programa. S obzirom na značaj i kompleksnost procesa dokumentovanja za građenje kvaliteta i razvijanje realnog programa u vrtiću, cilj istraživanja je ispitivanje nedoumica vaspitača predškolskih ustanova u oblasti dokumentovanja. U istraživanju je primenjena deskriptivna metoda i kombinovani kvalitativni i kvantitativni istraživački pristup. Kvantitativna analiza podataka ukazuje da postoji statistički značajna razlika u odgovorima vaspitača kada je reč o kreiranju Tematskog projektnog portfolija i Dečjeg portfolija. Nalazi kvalitativne analize pokazuju da postoje nedoumice vaspitača u vezi sa kreiranjem i održavanjem Tematskog projektnog portfolija, kao i izazovi u procesu prikupljanja materijala za formu i strukturiranje Dečjeg portfolija tokom razvijanja teme/projekta sa decom. Pedagoške implikacije i praktični značaj istraživanja sagledava se u kontekstu podrške i osnaživanja kompetencija vaspitača u oblasti dokumentovanja u vrtiću.

Ključne reči: Tematski projektni portfolio, vaspitači, nedoumice, Dečji portfolio, Priča o temi/projektu

³⁹ zorica.stanisavljevic.petrovic@filfak.ni.ac.rs

DOUBTS OF EDUCATORS IN THE FIELD OF DOCUMENTATION

Zorica Stanisavljević Petrović

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Milan Miljković

Academy of Technical - Educational Vocational Studies, Niš, Serbia

Iva Manić

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: Documentation in preschool settings facilitates insight into children's developmental and learning processes, as well as program evaluation. For educators, documentation serves as a refined and valuable reflective tool, primarily used to assess the alignment of the implemented program with the conceptual framework of the Program Foundations. Given the significance and complexity of the documentation process in enhancing program quality and developing a responsive curriculum in preschools, this study aims to investigate the uncertainties faced by preschool educators in the area of documentation. The research employs a descriptive method and a combined qualitative and quantitative approach. Quantitative data analysis reveals a statistically significant difference in educators' responses regarding the creation of the Thematic Project Portfolio and the Child's Portfolio. Qualitative findings indicate uncertainties among educators concerning the development and maintenance of the Thematic Project Portfolio, as well as challenges in collecting materials and structuring the Child's Portfolio during the implementation of themes/projects with children. The pedagogical implications and practical significance of the study are considered in the context of supporting and enhancing educators' competencies in preschool documentation practices.

Keywords: Thematic project portfolio, educators, uncertainties, Child's portfolio, Thematic Story

ZAJEDNICA I ODNOSI U PREDŠKOLSKOM VASPITANJU: TRADICIONALNE VREDNOSTI KROZ SAVREMENE PEDAGOŠKE PRISTUPE

Aleksandra Pavlović⁴⁰

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Jasmina Klemenović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Apstrakt: Tradicionalne vrednosti kao što su zajedništvo, saradnja i međuljudski odnosi su u prošlosti bili stub života svake zajednice. Danas, negovanje ovih vrednosti neophodno je planski graditi u vaspitno-obrazovnom procesu. Savremeni pristupi predškolskom vaspitanju i obrazovanju prepoznaju pomenute tradicionalne vrednosti kao osnovni postulat na kojem se gradi svakodnevni život i zajedništvo dece i odraslih. U tom kontekstu, predškolska ustanova postaje značajan prostor za razvoj deteta kroz odnose sa vršnjacima i odraslima, pri čemu savremeni pedagoški pristupi mogu imati ključnu ulogu u očuvanju i osnaživanju pomenutih vrednosti. Posebno se ističu projektni pristup učenju, istraživačko i kooperativno učenje, participacije dece, kao i promišljena upotreba digitalnih alata koja može doprineti zajedničkom stvaranju i komunikaciji, ukoliko je u funkciji razvoja saradnje, a ne individualne izolacije. Time se ukazuje na značaj balansiranja između tradicije i inovacija, naglašavajući da inovativni pristupi ne narušavaju tradiciju, već omogućavaju njeno prilagođavanje novim društvenim okolnostima i savremenim potrebama dece i društva. Predškolsko vaspitanje se tako gradi kao prostor u kojem se ostvaruje ravnoteža između tradicije i savremenih izazova, sa ciljem podsticanja socijalno odgovornih, empatičnih i aktivnih pojedinaca, spremnih da se razvijaju u zajednici i za zajednicu.

Ključne reči: zajednica, vrednosti, odnosi, predškolsko vaspitanje

⁴⁰ aleksandra.pavlovic@ff.uns.ac.rs

COMMUNITY AND RELATIONSHIPS IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION: TRADITIONAL VALUES THROUGH CONTEMPORARY PEDAGOGICAL APPROACHES

Aleksandra Pavlović

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Jasmina Klemenović

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Abstract: Traditional values such as community, cooperation, and interpersonal relationships have long been the foundation of every community's life. Today, nurturing these values must be purposefully integrated into the educational process. Contemporary approaches to early childhood education recognize these traditional values as fundamental principles upon which everyday life and togetherness between children and adults are built. In this context, the preschool institution becomes an important space for the child's development through relationships with peers and adults, where modern pedagogical approaches can play a key role in preserving and strengthening these values. The project-based approach to learning, inquiry-based and cooperative learning, children's participation, as well as the thoughtful use of digital tools that can foster joint creation and communication—when used to support collaboration rather than individual isolation—are particularly emphasized. This highlights the importance of balancing tradition and innovation, underlining that innovative approaches do not disrupt tradition but enable its adaptation to new social circumstances and the contemporary needs of children and society. Thus, early childhood education becomes a space that achieves harmony between tradition and modern challenges, aiming to foster socially responsible, empathetic, and active individuals, ready to grow within and for their community.

Keywords: community, values, relationships, early childhood education

EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN THROUGH PLAY

Veritsa Arsov⁴¹

Southwestern University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria

Abstract: Modern problems are more oriented toward the education of preschool children. This article examines the problem related to the education of preschool children. The purpose of this article is to verify the importance of play as a pedagogical tool in the process of education of preschool children, as well as to trace the influence of social and emotional competence. In the scientific pedagogical literature, there are many games that support the education and development of preschool children. Such games are: didactic games, story-role-playing games, construction-constructive games, and dramatization games (Dechev, 2015; Veleva, 2013; Zlateva, 2016). The mentioned games help children grow and develop successfully as individuals. In conclusion, it can be said that with the help of games, children become more creative, motivated, learn to exercise control and self-control, to be tolerant of those playing, and the most important thing for this age is that aggression is reduced in the children themselves, which is often found in the environment in which the children themselves grow up.

Keywords: didactic game, story-role-playing game, entertaining game, construction-constructive game, game-dramatization

⁴¹ vericaarsov@swu.bg

OBRAZOVANJE PREDŠKOLSKE DECE KROZ IGRU

Veritsa Arsov

Jugozapadni univerzitet „Neofit Rilski“, Blagoevgrad, Bugarska

Apstrakt: Savremeni problemi su sve više usmereni ka obrazovanju predškolske dece. Ovaj rad proučava problem koji se odnosi na obrazovanje predškolske dece. Cilj ovog rada je da utvrdi značaj igre kao pedagoškog sredstva u procesu obrazovanja predškolske dece, kao i da prati uticaj socijalne i emocionalne kompetentnosti. U naučno-pedagoškoj literaturi postoji mnogo igara koje podržavaju obrazovanje i razvoj predškolske dece, kao što su: didaktičke igre, priča–igre uloga, konstrukciono–konstruktivne igre, igre dramatizacije (Dečev, 2015; Veleva, 2013; Zlateva, 2016). Navedene igre pomažu deci da uspešno rastu i razvijaju se kao ličnosti. Zaključno se može reći da uz pomoć igara deca postaju kreativnija, motivisanija, uče da razvijaju kontrolu i samokontrolu, da budu tolerantna prema drugima, a najvažnije za ovaj uzrast jeste da se smanjuje agresivnost kod same dece, koja je često prisutna u okruženju u kojem deca odrastaju.

Ključne reči: didaktička igra, priča–igra uloga, zabavna igra, konstrukciono–konstruktivna igra, igra dramatizacije

ETHNOGRAPHIC STUDY OF THE DIRECTIVE ROLE OF PRESCHOOL TEACHERS IN EXPRESSIVE ACTIVITIES OF CHILDREN

Iva Batur⁴²

Department of Pedagogy, Faculty of Humanities and Social Sciences,
University of Zagreb, Croatia

Abstract: In expressive activities of children, the preschool teacher can take on different roles, ranging on an imaginary continuum from directing to non-intervening. In this article, the elements of the preschool teacher's directive role in expressive activities in kindergarten will be described and analyzed. The analysis is based on a selected part of ethnographic data collected from a kindergarten in the Republic of Croatia as part of a broader ethnographic study for a doctoral thesis. The analyzed data comes from two expressive activities, thematically titled Mother's Day and Spring Meadow, reflecting the thematic focus of the preschool teacher. The analysis revealed that the directive role taken by the preschool teacher in these activities included the following elements: expressive activities are conducted to mark special days and/or decorate the kindergarten environment; the purpose of the activity is known only to the preschool teacher, and the child's perspective is considered only if it aligns with the teacher's predetermined goals; the preschool teacher directs the activity toward a unified, pre-planned end product; children are expected to follow detailed, clearly verbalised instructions; and participation in the activity is mandatory. The research provides a deeper understanding of the guiding role of preschool teachers in expressive activities. It challenges the perception of such activities as purely craft-based and product-oriented processes. The findings contribute to pedagogical theory and have implications for pedagogical practice.

Keywords: preschool teacher, directive role, expressive activities, product-oriented process, child, kindergarten, ethnography

⁴² idebelja@m.ffzg.hr

ETNOGRAFSKO ISTRAŽIVANJE DIREKTIVNE ULOGE ODGAJATELJA U EKSPRESIVNIM AKTIVNOSTIMA DJECE

Iva Batur

Odsjek za pedagogiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Apstrakt: Odgajatelj u ekspresivnim aktivnostima djece može imati različite uloge koje se na zamišljenom kontinuumu uloga kreću od direktivnosti do ne interveniranja. Cilj ovog rada je opisati i analizirati elemente direktivne uloge odgajatelja u ekspresivnim aktivnostima djece u vrtiću. Analiza će se temeljiti na manjem dijelu etnografskih zapisa prikupljenih u etnografskom istraživanju koje je provedeno za potrebe doktorskog rada u jednom vrtiću u Republici Hrvatskoj. Etnografski zapisi koji će u ovom radu biti analizirani proizašli su iz 2 ekspresivne aktivnosti, a koje su prema usmjerenosti odgajatelja na temu nazvane Majčin dan i Proljetna livada. Analiza prikupljenih podataka pokazala je kako direktivna uloga koju odgajatelj preuzima u navedenim aktivnostima ima sljedeće elemente: ekspresivne aktivnosti provode se u svrhu obilježavanja posebnih dana i/ili dekoracije vrtićkog prostora; svrha ekspresivne aktivnosti poznata je samo odgajatelju, a perspektiva djece se tijekom aktivnosti uvažava samo ako odgovara svrsi i temi koje je unaprijed odredio odgajatelj; odgajatelj ekspresivnu aktivnost usmjerava ka nastanku unaprijed planiranog i uniformiranog krajnjeg produkta; u izradi krajnjeg produkta od djece se očekuje praćenje preciznih uputa ili koraka koje im odgajatelj jasno verbalizira; sudjelovanje djece u ekspresivnoj aktivnosti je obavezno. Problemiziranje teme ovog rada dovodi do dubljeg razumijevanja direktivne uloge odgajatelja te odmaka od shvaćanja ekspresivnih aktivnosti djece kao zanatskog i produktno orijentiranog procesa. Takva promijenjena razumijevanja ekspresivnih aktivnosti i uloge odgajatelja u njima mogu imati značaj za pedagošku teoriju kao i implikacije na pedagošku praksu.

Ključne riječi: odgajatelj, direktivna uloga, ekspresivne aktivnosti, usmjerenost na krajnji produkt, dijete, vrtić, etnografija

ЗНАЧАЈ И МОГУЋНОСТИ ПЕДАГОШКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ КАО СТРАТЕГИЈЕ ВАСПИТАЧА ЗА ПЛАНИРАЊЕ И РАЗВИЈАЊЕ РЕАЛНОГ ПРОГРАМА У ВРТИЋУ⁴³

Даница Веселинов⁴⁴

Љиљана Келемен Милојевић

Висока струковна васпитачка и медицинска школа у Вршцу, Србија

Апстракт: Разлози за вођење педагошке документације су вишеструки: развијање реалног програма и развијање рефлексивне праксе; повезивање са породицама и локалном заједницом; обезбеђивање видљивости учешћа и учења деце; дељење одговорности и развијање заједнице учења, као и промовисање програма предшколског васпитања и образовања кроз видљивост програма на основу документовања. Педагошким документовањем се стварају „трагови” о васпитачевом схватању детета, праксе, програма, вртића, о његовој професионалној улози. Са циљем квалитативне анализе процене значаја и могућности које пружа педагошка документација као стратегија васпитача за планирање и развијање реалног програма у вртићу кроз интегрисани приступ, креиран је анкетни упитник намењен афирмисаним васпитачима у предшколским установама. Упитник је дистрибуиран у новембру 2024. године, а попунило га је 128 испитаника. Резултати истраживања показују да већина васпитача препознаје значај педагошке документације као алата за развој и унапређивање реалног програма и професионалног развоја, али и на неопходност стварања системске подршке која ће омогућити квалитетнију и одрживију праксу педагошког документовања. Такође, резултати истраживања показују да педагошка документација омогућава васпитачима осмишљавање нових могућности за игру и истраживање, проширивање искуства, разраду идеја, као и унапређивање комуникације са родитељима и колегама. Значај овог истраживања је вишеструк – пружа драгоцене увиде у то како педагошка документација утиче на рад васпитача, као и на то које су главне препреке и изазови са којима се они суочавају у процесу документовања. Ово истраживање има важну теоријску и практичну вредност, јер отвара простор за развој нових стратегија у педагошком документовању које могу побољшати квалитет предшколског васпитања и образовања.

Кључне речи: педагошка документација, реални програм, рефлексивна пракса, васпитачи, предшколско васпитање и образовање

⁴³ Истраживање на ову тему реализовано је у оквиру развојноистраживачког пројекта Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу, под називом *Умрежавање високошколске наставе и вртића кроз педагошко документовање* (пројекат је одобрен и подржан финансијским средствима Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност АП Војводине; бр. решења: 000833611 2024 09418 004 000 000 001/1).

⁴⁴ danica.veselinov30@gmail.com

SIGNIFICANCE AND POTENTIAL OF PEDAGOGICAL DOCUMENTATION AS A STRATEGY FOR PRESCHOOL TEACHERS IN PLANNING AND DEVELOPING A REALISTIC PRESCHOOL CURRICULUM

Danica Veselinov

Ljiljana Kelemen Milojević

Preschool Teacher Training and Medical College in Vršac, Serbia

Abstract: The rationale for maintaining pedagogical documentation is multifaceted: it supports the development of a realistic curriculum and reflective practice; fosters collaboration with families and the local community; ensures the visibility of children's participation and learning; promotes shared responsibility and the creation of learning communities; and enhances the visibility of preschool education programs through systematic documentation. Pedagogical documentation provides "traces" of preschool teachers' understanding of the child, educational practice, curriculum, preschool institution, and professional role. In order to qualitatively examine the significance and potential of pedagogical documentation as a strategy for planning and developing a realistic preschool curriculum through an integrated approach, a survey questionnaire was designed and administered to experienced preschool teachers. The questionnaire was distributed in November 2024 and completed by 128 respondents. The findings indicate that the majority of preschool teachers recognize pedagogical documentation as a valuable tool for curriculum development and professional growth, while also highlighting the necessity of systemic support to ensure higher-quality and more sustainable documentation practices. Moreover, the results suggest that pedagogical documentation enables preschool teachers to design new opportunities for play and inquiry, extend children's experiences, refine ideas, and enhance communication with parents and colleagues. The significance of this study is twofold: it offers valuable insights into how pedagogical documentation influences preschool teachers' professional practice, and it identifies the key obstacles and challenges they encounter in the documentation process. This research contributes both theoretically and practically by opening space for the development of new strategies in pedagogical documentation that can advance the quality of preschool education.

Keywords: pedagogical documentation, realistic curriculum, reflective practice, preschool teachers, preschool education

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ИНТЕГРИСАНОГ УЧЕЊА КРОЗ ПРОЈЕКТЕ У ПРЕДШКОЛСКОМ ОБРАЗОВАЊУ – ИЗМЕЂУ ТЕОРИЈЕ И ПРАКСЕ

Петра Јанковић⁴⁵

Академија техничко-васпитачких струковних студија – Одсек Ниш,
Србија

Апстракт: Циљ овог рада јесте да се анализира имплементација интегрисаног учења кроз пројекте у предшколском образовању, уз посебан фокус на то како васпитачи планирају и реализују пројектне активности, као и на изазове који се јављају у пракси. Полазна основа је теоријско разумевање интегрисаног приступа учењу, који подразумева да се знања, вештине и искуства детета доживљавају као међусобно повезане целине, а не као издвојене области. У том контексту, пројектни приступ омогућава деци да кроз игру, истраживање и сарадњу са вршњацима и одраслима активно граде знање и примењују га у новим ситуацијама.

Методолошки, рад се заснива на анализи теоријских поставки савремених аутора и програмских докумената, као и на увиду у искуства васпитача у примени пројектног приступа. Истраживање указује на то да успешна реализација интегрисаног учења захтева пажљиво планирање пројеката, при чему је неопходна флексибилност, с обзиром на то да иницијатива деце често усмерава ток активности. Кључни изазови односе се на сарадњу са породицом, која је неопходна за продубљивање искустава деце, као и на процесе евалуације који захтевају нове приступе мерењу дејег учешћа и напредовања.

Теоријски значај овог рада огледа се у продубљивању разумевања интегрисаног учења као основног принципа савременог предшколског образовања. Са практичног аспекта, резултати могу да послуже васпитачима као смернице за унапређивање сопствене праксе, кроз оснаживање улоге детета као активног учесника, развијање партнерства са породицом и увођење ефикаснијих начина евалуације. На тај начин, интегрисано учење кроз пројекте представља пут ка квалитетнијем и смисленијем предшколском образовању.

Кључне речи: интегрисано учење, пројектни приступ, предшколско образовање, васпитачи, планирање активности

⁴⁵ petrajankovic2002@gmail.com

IMPLEMENTATION OF INTEGRATED LEARNING THROUGH PROJECTS IN PRESCHOOL EDUCATION – BETWEEN THEORY AND PRACTICE

Petra Janković

Academy of Technical-Educational Vocational Studies - Niš Department,
Serbia

Abstract: The aim of this paper is to analyze the implementation of integrated learning through projects in preschool education, with a special focus on how educators plan and carry out project activities, as well as on the challenges that arise in practice. The starting point is the theoretical understanding of the integrated approach to learning, which implies that a child's knowledge, skills, and experiences are perceived as interconnected units rather than as separate areas. In this context, the project-based approach enables children to actively construct knowledge and apply it in new situations through play, exploration, and collaboration with peers and adults.

Methodologically, the paper is based on the analysis of theoretical concepts proposed by contemporary authors and educational program documents, as well as on insights into educators' experiences in implementing the project-based approach. The research indicates that successful implementation of integrated learning requires careful project planning, along with flexibility, since children's initiatives often guide the course of activities. The key challenges relate to cooperation with families—which is essential for deepening children's experiences—as well as to evaluation processes that demand new approaches to assessing children's participation and progress.

The theoretical significance of this paper lies in deepening the understanding of integrated learning as a fundamental principle of modern preschool education. From a practical standpoint, the results can serve as guidelines for educators to improve their own practice by strengthening the child's role as an active participant, developing partnerships with families, and introducing more effective evaluation methods. In this way, integrated learning through projects represents a path toward higher-quality and more meaningful preschool education.

Keywords: integrated learning, project-based approach, preschool education, educators, activity planning

VII KULTURNE I OBRAZOVNE VREDNOSTI

MUZEJI KAO OBRAZOVNI PROSTORI: PREVAZILAŽENJE NEUTRALNOSTI U OBLIKOVANJU DRUŠTVENIH VRIJEDNOSTI

Branka Radovanović⁴⁶

Jovan Miljković

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Apstrakt: Pitanje da li muzeji treba da ostanu neutralne institucije ili da djeluju kao obrazovni prostori koji utiču na društvene vrijednosti, nalazi se u samom središtu muzeoloških i obrazovnih nauka. Na osnovu kvalitativnog istraživanja sprovedenog sa 30 studenata osnovnih i master studija, ovaj rad ispituje njihovu percepciju vrijednosne orijentacije muzejskih izložbi kroz pet fokus grupa. Rezultati nedvosmisleno pokazuju jasan konsenzus da muzeji nisu i ne mogu biti lišeni vrijednosti, jer su njihov sadržaj i interpretacija neizbježno oblikovani političkim, kulturnim, istorijskim i ideološkim faktorima. Dok studenti prepoznaju tradicionalnu težnju muzeja da svoje kolekcije predstavljaju kao objektivne istine, oni smatraju da bi ove institucije trebalo da preuzmu aktivniju ulogu u promovisanju društveno prihvaćenih vrijednosti, podsticanju kritičkog mišljenja i ohrabrivanju reinterpretacije kulturnih narativa. Naglasak je stavljen na potrebu za participativnim i interaktivnim pristupima (poput radionica, panel diskusija i javnih predavanja) koji prevazilaze statične postavke i podstiču demokratski dijalog između posjetilaca i muzejskih edukatora, ali i među samim posjetiocima. Usvajanjem ovakvih praksi muzeji mogu ojačati svoju obrazovnu ulogu, doprinijeti društvenom dijalogu i refleksiji, te odgovoriti na savremene izazove na način koji povezuje kulturno nasljeđe sa širim procesima učenja i društvenih promjena.

Ključne reči: obrazovna uloga muzeja, percepcije studenata, fokus grupe, oblikovanje vrijednosti

⁴⁶ branka.radovanovic@f.bg.ac.rs

MUSEUMS AS EDUCATIONAL SPACES: BEYOND NEUTRALITY IN SHAPING SOCIAL VALUES

Branka Radovanović

Jovan Miljković

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

Abstract: The question of whether museums should remain neutral institutions or act as educational spaces that influence social values has been central to both museum studies and educational sciences. Based on qualitative research with 30 undergraduate and master's students, the study investigates their perceptions of value orientation in museum exhibitions through five focus group discussions. Results undoubtedly show a clear agreement that museums are not and cannot be value-free, since their content and interpretation are inevitably shaped by political, cultural, historical and ideological factors. While students recognize the traditional tendency of museums to present their collections as objective truths, they argue that these institutions should take a more active role in promoting socially accepted values, stimulating critical thinking, and encouraging the reinterpretation of cultural narratives. Emphasis is placed on the need for participatory and interactive approaches (such as workshops, panel discussions, and public lectures) that extend beyond static displays and foster democratic dialogue among visitors and museum educators, but also between the visitors themselves. By embracing these practices, museums can strengthen their educational role, contribute to social reflection dialogue, and respond to contemporary challenges in ways that connect cultural heritage with broader processes of learning and social change.

Keywords: educational role of museums, students' perceptions, focus group discussions, value shaping

BEZBEDNOST KAO VREDNOST I SADRŽAJ VISOKOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Tamara Miladinović⁴⁷

Vesna Nikolić

Fakultet zaštite na radu, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: U svetu koji karakterišu složeni rizici, globalne pretnje i neizvesnosti, obrazovni sistemi imaju odgovornost da bezbednost ne tretiraju samo kao tehničku disciplinu, već kao temeljnu društvenu vrednost. Univerziteti, kao generatori znanja i razvoja, imaju poseban zadatak da kroz kurikule, istraživanja i društveni angažman oblikuju svest studenata o značaju bezbednosti kao javnog dobra. Ako je bezbednost uslov za lični rast, onda obrazovanje mora negovati bezbednosnu kulturu kao vrednost – ne samo kroz pravila i procedure, već i kroz razvijanje svesti, odgovornosti i solidarnosti. Time obrazovanje ne samo da štiti studente, već ih uči da vrednuju i stvaraju bezbedna okruženja, što doprinosi društvenoj otpornosti.

Cilj ovog rada je analiza značaja integrisanja bezbednosti kao vrednosti i obrazovnog sadržaja u kurikule visokoškolskog obrazovanja. Interesuje nas kako se, zapravo, bezbednost može integrisati u nastavne programe na način koji gradi vrednosne stavove, razvija kritičko mišljenje i osnažuje kompetencije za odgovorno ponašanje. Istraživanje je sprovedeno analizom nastavnih planova i programa više fakulteta u Srbiji i inostranstvu, i ukazalo je na potrebu anketiranja studenata i nastavnika o percepciji bezbednosti kao novog istraživačkog zadatka.

Rezultati ukazuju na nedovoljnu zastupljenost sadržaja iz oblasti bezbednosti i potrebu za sistemskim pristupom njenom razvoju. Na osnovu prikupljenih podataka razvijen je predlog modela integracije bezbednosti u nastavne programe, zasnovan na interdisciplinarnosti i ishodima učenja, koji može doprineti jačanju kompetencija studenata i unapređenju njihove bezbednosne svesti. Zaključak ukazuje da je razvoj bezbednosne kulture u visokom obrazovanju od suštinskog značaja za jačanje otpornosti društva i izgradnju odgovornog građanstva spremnog da odgovori na savremene bezbednosne izazove.

Ključne reči: bezbednosni izazovi i pretnje, obrazovne vrednosti, bezbednosna kultura, visoko obrazovanje, lična i društvena rezilijentnost

⁴⁷ tamaravukic93@gmail.com

SAFETY AS A VALUE AND CONTENT OF HIGHER EDUCATION

Tamara Miladinović

Vesna Nikolić

Faculty of Occupational Safety, University of Niš, Serbia

Abstract: In a world characterized by complex risks, global threats, and uncertainties, educational systems have the responsibility to treat safety not merely as a technical discipline, but as a fundamental social value. Universities, as generators of knowledge and development, have a special role in shaping students' awareness of the importance of safety as a public good - through curricula, research, and social engagement. If safety is a condition for personal growth, then education must foster a culture of safety as a value - not only through rules and procedures, but also by developing awareness, responsibility, and solidarity. In this way, education not only protects students but also teaches them to value and create safe environments, thereby contributing to social resilience.

The aim of this paper is to analyze the importance of integrating safety as both a value and an educational content within higher education curricula. The central question is how safety can be embedded into study programs in a way that shapes value-based attitudes, develops critical thinking, and strengthens competencies for responsible behavior. The research was conducted through the analysis of curricula at several universities in Serbia and abroad, highlighting the need for surveys among students and teachers regarding their perception of safety as an emerging research topic.

The results indicate insufficient representation of safety-related content and the need for a systematic approach to its development. Based on the collected data, a model for integrating safety into academic programs was proposed, grounded in interdisciplinarity and learning outcomes. This model can contribute to strengthening students' competencies and enhancing their safety awareness. The conclusion emphasizes that the development of a safety culture in higher education is of vital importance for reinforcing social resilience and fostering responsible citizenship capable of responding to contemporary safety challenges.

Keywords: safety challenges and threats, educational values, safety culture, higher education, personal and social resilience

ОБРАЗОВАЊЕ И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ: ЗАСТУПЉЕНОСТ САДРЖАЈА О СРПСКОМ КУЛТУРНОМ НАСЛЕЂУ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У УЏБЕНИЦИМА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА^{48*}

Весна С. Трифуновић⁴⁹

Факултет педагошких наука, Универзитет у Крагујевцу, Србија

Апстракт: Предмет истраживања у овом раду је заступљеност српског културног наслеђа на Косову и Метохији у уџбеницима Природе и друштва. Циљ рада је да се утврди да ли и у којој мери су садржаји о српском културном наслеђу на Косову и Метохији, који су сврстани на Листу светске културне баштине Унеска, заступљени у одобреним уџбеницима различитих издавача за наставни предмет Природа и друштво у 3. и 4. разреду основне школе. Узорак су чинили уџбеници издавачких кућа Бигз, Нови Логос, Klett и Едука.

Постављени су следећи задаци: дати кратки осврт о улози образовања у трансмисији културе у условима глобализације; анализирати програме наставе Природе и друштва у циљу утврђивања елемената којима се подржава учење о културном идентитету; утврдити да ли су у уџбеницима Природа и друштво укључени садржаји о српском културном наслеђу, посебно, о српском културном наслеђу на Косову и Метохији, који су сврстани на Листу светске културне баштине. Основни налази истраживања показују да анализирани програми наставе и учења као и садржаји Природе и друштва у недовољној мери доприносе школском учењу о српском културном идентитету – неопходно је да прошире своју културолошку основу.

У раду је коришћена дескриптивно-аналитичка метода.

Кључне речи: културно наслеђе, културни идентитет, образовање, уџбеник, Природа и друштво

⁴⁸ Напомена: Реализацију овог истраживања финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (бр. Уговора 451-03-65/2024-03/ 200140).

⁴⁹ vesna.trifunovic@pefja.kg.ac.rs

EDUCATION AND CULTURAL HERITAGE: THE REPRESENTATION OF SERBIAN CULTURAL HERITAGE IN KOSOVO AND METOHIJA IN NATURE AND SOCIETY TEXTBOOKS

Vesna S. Trifunović

Faculty of Pedagogical Sciences, University of Kragujevac, Serbia

Abstract: This paper examines the extent to which Serbian cultural heritage in Kosovo and Metohija is represented in *Nature and Society* textbooks. The aim is to determine whether, and to what extent, content related to Serbian cultural heritage in Kosovo and Metohija—particularly sites included on the UNESCO World Heritage List—is present in approved textbooks from various publishers for the subject *Nature and Society* in the 3rd and 4th grades of primary school. The sample included textbooks from the publishing houses BIGZ, Novi Logos, Klett, and Eduka.

The following research tasks were set: to provide a brief overview of the role of education in the transmission of culture in the context of globalization; to analyze the *Nature and Society* curricula with the aim of identifying elements that support learning about cultural identity; and to determine whether these textbooks include content on Serbian cultural heritage, with a special focus on heritage sites in Kosovo and Metohija listed as part of the UNESCO World Heritage.

The main findings indicate that the analyzed teaching programs and textbook content for *Nature and Society* contribute insufficiently to the development of students' understanding of Serbian cultural identity — highlighting the need to broaden the cultural foundation of these materials.

The study employed a descriptive-analytical method.

Keywords: cultural heritage, cultural identity, education, textbook, *Nature and Society*

ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ НА БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ У СВЕТЛУ ТЕОРИЈА ОБРАЗОВАЊА И ВРЕДНОСНИХ ТРАНСФОРМАЦИЈА САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА

Марина Семиз⁵⁰

Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу, Србија

Апстракт: Васпитање и образовање деце на болничком лечењу представља специфичну и комплексну педагошку праксу, којој су својствене физичка и емоционална осетљивост деце, као и ограничена повезаност са њиховим уобичајеним образовно-васпитним окружењем. У савременом друштвеном контексту, који обједињује традиционалне, модерне и постмодерне вредности, ова пракса захтева преиспитивање и редефинисање васпитних приступа. Циљ рада је да истражи могућности интеграције различитих теоријских и вредносних оквира у педагошки рад у болничким условима, ослањајући се на концептуалне увиде Т. Квернбекове, Џ. Магринија и В. Пинара.

Квернбекова указује на потребу за синтезом савремених циљева васпитања и образовања, друштвених уверења и конкретне, често хибридне, педагошке праксе. Магринијева филозофска перспектива истиче неопходност осмишљеног, етички утемељеног васпитања у културно разноликим и социјално осетљивим контекстима. Пинар, полазећи од теорије курикулума као субјективног и наративног простора, истиче значај рефлексивног педагошког деловања и изградње идентитета детета, подстичући како наставнике, тако и децу, да кроз личне приче и искуства граде образовни процес као динамични дијалог. Педагошке импликације ових приступа су вишеструке: потреба за индивидуализованим и емпатичним односом према детету, подршка развоју личног смисла и субјективности у ванредним животним околностима, као и неговање интеркултуралних и етичких вредности као основа васпитног процеса. У том смислу, болничко васпитање може постати простор примене хуманистичких и критичких педагошких принципа, а васпитачи и наставници рефлексивни и етички одговорни практичари.

Кључне речи: болничко лечење, теорије образовања, вредносни систем, курикулум, настава у болници

⁵⁰ semizmarina@pfu.kg.ac.rs

EDUCATION OF CHILDREN UNDERGOING HOSPITAL TREATMENT IN LIGHT OF EDUCATIONAL THEORIES AND VALUE TRANSFORMATIONS IN CONTEMPORARY SOCIETY

Marina Semiz

Faculty of Education in Užice, University of Kragujevac, Serbia

Abstract: The education of children undergoing hospital treatment represents a specific and complex pedagogical practice, characterized by the physical and emotional vulnerability of the children, as well as their limited contact with their usual educational environment. In the contemporary social context which integrates traditional, modern, and postmodern values, this practice requires a reconsideration and redefinition of educational approaches. The aim of this paper is to explore the possibilities of integrating various theoretical and value frameworks into pedagogical practice in hospital settings, drawing on the conceptual insights of T. Quernbeck, J. Magrini, and W. Pinar.

Quernbeck emphasizes the need for a synthesis of contemporary goals of education and upbringing, societal beliefs, and specific, often hybrid, pedagogical practices. Magrini's philosophical perspective highlights the necessity of a deliberate, ethically grounded education within culturally diverse and socially sensitive contexts. Pinar, building on the theory of curriculum as a subjective and narrative space, stresses the importance of reflective pedagogical action and the construction of the child's identity, encouraging both teachers and children to co-construct the educational process through personal stories and experiences as a dynamic dialogue. The pedagogical implications of these approaches are multifaceted: the need for an individualized and empathetic relationship with the child, support for the development of personal meaning and subjectivity in extraordinary life circumstances, as well as the cultivation of intercultural and ethical values as the foundation of the educational process. In this regard, hospital education can become a space for the application of humanistic and critical pedagogical principles, with educators and teachers acting as reflective and ethically responsible practitioners.

Keywords: hospital treatment, educational theories, value system, curriculum, hospital teaching

ЗНАЧАЈ КУЛТУРНОГ И УМЕТНИЧКОГ БЛАГА У ОЧУВАЊУ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА И ЊЕГОВА ВАСПИТНА УЛОГА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Тамара Стојановић⁵¹

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу,
Универзитет у Крагујевцу, Србија

Мирјана Симић

Учитељски факултет у Призрену-Лепосавић,
Универзитет у Приштини-Косовској Митровици, Србија

Апстракт: Културно и уметничко благо представља једно од најдрагоценијих сведочанстава људске историје и стваралаштва. Оно обухвата језик, веру, обичаје, историјске споменике, који заједно чине темељ идентитета једног народа. Међусобна интеракција историје, православне вере и језика доприноси богатству наше заједничке културне баштине, поштујући и негујући разноликост која нас обогачује. Они представљају темељне стубове националног и глобалног идентитета. Чувајући ове три вредности као целину, чувамо не само национално благо, већ доприносимо богатству глобалне културне разноликости.

Такође, педагошки делујемо на младе да чувају традицију, језик, културу свог народа. На тај начин млади развијају свест о значају очувања националних вредности и националног идентитета уз уважавање других култура. Циљ рада је да се укаже на значај културног и уметничког блага у очувању националног идентитета као и на његову васпитну улогу у савременом друштву. Аутори су се определили да користе методу теоријске анализе као и дескриптивну методу.

Рад има друштвени и педагошки значај. Време у којем живимо, савремени аспекти глобализације утицали су на губитак културног и националног идентитета. Такође, приметне су промене у вредносном систему младих, које се могу превазићи очувањем традиционалних културних и националних вредности (кроз неговање језика, историје и православне вере у образовним и породичним контекстима).

Кључне речи: национални идентитет, националне вредности, културно и уметничко благо, глобализација

⁵¹ tamara.stojanovic@filum.kg.ac.rs

THE IMPORTANCE OF CULTURAL AND ARTISTIC HERITAGE IN PRESERVING NATIONAL IDENTITY AND ITS EDUCATIONAL ROLE IN CONTEMPORARY SOCIETY

Tamara Stojanović

Faculty of Philology and Arts in Kragujevac,
University of Kragujevac, Serbia

Mirjana Simić

Faculty of Education in Prizren- Leposavić, University of Priština,
Kosovo Mitrovica, Serbia

Abstract: Cultural and artistic heritage represents one of the most precious testimonies of human history and creativity. It encompasses language, religion, customs, and historical monuments, which together form the foundation of a nation's identity. The mutual interaction of history, Orthodox faith, and language contributes to the richness of our shared cultural heritage, respecting and nurturing the diversity that enriches us. These elements represent the fundamental pillars of both national and global identity. By preserving these three values as a whole, we not only safeguard our national heritage but also contribute to the richness of global cultural diversity.

Furthermore, through education, we influence young people to preserve the traditions, language, and culture of their nation. In this way, the youth develop an awareness of the importance of maintaining national values and identity, while also showing respect for other cultures. The aim of this paper is to highlight the significance of cultural and artistic heritage in preserving national identity, as well as its educational role in modern society. The authors have chosen to apply the method of theoretical analysis and the descriptive method.

This paper holds both social and pedagogical significance. The time in which we live and the contemporary aspects of globalization have contributed to the erosion of cultural and national identity. In addition, noticeable changes in the value system of young people can be overcome through the preservation of traditional cultural and national values — by nurturing language, history, and the Orthodox faith within educational and family contexts.

Keywords: national identity, national values, cultural and artistic heritage, globalization

UTICAJ ANIMIRANIH FILMOVA I VIDEO-IGRICA NA PRIKAZ FIGURE U DEČJEM LIKOVNOM RADU

Vera Virijević Mitrović⁵²

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Niš, Srbija

Apstrakt: U ovom radu analiziramo promene u likovnom izrazu deteta, tačnije promene u načinu predstavljanja ljudske figure koje se dešavaju usled povećane izloženosti dece uticajima medija i virtuelnog sveta kompjuterskih igara. Polazeći od pretpostavke da je postojeća nomenklatura razvojnih faza dečjeg crteža ustanovljena u drugoj polovini dvadesetog veka (Likeova teorija razvoja dečjeg crteža i njene interpretacije), nedovoljna u savremenom kontekstu razvoja dečje likovnosti, pokušavamo da iz novog ugla i sa novim saznanjima sagledamo razvoj detetovog prikaza ljudske figure koji se javlja u informatičkom društvu. Kao materijal za analizu koristimo likovne radove sa prikazima likova animiranih filmova i video-igrice dece uzrasta 4–8 godina. Dečji likovni izraz trpi promene zahvaljujući preeksponiranosti dece mediju animiranog filma i grafici kompjuterskih igrica. Zaključujemo da je u okviru metodike likovnog vaspitanja i sistema klasifikacije faza dečjeg crteža potrebno uvesti nove kategorije, usklađene sa savremenim tendencijama koje sve više proističu iz digitalnih i virtuelnih, a ne isključivo realnih uzora.

Ključne reči: mediji i deca, virtuelna realnost, crtež figure kod dece

⁵² vera.virijevic.mitrovic@akademijanis.edu.rs

INFLUENCE OF CARTOONS AND VIDEO GAMES ON THE REPRESENTATION OF FIGURES IN CHILDREN'S ARTWORK

Vera Virijević Mitrović

Academy of Technical and Preschool Studies, Niš, Serbia

Abstract: In this paper, we analyze the changes in children's artistic expression, specifically the transformations in the way human figures are represented, which occur as a result of increased exposure to media influences and the virtual world of computer games. Starting from the assumption that the existing nomenclature of developmental stages in children's drawings, established in the second half of the twentieth century (Lowenfeld's theory of children's artistic development and its interpretations), is insufficient in the contemporary context of children's artistic growth, we attempt to reexamine the development of the child's depiction of the human figure from a new perspective and in light of recent insights emerging in the information society. The material for our analysis consists of children's artworks featuring characters from animated films and video games, created by children aged 4 to 8. Children's artistic expression undergoes changes due to their overexposure to the media of animated films and the graphic aesthetics of computer games. We conclude that within the methodology of art education and the system for classifying the stages of children's drawings, it is necessary to introduce new categories that correspond to contemporary tendencies increasingly stemming from digital and virtual, rather than exclusively real, models.

Keywords: media and children, virtual reality, children's figure drawing

VIII NASTAVA I ŠKOLSKO OKRUŽENJE U SVETLU SAVREMENIH PROMENA

НЕВЕРБАЛНА КОМУНИКАЦИЈА КАО ФАКТОР ЕФИКАСНОГ ВРЕДНОВАЊА У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Марија Јовановић⁵³
Катарина Анисијевић

Департман за педагогију, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу,
Србија

Апстракт: Високошколски образовни контекст данашњице оријентисан је ка обезбеђивању квалитета наставног процеса, високом степену интерактивности и фокусирању на активно искуствено учење студената. Важна претпоставка остваривања наведених квалитета јесте комуникациони аспект наставе. Као значајан, али често занемарен фактор комуникационе димензије високошколског образовања и наставе издваја се невербална комуникација. Процес вредновања и оцењивања и улога невербалне комуникације на њихову објективност, квалитет и ефикасност заузимају водеће место у наведеном лавиринту неистражености. Из тог разлога рад има за циљ да истражи улогу невербалне комуникације у евалуацији студентских постигнућа, са посебним освртом на то како студенти перципирају невербалне сигнале наставника током процеса усменог оцењивања. Истраживање је спроведено техником фокус групног интервјуа, са намерним узорком који чини шесторо студената докторских академских студија различитих научних области. Учесници су током интервјуа рефлектовали сопствена искуства везана за усмено оцењивање у високом образовању, при чему је посебан акценат стављен на препознавање и интерпретацију невербалних знакова наставника у евалуативним односно испитним ситуацијама. Резултати истраживања показују да бројни аспекти невербалне комуникације утичу на студентски доживљај оцењивања, укључујући паралингвистичке, проксемичке, кинестетичке и друге знакове. Студенти често тумаче ове сигнале као имплицитне показатеље наставничког става према њиховом знању, при чему начин на који ће их студенти тумачити зависи од тога колико познају професоре и у њиховим ваневалуативним улогама. Испитаници истичу да један сигнал може бити протумачен на више различитих начина у зависности од тога који професор и у којим условима остварује невербални дијалог. Резултати показују да је ретко један невербални знак значајан показатељ реакције професора, те да је најчешће скуп невербалних знакова потврда онога што професор у датом тренутку мисли. На крају, рад указује на потребу за већом освешћеношћу наставника о сопственим невербалним понашањима, као и на потребу за интензивнијим укључивањем наставника у програме професионалног развоја у области невербалне комуникације.

Кључне речи: невербална комуникација, усмено оцењивање, невербални знакови, евалуација, високошколска настава

⁵³ marija.jovanovic@filfak.ni.ac.rs

NONVERBAL COMMUNICATION AS A FACTOR IN EFFECTIVE EVALUATION IN HIGHER EDUCATION

Marija Jovanović
Katarina Anisijević

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: The contemporary context of higher education is oriented toward ensuring the quality of the teaching process, a high degree of interactivity, and focusing on active experiential learning for students. An important prerequisite for achieving these qualities is the communicative aspect of teaching. Nonverbal communication stands out as a significant, yet often overlooked factor in the communicative dimension of higher education and teaching. The process of evaluation and grading and the role of nonverbal communication in their objectivity, quality, and effectiveness occupy a leading position in this uncharted territory. Therefore, the aim of this study is to explore the role of nonverbal communication in evaluating student achievements, with special attention to how students perceive teachers' nonverbal signals during the oral assessment process. The research was conducted using the focus group interview technique, with a purposive sample consisting of six PhD students from different scientific fields. Participants reflected on their own experiences related to oral assessments in higher education during the interviews, with a specific focus on recognizing and interpreting teachers' nonverbal cues in evaluative or examination situations. The research results indicate that numerous aspects of nonverbal communication influence students' perception of assessments, including paralinguistic, proxemic, kinesic, and other cues. Students often interpret these signals as implicit indicators of the teacher's attitude toward their knowledge, whereby the way students interpret them depends on how well they know the professors, including in their non-evaluative roles. Respondents emphasize that a single signal can be interpreted in multiple ways depending on which professor is involved and under which conditions the nonverbal dialogue takes place. The results show that rarely is a single nonverbal cue a significant indicator of a professor's reaction, and it is usually a combination of nonverbal cues that confirms what the professor is thinking at a given moment. Finally, the study highlights the need for greater awareness among teachers about their own nonverbal behaviors, as well as the need for more intensive involvement of teachers in professional development programs in the field of nonverbal communication.

Keywords: nonverbal communication, oral assessment, nonverbal cues, evaluation, higher education teaching

ANALIZA EKSTERNOG KONTEKSTA VISOKOŠKOLSKIH USTANOVA U REPUBLICI SRBIJI

Marina Ćirić⁵⁴

Departman za pedagogiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Apstrakt: Visokoškolske ustanove i sistem visokog obrazovanja u svetu razvijaju se u pravcu savremenog i društveno odgovornog univerziteta, zasnovanog na akademskim principima i vrednostima, ali i na prihvatanju novih funkcija, poput kontinuiranog učenja, transfera savremenih tehnologija, angažovanja i saradnje sa lokalnom zajednicom. Za potpunije razumevanje konteksta visokoškolskih ustanova u Republici Srbiji urađena je analiza eksternog okruženja kako bi se uvideli ključni uticaji i činioci njenog funkcionisanja, a može se primeniti i za kreiranje mogućih strategija. U radu je korišćena metoda za analizu eksternog konteksta organizacije – PEST metoda. Navedena metoda podrazumeva analizu političkih, ekonomskih, socioloških i tehničko-tehnoloških faktora okruženja. Kada su u pitanju navedeni činioci, ne bi trebalo zanemariti odnos državnih politika prema kvalitetu visokog obrazovanja kao i usaglašavanje zakonskih regulativa Republike Srbije sa Evropskim prostorom visokog obrazovanja. Poslednjih godina je u oblasti visokog obrazovanja razvijen niz zakonskih regulativa i organizacionih jedinica koje su zadužene za njegov razvoj i unapređivanje. Iako je isticano da proces provere kvaliteta treba da postane refleksivan i analitičan, smatra se da postojeće metode ne omogućavaju adekvatnu procenu indikatora u visokom obrazovanju. Izostanak najvažnijih pokazatelja prema obuhvatu, relevantnosti i efikasnosti ukazuje da sistem visokog obrazovanja nije u stanju da odgovori postojećim potrebama u oblasti kvaliteta, podsticanju razvojne dimenzije i inovacija.

Ključne reči: visoko obrazovanje, visokoškolske ustanove, eksterni kontekst, kvalitet u obrazovanju

⁵⁴ marina.ciric@filfak.ni.ac.rs

ANALYSIS OF THE EXTERNAL CONTEXT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Marina Ćirić

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: Higher education institutions and the system of higher education in the world are developing in the direction of a modern and socially responsible university, based on academic principles and values, but also on the acceptance of new functions, such as continuous learning, transfer of modern technologies, engagement and cooperation with the local community. For a more complete understanding of the context of higher education institutions in the Republic of Serbia, an analysis of the external environment was done. The research used a PEST method for analyzing the external context of the organization. The mentioned method implies the analysis of political, economic, sociological and technical-technological factors of the environment. The factors imply the relationship of state policies toward the quality of higher education should not be neglected, as well as the harmonization of the legal regulations of the Republic of Serbia with the European Higher Education Area. In recent years, several legal regulations and organizational units have been developed in the field of higher education, which are responsible for its development and improvement. Although it was emphasized that the quality control process should become reflective and analytical, it is considered that the existing methods do not allow adequate assessment of indicators in higher education. The absence of the most important indicators according to coverage, relevance and efficiency indicates that the higher education system cannot respond to existing needs in quality, encouraging the development dimension and innovation.

Keywords: higher education, higher education institutions, external context, quality in education

ULOGA ŠKOLE U VASPITANJU VREDNOSTI: STAVOVI MLADIH O RODNIM ULOGAMA

Gorana Vojčić⁵⁵

Biljana Lungulov

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Apstrakt: U savremenom društvu sve više se ističe potreba za reafirmacijom vaspitne uloge škole. Ipak, kada je reč o osetljivim društvenim pitanjima, poput rodne (ne)ravnopravnosti, čini se da takvi naponi napreduju znatno sporije. Cilj sprovedenog istraživanja odnosio se na ispitivanje stavova učenika srednje škole prema rodnim ulogama i primarnim izvorima informisanja o temi rodne (ne)ravnopravnosti. U istraživanju je učestvovalo 211 učenika/ca trećeg i četvrtog razreda srednjih škola u Srbiji. Rezultati su pokazali da su stavovi mladih, posmatrano na celokupnom uzorku, bliži egalitarnim, ali da postoje rodne razlike – učenice iskazuju značajno egalitarnije stavove u poređenju sa učenicima. Takođe, svega 13 učenika/ca školu prepoznaje kao primarni izvor informisanja o pitanjima rodne (ne)ravnopravnosti. Nasuprot tome, najveću grupu (151) čine mladi koji se o ovim temama informišu putem društvenih mreža i interneta, a rezultati pokazuju da upravo oni ispoljavaju značajno egalitarnije stavove u poređenju sa mladima koji navode da se ne informišu o ovim pitanjima. Dobijeni rezultati ukazuju na to da škola još uvek ne predstavlja primarni prostor za promišljanje o temi rodne (ne)ravnopravnosti. Da bi vaspitna uloga škole bila adekvatno ostvarena, neophodno je osvešćivanje vrednosti koje se prenose kroz delovanje skrivenog kurikulumu, kontinuirano zalaganje za njihovu kritičku analizu i sprovođenje vaspitno-obrazovnih aktivnosti usmerenih na razvoj rodne ravnopravnosti u obrazovanju, a samim tim i u društvu.

Ključne reči: vaspitna uloga škole, rodna (ne)ravnopravnost, vrednosti, stavovi prema rodnim ulogama

⁵⁵ gorana.vojic@ff.uns.ac.rs

THE ROLE OF SCHOOLS IN VALUE EDUCATION: STUDENTS' ATTITUDES TOWARD GENDER ROLES

Gorana Vojčić

Biljana Lungulov

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Abstract: In contemporary society, the need to reaffirm the educational role of schools is increasingly emphasized. However, when it comes to sensitive social issues such as gender (in)equality, progress in this regard appears to be considerably slower. The aim of the conducted research was to examine secondary school students' attitudes toward gender roles and their primary sources of information on the topic of gender (in)equality. The study included 211 third- and fourth-grade students from secondary schools in Serbia. The results showed that, overall, students' attitudes tend to be more egalitarian, but that gender differences exist - female students express significantly more egalitarian attitudes compared to male students. Moreover, only 13 participants identified school as their primary source of information on gender (in)equality issues. In contrast, the largest group (151 students) reported obtaining such information through social media and the Internet, and these students exhibited significantly more egalitarian attitudes than those who stated that they do not seek information on these topics. The findings suggest that schools still do not serve as the primary space for reflecting on issues of gender (in)equality. For the educational role of schools to be adequately fulfilled, it is necessary to raise awareness of the values transmitted through the hidden curriculum, to engage in their continuous critical examination, and to implement educational activities aimed at fostering gender equality in education - and consequently, in society as a whole.

Keywords: educational role of schools, gender (in)equality, values, attitudes toward gender roles

STAVOVI NASTAVNIKA O ZASTUPLJENOSTI SADRŽAJA EKOLOŠKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U VANNASTAVNIM AKTIVNOSTIMA

Vanesa Delalić⁵⁶

Filozofski fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina

Senajil Huskić

OŠ "Muhsin Rizvić" Fojnica, Bosna i Hercegovina

Apstrakt. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove nastavnika razredne nastave o zastupljenosti sadržaja ekološkog odgoja i obrazovanja u okviru vannastavnih aktivnosti u osnovnim školama. Istraživanje je provedeno na uzorku od 120 nastavnika u Zeničko-dobojskom kantonu, primjenom kvantitativne metodologije i posebno konstruisanog anketnog upitnika. Rezultati su pokazali da nastavnici izražavaju umjereno pozitivne stavove o zastupljenosti ekoloških sadržaja u vannastavnim aktivnostima, s prosječnim vrijednostima između 2,6 i 2,7 na četvorostepenoj skali. Nisu utvrđene statistički značajne razlike u stavovima prema spolu i radnom iskustvu. Uočene su snažne međusobne korelacije između različitih aspekata ekološkog odgoja – znanja, vrijednosti, vještina i tipova sadržaja (eksplicitni, implicitni, formativni, informativni). Ispitanici su u većini izrazili uvjerenje da vannastavne aktivnosti u značajnoj mjeri doprinose razvoju ekološke svijesti kod učenika. Nalazi ukazuju na potrebu za jačanjem sistemske podrške nastavnicima i strateškim pristupom u implementaciji ekološkog odgoja i obrazovanja u školama.

Cljučne riječi: stavovi nastavnika, ekološki odgoj, vannastavne aktivnosti, osnovna škola, ekološke vrijednosti, obrazovanje za održivi razvoj

⁵⁶ vanesa.delalic@unze.ba

TEACHERS' ATTITUDES TOWARD THE PRESENCE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION CONTENT IN EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

Vanesa Delalić

Faculty of Philosophy, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

Senajil Huskić

“Muhsin Rizvić” Primary School, Fojnica, Bosnia and Herzegovina

Abstract. The aim of this research was to investigate the attitudes of primary school teachers toward the inclusion of environmental education content in extracurricular activities in elementary schools. The study was conducted on a sample of 120 teachers in the Zenica-Doboj Canton, using a quantitative methodology and a specially designed questionnaire. The results showed that teachers expressed moderately positive attitudes toward the inclusion of environmental content in extracurricular activities, with average values ranging between 2.6 and 2.7 on a four-point scale. No statistically significant differences were found in attitudes with respect to gender or work experience. Strong correlations were observed among various aspects of environmental education, including knowledge, values, skills, and types of content (explicit, implicit, formative, and informative). Most respondents expressed the belief that extracurricular activities significantly contribute to the development of environmental awareness among students. The findings indicate the need for stronger systemic support for teachers and a strategic approach to the implementation of environmental education in schools.

Keywords: teachers' attitudes, environmental education, extracurricular activities, primary school, environmental values, education for sustainable development

PRIMJENA AUDIO-VIZUELNIH MEDIJA U NASTAVI GEOGRAFIJE

Suzana D. Šekarić⁵⁷

Branka P. Manojlović

Filozofski fakultet Nikšić, Univerzitet Crne Gore, Crna Gora

Apstrakt: Obrazovanje se mora shvatati kao živ proces podložan promjenama. Shodno tome, konstantno se razvijaju i usavršavaju didaktički mediji, nastavne metode i oblici rada, a sve u svrhu poboljšanja učinkovitosti nastavnog procesa. Racionalna primjena audio-vizuelnih medija u kvalitetno organizovanom procesu nastave geografije, značajno može da doprinese da učenici strpljivije, pažljivije, temeljnije i lakše savladavaju čak i najteže obrazovne sadržaje.

Ovim radom se želi ukazati na mogućnost korištenja audio-vizuelnih medija u nastavi geografije i na njihov pozitivan uticaj na kvalitet i trajnost znanja kod učenika. Istraživanjem su obuhvaćeni nastavnici i učenici u pet gradskih i seoskih osnovnih škola na teritoriji opština Nikšić i Risan. Važno je istaći da je u pitanju hotimično odabrani uzorak, kojim je obuhvaćeno 100 učenika i 7 nastavnika. Cilj rada je da se sagleda način i učestalost korištenja audio-vizuelnih medija u nastavi geografije u osnovnim školama, da se teorijski razmotre njihove mogućnosti i izazovi, te da se praktično potvrdi njihov značaj za unapređenje kvaliteta nastave i postignuća učenika. S obzirom da se ovo empirijsko istraživanje temelji na utvrđivanju postojećeg stanja i njegove analize na odabranom uzorku, u tu svrhu korištene su metoda teorijske analize i deskriptivna metoda. Primijenjene istraživačke tehnike su tehnika analize sadržaja i anonimno anketiranje, dok se kao osnovni istraživački instrument koristio anketni upitnik za nastavnike i učenike. Analiza dobijenih rezultata ukazuju na nekompatibilnost u percepcijama nastavnika i učenika o učestalosti primjene ovih medija, s obzirom da se više od dvije trećine nastavnika izjasnilo da često koriste audio-vizuelne medije u nastavi geografije, dok s druge strane, 58% učenika smatra da se ovi mediji u nastavi geografije rijetko koriste. Rezultati našeg istraživanja pokazuju da većina nastavnika (57, 14%) i učenika (40%) smatra da audio-vizuelni mediji djelimično doprinose trajnosti i kvalitetu znanja, dok 42,86% nastavnika i 50% učenika taj doprinos vidi kao potpun.

Ključne riječi: audio-vizuelni mediji, nastava geografije, nastavnik, učenik, osnovna škola

⁵⁷ sekaric.s@ucg.ac.me

APPLICATION OF AUDIO-VISUAL MEDIA IN THE TEACHING OF GEOGRAPHY

Suzana D. Šekarić
Branka P. Manojlović

Faculty of Philosophy Nikšić, University of Montenegro, Montenegro

Abstract: Education must be understood as a living process subject to change. Accordingly, didactic media, teaching methods, and forms of work are constantly being developed and improved, all with the aim of enhancing the effectiveness of the teaching process. The rational use of audiovisual media in a well-organized geography teaching process can significantly contribute to helping students learn even the most challenging educational content more patiently, attentively, thoroughly, and easily.

This paper aims to highlight the potential of using audiovisual media in geography teaching and their positive effects on students' knowledge. The research involved teachers and students from five urban and rural primary schools in the municipalities of Nikšić and Risan. It is important to note that a purposive sample was used, including 100 students and 7 teachers. The main goal of the paper is to examine how and how often audiovisual media are used in geography teaching in primary schools, to theoretically consider their possibilities and challenges, and to empirically confirm their significance for improving the quality of teaching and student achievement. Since this empirical research is based on identifying and analyzing the current situation within the selected sample, the methods used include theoretical analysis and the descriptive method. The research techniques applied were content analysis and anonymous surveying, while the main research instrument was a questionnaire for teachers and students. The analysis of the obtained results indicates a discrepancy between teachers' and students' perceptions regarding the frequency of using these media. More than two-thirds of teachers stated that they often use audiovisual media in geography teaching, while, on the other hand, 58% of students believe that these media are rarely used in geography classes. The results of our research show that the majority of teachers (57.14%) and students (40%) believe that audiovisual media partially contribute to the durability and quality of knowledge, while 42.86% of teachers and 50% of students see this contribution as complete.

Keywords: audiovisual media, geography teaching, teacher, student, primary school

BASKIN KAO NOVI PEDAGOŠKI MODEL U OBRAZOVNOM SISTEMU

Živan Milošević⁵⁸

Odsek za vaspitače i medicinske sestre vaspitače, Akademija strukovnih
studija Šabac, Srbija

Apstrakt: Baskin, kao inkluzivna sportska aktivnost dostupna i prilagođena svakom učesniku nastala u Italiji početkom 2000-ih, predstavlja inovativnu pedagošku paradigmu koja promoviše inkluziju u vaspitno-obrazovnom sistemu. Uz njegov osnovni aspekt da polazi od postulata šta osoba sa invaliditetom može da uradi, a ne šta ne može. Baskin omogućava aktivno i kompetentno učešće učenika sa i bez invaliditeta, istovremeno podstičući ravnopravnost, kooperaciju i zajedničke ciljeve, a smanjujući ableizam. Empirijska istraživanja pokazuju da primena Baskina značajno poboljšava stavove učenika prema osobama sa invaliditetom, smanjujući odbacivanje i predrasude. Ovaj inovativni model, zasnovan na principima Univerzalnog dizajna i modela obrnute integracije, predstavlja praktičan primer socijalne inkluzije uz redukovanje negativnih stavova prema osobama sa invaliditetom, razvijanje kolektizma, i podsticanja inkluzivne kulture u obrazovnim sistemima.

Ključne reči: integrisani sport, inkluzivno obrazovanje, inkluzivni sport baskin.

⁵⁸ zivanmilosevic991@gmail.com

BASKIN AS A NEW PEDAGOGICAL MODEL IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Živan Milošević

Unit for nursery and pre-school teachers, Academy of Applied Studies Šabac, Serbia

Abstract: Baskin, as an inclusive sports activity accessible and adapted to every participant, originated in Italy in the early 2000s and represents an innovative pedagogical paradigm that promotes inclusion in the educational system. Its fundamental principle is based on the postulate of focusing on what a person with a disability can do, rather than what they cannot do. Baskin enables active and competent participation of students with and without disabilities, simultaneously fostering equality, cooperation, and shared goals while reducing ableism. Empirical research has shown that the application of Baskin significantly improves students' attitudes toward persons with disabilities, reducing rejection and prejudice. This innovative model, grounded in the principles of Universal Design and the reverse integration model, represents a practical example of social inclusion by reducing negative attitudes toward persons with disabilities, fostering collectivism, and encouraging an inclusive culture within educational systems.

Keywords: integrated sport, inclusive education, inclusive sport baskin.

IX KOMPETENCIJE NASTAVNIKA I PEDAGOGA

СТИЛОВИ РУКОВОЂЕЊА У САВРЕМЕНОЈ УЧИОНИЦИ

Марија Трифуновић⁵⁹

Драгана Јовановић

Департман за педагогију, Филозофски факултет,

Универзитет у Нишу, Србија

Апстракт: У раду се критички преиспитују стилови рада наставника у контексту руковођења наставним процесом, са циљем да се утврди који педагошки приступи доминирају у савременој школској пракси. У фокусу су три модела: ауторитарни, демократски и *laissez-faire*, чија је примена испитана кроз анализу ставова наставника. Коришћењем дескриптивне статистике добијен је увид у доминантне обрасце педагошког деловања у савременој учионици. Резултати показују да демократски стил значајно преовладава у наставној пракси, посебно у областима које се односе на развијање одговорности код ученика, њихову партиципацију у доношењу одлука и отворену комуникацију уз конструктивне повратне информације. Ауторитарни стил се задржава у домену одржавања дисциплине и структуре, док је *laissez-faire* стил маргинално заступљен, углавном кроз елементе толеранције и подршке без намећања, односно флексибилност у раду са ученицима. Потврђена је хипотеза о доминацији демократског стила руковођења, уз уочљиву тенденцију наставника ка интеграцији различитих приступа у зависности од контекста. Ови налази имају значајне педагошке импликације: указују на потребу за континуираним професионалним развојем наставника, подршком демократским методама наставе и неговањем рефлексивне праксе. Унапређење образовних политика у правцу подршке приступима који подстичу активности ученика, кооперацију и саморегулацију, уз очувања јасне структуре и педагошке доследности представља кључни корак ка квалитетнијем образовном систему.

Кључне речи: наставни стилови, руковођење наставом, демократски приступ, педагошка пракса, образовна политика

⁵⁹ dm.trifunovic@filfak.ni.ac.rs

LEADERSHIP STYLES IN THE CONTEMPORARY CLASSROOM

Marija Trifunović
Dragana Jovanović

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Abstract: The study offers a critical re-evaluation of teaching styles in the context of instructional leadership, aiming to determine which pedagogical approaches prevail in current educational practice. The study focuses on three leadership models – authoritarian, democratic, and laissez-faire – whose application is explored through an examination of teachers' attitudes. Descriptive statistical analysis was used to identify prevailing patterns of pedagogical practice in the contemporary classroom. The results indicate that the democratic style significantly prevails in teaching practice, particularly in areas related to fostering student responsibility, encouraging participation in decision-making, and promoting open communication supported by constructive feedback. The authoritarian style remains present in the domain of maintaining discipline and structure, while the laissez-faire style is only marginally represented – primarily through elements of tolerance and non-intrusive support, that is, flexibility in working with students. The hypothesis asserting the predominance of the democratic leadership style was confirmed, with a discernible tendency among teachers to adopt a context-sensitive integration of different pedagogical approaches. These findings have significant pedagogical implications: they highlight the need for continuous professional development of teachers, support for democratic teaching methods, and the fostering of reflective teaching practice. Improving educational policies to support approaches that encourage student engagement, cooperation, and self-regulation – while maintaining clear structure and pedagogical consistency – represents a crucial step toward a higher-quality education system.

Keywords: teaching styles, instructional leadership, democratic approach, pedagogical practice, educational policy

AUTENTIČNOST NASTAVNIKA I PEDAGOŠKA INTERAKCIJA U DIGITALNOM OKRUŽENJU

Bojana Perić Prkosovački⁶⁰

Medicinski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Dragan Čočkalović

Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin" Zrenjanin,

Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Apstrakt: Savremena digitalna nastava pred nastavnika postavlja nove izazove u ostvarivanju kvalitetne pedagoške interakcije sa učenicima. Jedan od ključnih faktora koji oblikuju tu interakciju jeste autentičnost nastavnika, koja se ogleda u doslednosti, otvorenosti i spremnosti da lično i profesionalno odgovori na potrebe učenika. Autentičan nastavnik ne prenosi samo znanje, on gradi odnos poverenja i uzajamnog poštovanja, što u digitalnom okruženju često izostaje zbog fizičke distance i smanjenih mogućnosti neposredne komunikacije. Posebnu ulogu u tom procesu ima socioemocionalni odnos nastavnika i učenika, koji podrazumeva izražavanje empatije, razumevanja i podrške u online interakcijama. U radu se razmatraju teorijski pristupi autentičnosti i pedagoške interakcije, kao i specifičnosti njihovog ispoljavanja u digitalnom kontekstu. Naglašava se potreba individualizovanog pristupa i upotrebe interaktivnih metoda u očuvanju humanog i angažovanog odnosa nastavnik–učenik. Zaključuje se da autentičnost nastavnika i njegova emocionalna kompetencija predstavljaju važne determinante uspešne pedagoške interakcije u digitalnom okruženju i da zahtevaju kontinuiranu refleksiju i razvoj profesionalnih kompetencija.

Ključne reči: autentičnost nastavnika, socioemocionalni odnos nastavnika i učenika, pedagoška interakcija, digitalno okruženje

⁶⁰ bojana.peric-prkosovacki@mf.uns.ac.rs

TEACHER AUTHENTICITY AND PEDAGOGICAL INTERACTION IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

Bojana Perić Prkosovački

Faculty of Medicine, University of Novi Sad, Serbia

Dragan Čočkalo

Technical Faculty “Mihajlo Pupin” Zrenjanin,

University of Novi Sad, Serbia

Abstract: Contemporary digital teaching confronts teachers with new challenges in achieving high-quality pedagogical interaction with students. One of the key factors of this interaction is teacher authenticity, reflected in consistency, openness, and readiness to respond both personally and professionally to students’ needs. An authentic teacher does not merely transmit knowledge but builds a relationship of trust and mutual respect—something often lacking in digital environments due to physical distance and reduced opportunities for face-to-face communication.

A particularly important aspect of this process is the socio-emotional relationship between teachers and students, which involves the expression of empathy, understanding, and support in online interactions. This paper discusses theoretical approaches to authenticity and pedagogical interaction, as well as the specific ways in which they are manifested in digital contexts. It emphasizes the need for an individualized approach and the use of interactive methods to preserve a humane and engaged teacher–student relationship.

The paper concludes that teacher authenticity and emotional competence represent crucial determinants of successful pedagogical interaction in digital environments and that they require continuous reflection and the development of professional competences.

Keywords: teacher authenticity, teacher–student socio-emotional relationship, pedagogical interaction, digital environment

КОМПЕТЕНЦИЈЕ ПЕДАГОГА САВЈЕТОДАВЦА: ИЗМЕЋУ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ВРИЈЕДНОСТИ И САВРЕМЕНИХ ИЗАЗОВА

Ранка Перуџица⁶¹

Оливера Калајић

Катедра општеобразовних предмета, Медицински факултет Фоча,
Универзитет у Источном Сарајеву, Република Српска, Босна и
Херцеговина

Биљана Сладоје Бошњак

Соња Каурин

Катедра за педагогију, Филозофски факултет Пале, Универзитет у
Источном Сарајеву, Република Српска, Босна и Херцеговина

Апстракт: У савременој васпитно-образовној пракси улога педагога савјетодавца постаје све значајнија због растућих изазова са којима се ученици, наставници и родитељи сусрећу у процесу образовања и васпитања. Циљ овог рада јесте теоријска анализа кључних компетенција које морају посједовати савремени педагози савјетодавци како би ефикасно одговорили на сва питања и проблеме школске свакодневнице, уз истовремено очување традиционалних вриједности и њихово прилагођавање новим захтјевима савремене образовне праксе. Посебан акценат ставља се на компетенције у области комуникације, емпатије, етике, професионалних знања и вјештина, као и на способности за рјешавање конфликта и креирање индивидуализованих планова интервенције, што је од суштинског значаја за успјешну савјетодавну праксу. Истраживања показују да савремени педагози савјетодавци морају бити спремни на прилагођавање новим технологијама, укључујући дигиталне платформе за комуникацију и е-учење, као и на дјеловање у мултидисциплинарним тимовима. Важну компоненту представља и развој интеркултуралних компетенција, које омогућавају ефикасан рад са различитим групама ученика и родитеља, уз уважавање културолошких, социјалних и личних специфичности. На основу прегледа литературе и анализе актуелних трендова може се закључити да је континуирани професионални развој кључан за одржавање и унапређивање компетенција педагога савјетодавца, што представља предуслов за ефикасно пружање савјетодавних услуга у савременој пракси. Компетенције педагога савјетодавца нису статична категорија, већ динамичан скуп знања, способности и ставова који се непрестано унапређује у складу са промјенама у образовању и друштву.

Кључне ријечи: компетенције педагога, савремена школа, педагошко савјетовање, професионални развој

⁶¹ ranka.perucica@ues.rs.ba

COMPETENCIES OF THE PEDAGOGICAL COUNSELOR: BETWEEN TRADITIONAL VALUES AND CONTEMPORARY CHALLENGES

**Ranka Perućica
Olivera Kalajdžić**

Department of General Education Courses, Faculty of Medicine Foča,
University of East Sarajevo, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

Biljana Sladoje Bošnjak

Sonja Kaurin

Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy Pale, University of East
Sarajevo, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina

Abstract: In contemporary educational practice, the role of the pedagogical counselor is becoming increasingly significant due to the growing challenges faced by students, teachers, and parents in the process of education and upbringing. The aim of this paper is to provide a theoretical analysis of the key competencies that modern pedagogical counselors must possess in order to effectively address the issues and problems of everyday school life, while simultaneously preserving traditional values and adapting them to the new demands of contemporary educational practice. Particular emphasis is placed on competencies in the areas of communication, empathy, ethics, professional knowledge and skills, as well as the ability to resolve conflicts and create individualized intervention plans, which are essential for successful counseling practice. Research indicates that modern pedagogical counselors must be ready to adapt to new technologies, including digital platforms for communication and e-learning, as well as to work effectively within multidisciplinary teams. An important component is the development of intercultural competencies, which ensure effective work with diverse groups of students and parents, while respecting cultural, social, and individual specificities. Based on a review of the literature and an analysis of current trends, it can be concluded that continuous professional development is crucial for maintaining and enhancing the competencies of pedagogical counselors, serving as a prerequisite for the effective provision of counseling services in contemporary practice. The competencies of pedagogical counselors are not a static category but rather a dynamic set of knowledge, skills, and attitudes that are continuously improved in line with changes in education and society.

Keywords: pedagogical counselor competencies, contemporary school, pedagogical counseling, professional development

ДИДАКТИЧКО-ПАРАДИГМАТСКЕ ОСНОВЕ И ОРГАНИЗАЦИЈСКО-СИСТЕМСКЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ПОБОЉШАЊА РАЗВОЈНИХ ПОЗИЦИЈА МЕТОДИКЕ САВРЕМЕНЕ НАСТАВЕ

Љиљана Јерковић⁶²

Миле Илић

Филозофски факултет Бања Лука, Република Српска,
Босна и Херцеговина

Апстракт: Рад је фокусиран на експликацију дидактичко-парадигматских утемељења методичких концепција, система и модела традиционалне и иновативне наставе, на идентификацију организационо-системских претпоставки побољшавања развојних позиција научно-теоријски заснованих методика савремене наставе. Дидактичке парадигме класификоване су на опште, посебне и појединачне. Метатеоријском анализом идентификоване су дидактичке парадигме које су имплицитно присутне у традиционалним системима наставе, као и експлицитно заступљене у новим, експериментално потврђеним моделима иновативне наставе. Истакнути су могући дјелотворни организационо-системски приступи побољшању развојних позиција методика савремене наставе. Приказани су модели управљања наставом и укупном школском дјелатношћу који утичу на ефикасност методичких концепција и на квалитет исхода наставног и васпитно-образовног процеса.

Кључне ријечи: дидактичке парадигме, развој методике савремене наставе, традиционална настава, системи иновативне наставе, модели управљања наставом и школом

⁶² ljiljana.jerkovic@ff.unibl.org

DIDACTIC-PARADIGMATIC FOUNDATIONS AND ORGANIZATIONAL-SYSTEMIC ASSUMPTIONS FOR IMPROVING THE DEVELOPMENTAL POSITIONS OF CONTEMPORARY TEACHING METHODOLOGY

Ljiljana Jerković

Mile Ilić

Faculty of Philosophy Banja Luka, Republic of Srpska,
Bosnia and Herzegovina

Abstract: The paper focuses on the explanation of didactic-paradigmatic foundations of methodological concepts, systems, and models of both traditional and innovative teaching. It identifies organizational-systemic assumptions for improving the developmental positions of scientifically and theoretically grounded methodologies in contemporary teaching. Didactic paradigms are classified into general, specific, and individual categories. Through metatheoretical analysis, the paper identifies didactic paradigms that are implicitly present in traditional teaching systems, as well as those explicitly represented in new, experimentally confirmed models of innovative teaching. Potentially effective organizational-systemic approaches for improving the developmental positions of contemporary teaching methodology are emphasized. The paper presents models of teaching and school activity management that impact the effectiveness of methodological concepts and the quality of teaching and educational outcomes.

Keywords: didactic paradigms, development of contemporary teaching methodology, traditional teaching, innovative teaching systems, models of teaching and school management

PRE-SERVICE AND IN-SERVICE TEACHERS' PERCEPTIONS OF THE COMPLEX CONCEPT *SECOND LANGUAGE LEARNING*: CONCEPTUAL INTEGRATION OR A CONCEPTUAL DIVIDE

Milena Levunlieva⁶³

Krasimira Hadzhieva

South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria

Abstract: The research compares and contrasts pre-service and in-service teachers' perceptions of salient properties of the complex concept *second language learning* applying a corpus-driven approach within the cognitive framework. To create the corpus, a set of unfinished sentences featuring the term *SLL* in different syntactic positions were given to 34 students of Primary Pedagogy and English as a Second Language at SWU "Neofit Rilski" and to 10 teachers of English in private and state schools in Blagoevgrad. The CASA method for construction grammar analysis was applied to classify the argument structure constructions (ASCxns) recurrent in the corpus. Based on this analysis, the dominant metaphors associated with teachers' and education majors' perceptions of second language learning were uncovered by: (i) identifying the recurrent conceptual integration patterns in the corpus; (ii) juxtaposing the metaphorical blended spaces with the corresponding ASCxns to deduce *form - function* relations specific to the concept *second language learning* as perceived by the informants. The analysis shows that the bulk of pre-conceptual schemata and metaphors in terms of which educators conceive of the central commitment in their professional realization contribute to a reframing of the concept *SLL* as (i) a resource or source of prosperity; (ii) a source of light; (iii) a supporting structure; and (iv) a path (to success). However, students of education generally frame all their perceptions within the concept of *SLL* as a social and professional instrument, while in-service teachers' predominant conceptualization views *SLL* as a goal to be achieved and value to be cherished.

Keywords: *SLL* as a complex concept, in-service teachers' perceptions of *SLL*, pre-service teachers' perceptions of *SLL*, cognitive framework, conceptual integration analysis

⁶³ levunlieva@swu.bg

PERCEPCIJE STUDENATA NASTAVNIČKIH SMEROVA I NASTAVNIKA U PRAKSI O KOMPLEKSNOM KONCEPTU UČENJA DRUGOG JEZIKA: KONCEPTUALNA INTEGRACIJA ILI KONCEPTUALNI JAZ

Milena Levunlieva
Krasimira Hadzhieva

Jugozapadni univerzitet „Neofit Rilski“, Blagoevgrad, Bugarska

Apstrakt: Istraživanje upoređuje i suprotstavlja percepcije studenata nastavničkih smerova i nastavnika u praksi o istaknutim svojstvima kompleksnog koncepta učenja drugog jezika, primenom pristupa zasnovanog na korpusu u okviru kognitivnog okvira. Radi kreiranja korpusa, grupi od 34 studenata pedagogije i engleskog kao drugog jezika na Jugozapadnom univerzitetu „Neofit Rilski“ i 10 nastavnika engleskog jezika iz privatnih i državnih škola u Blagoevgradu, data su nedovršena rečenice sa terminom *SLL* (Second Language Learning) u različitim sintaksičkim pozicijama. Metod *CASA* za analizu konstrukcione gramatike primenjen je radi klasifikacije konstrukcija argumentne strukture (ASCxns) koje se ponavljaju u korpusu. Na osnovu ove analize, otkrivene su dominantne metafore povezane sa percepcijama nastavnika i studenata nastavničkih smerova o učenju drugog jezika, i to kroz: (1) identifikaciju ponavljajućih obrazaca konceptualne integracije u korpusu; (2) poređenje metaforičkih spojenih prostora sa odgovarajućim ASCxns strukturom, radi izvođenja odnosa između forme i funkcije specifičnih za koncept učenja drugog jezika onako kako ga ispitanici doživljavaju.

Analiza pokazuje da većina prekonceptualnih šema i metafora, preko kojih prosvetni radnici poimaju centralnu obavezu u svom profesionalnom ostvarivanju, doprinosi redefinisavanju koncepta *SLL* kao: (1) resursa ili izvora blagostanja; (2) izvora svetlosti; (3) potporne strukture; i (4) puta (ka uspehu). Međutim, studenti nastavničkih smerova uglavnom svoje percepcije oblikuju u okviru koncepta *SLL* kao društvenog i profesionalnog instrumenta, dok nastavnici u praksi *SLL* predominantno posmatraju kao cilj koji treba postići i vrednost koju treba negovati.

Ključne reči: *SLL* kao kompleksan koncept, percepcije nastavnika u praksi o *SLL*, percepcije studenata nastavničkih smerova o *SLL*, kognitivni okvir, analiza konceptualne integracije

PODUZETNIČKE KOMPETENCIJE IZ PERSPEKTIVE PRAKSE PEDAGOGA

Meliha Karić⁶⁴

Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Veće Evropske unije 2018. godine u *Preporukama o ključnim kompetencijama* na popisu osnovnih kompetencija, potrebne svakom pojedincu za osobno samoostvarenje i razvitak, prepoznaje značaj razvoja poduzetničkih kompetencija, kreativnosti i osećaja inicijative. Polazeći od činjenice da se odgojni i obrazovni rad ne može svesti na rutine i automatizirane radnje za pedagoga je značajno, u pogledu profesionalnog i osobnog razvoja, da radi na osnaživanju poduzetničkih kompetencija. Reč je o kompetencijama koje se mogu manifestirati u različitim oblicima ponašanja kao što su: razmišljanje izvan okvira, prepoznavanje prilika koje drugi ne vide, traganje za rešenjima koja su drugačija od onih koja su trenutno dostupna, veštine i umeća planiranja, pregovaranja, komuniciranja, itd. Cilj rada je istražiti kako pedagozi iz prakse, shodno potrebama i područjima rada, (samo)procenjuju značaj poduzetničkih kompetencija za profesiju kojom se bave. U istraživanju se koriste deskriptivna metoda, metoda teorijske analize te *survey metod*. Analiza dokumentacije i anketiranje su tehnike istraživanja, anketni upitnik je merni instrument. Odgovori ispitanika ukazuju da su poduzetničke kompetencije pedagoga usko povezane sa stvaranjem prilika za osobni razvoj pedagoga u društvenom okruženju. Ističu da poduzetničke kompetencije pedagoga posebno dolaze do izražaja u situacijama kada je potrebno pokazati spremnost i otvorenost za: promene i nova iskustva (inovativnost), upravljanje rizikom i vođenjem. Obrazovanje pedagoga je kontinuirana profesionalna obaveza, stoga se praktični značaj teme istraživanja očituje u tome što su prikupljeni odgovori ispitanika vredan izvor podataka za kreiranje preporuka o mogućnostima razvoja poduzetničkih kompetencija pedagoga. S druge strane, ponuđena tema istraživanja ukazuje na vrednosti profesije pedagoga, profesionalnih multiplih uloga i funkcija koje pedagog ima danas.

Ključne reči: pedagog, kompetencije, poduzetničke kompetencije, poduzetničko ponašanje

⁶⁴ meliha.karic@ff.unsa.ba

ENTREPRENEURIAL COMPETENCES FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHER PRACTICE

Meliha Karić

Faculty of Philosophy, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Abstract: In 2018, the Council of the European Union recognizes the importance of developing entrepreneurial competencies, creativity and a sense of initiative in the Recommendations on key competencies on the list of basic competencies that every individual needs for personal self-realization and development. Starting from the fact that educational work cannot be reduced to routines and automated actions, it is important for the pedagogue, in terms of professional and personal development, to work on strengthening entrepreneurial competencies. It is about competencies that can be manifested in different forms of behavior such as: thinking outside the box, recognizing opportunities that others do not see, searching for solutions that are different from those currently available, skills and abilities of planning, negotiation, communication, etc. The goal of the work is to investigate how pedagogues from practice, according to the needs and areas of work, (self) assess the importance of entrepreneurial competencies for the profession they are engaged in. The descriptive method, the theoretical analysis method and the survey method are used in the research. Document analysis and surveying are research techniques, the survey questionnaire is a measuring instrument.

The respondents' answers indicate that the entrepreneurial competencies of pedagogues are closely related to the creation of opportunities for personal development of pedagogues in the social environment. They point out that the entrepreneurial competencies of pedagogues come to the fore in situations where it is necessary to show readiness and openness for changes and new experiences (innovation), risk management and leadership. Educating pedagogues is a continuous professional obligation, therefore, the practical importance of the research topic is manifested in the fact that the collected answers of the respondents are a valuable source of data for creating recommendations on the possibilities of developing entrepreneurial competences of pedagogues. On the other hand, the proposed research topic indicates the values of the pedagogue profession, the multiple professional roles and functions that the pedagogue has today.

Keywords: pedagogue, competencies, entrepreneurial competencies, entrepreneurial behavior

ШКОЛА КАО ВАСПИТНА СРЕДИНА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ НАСТАВНИКА И СТРУЧНИХ САРАДНИКА

Татјана Б. Милосављевић Ђукић⁶⁵

Универзитет у Нишу, Педагошки факултет у Врању, Србија

Апстракт: Циљ истраживања био је да се испита перцепција наставника (разредне и предметне наставе) и стручних сарадника школе као васпитне средине, ради утврђивања сличности и разлика у разумевању и сагледавању њене васпитне улоге. Узорак је обухватио укупно 282 испитаника, од којих је 247 наставника (87,6%) и 35 стручних сарадника (12,4%), запослених у основним школама Републике Србије. За потребе истраживања конструисан је *Упитник за процену васпитне функције школе из перспективе наставника и стручних сарадника*. Поред дескриптивне статистике, примењени су *t*-тест за независне узорке, једнофакторска анализа варијансе (ANOVA) и Пирсонов коефицијент корелације, уз ниво значајности $p \leq 0,05$. Резултати су потврдили полазну хипотезу о постојању статистички значајних разлика у перцепцији испитаника о васпитној улози школе ($p < 0,05$). Наставници су у већој мери вредновали сопствену и институционалну улогу у остваривању васпитних циљева ($4,75 \pm 0,45$) у односу на стручне сараднике ($4,49 \pm 0,51$), који су наглашавали значај сарадничких односа и повезаности школе са породицом и заједницом. Наставници разредне наставе показали су већи степен слагања у планирању васпитних задатака ($4,82 \pm 0,39$), док наставници предметне наставе више истичу улогу педагошке климе ($4,68 \pm 0,47$). Наставници женског пола показују већи степен идентификације са васпитним циљевима школе ($p = 0,002$), а запослени у школама градских средина више вреднују васпитну улогу школе у односу на колеге из приградских и сеоских средина ($p = 0,004$). Негативна корелација радног стажа и појединих аспеката васпитне функције ($r = -0,140$; $p < 0,05$) указује на већу ангажованост и иницијативу наставника и стручних сарадника са мање радног искуства. Налази истраживања указују на потребу систематског јачања сарадње између наставника и стручних сарадника и могу послужити за дубљу опсервацију овог веома значајног педагошког питања.

Кључне речи: васпитна функција школе, школа као васпитна средина, наставници, стручни сарадници

⁶⁵ tatjanamdj@pfvr.ni.ac.rs

SCHOOL AS AN EDUCATIONAL ENVIRONMENT FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHERS AND PROFESSIONAL ASSOCIATES

Tatjana B. Milosavljević Đukić

University of Niš, Pedagogical faculty in Vranje, Serbia

Abstract: The aim of this research was to examine how teachers (both classroom and subject teachers) and school professionals perceive the educational environment, with the goal of identifying similarities and differences in their understanding and perception of its educational role. The sample included a total of 282 respondents, out of whom 247 were teachers (87. 6%) and 35 were professional associates (12. 4%), all employed in primary schools in the Republic of Serbia. To assess the educational function of the school from the perspective of teachers and professional associates, a questionnaire was developed. In addition to descriptive statistics, the study used independent samples t- test, one- way analysis of variance (ANOVA), and Pearson correlation coefficient, with a significance level of $p \leq 0.05$. The results confirmed the initial hypothesis that there were statistically significant differences in respondents' perceptions of the educational role of the school ($p < 0.05$). Teachers valued their own and the institution's roles in achieving educational goals more highly (4.75 ± 0.45) compared to professional associates (4.49 ± 0.51), who highlighted the importance of collaborative relationships and the connection between the school, family, and community. Classroom teachers showed higher degree of agreement in planning educational tasks (4.82 ± 0.39), whereas subject teachers emphasized the role of the pedagogical climate more (4.68 ± 0.47). Female teachers showed higher levels of identification with the educational goals of the school ($p = 0.002$), and employees in urban schools valued the school's educational role more than their counterparts in suburban and rural areas ($p = 0.004$). A negative correlation between length of service and specific aspects of the educational function ($r = -0.0140$; $p < 0.05$) suggests that teachers and professional associates with less experience tend to be more engaged and show greater initiative. The findings of this study highlight the need for systematic efforts to strengthen cooperation between teachers and professional associates and they can serve as a basis for further examination of this important pedagogical issue.

Keywords: educational function of school, school as an educational environment, teachers, professional associates

VASPITANJE DANAS: IZMEĐU TRADICIONALNIH VREDNOSTI I
SAVREMENIH IZAZOVA

Knjiga sažetaka
decembar 2025.

Izdavač
FILOZOFSKI FAKULTET
UNIVERZITETA U NIŠU

Za izdavača
Prof. dr Vladimir Ž. Jovanović, dekan

Koordinator Izdavačkog centra
Prof. dr Mihailo Antović, prodekan za naučnoistraživački rad

Lektura
Dr Maja D. Stojković
Marija Stojković

Tehničko uredništvo
Darko Jovanović (Dizajn korice)
Milan D. Randelović (Prelom)
Izdavački centar (Digitalizacija)

Format
A5 (14.8x21)

Tiraž
10 CD-a

Štamparija
Filozofski fakultet
Niš, 2025.

ISBN 978-86-7379-685-7

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.018(048)(0.034.2)
37.01(048)(0.034.2)
37.091.12(048)(0.034.2)

НАУЧНИ скуп са међународним учешћем Васпитање данас: између традиционалних вредности и савремених изазова (2025 ; Ниш)

Knjiga rezimea [Elektronski izvor] = Book of abstracts / [Naučni skup sa međunarodnim učešćem] Vaspitanje danas: između tradicionalnih vrednosti i savremenih izazova, Niš, 06. decembar, 2025. godine = [Scientific Conference with International Participation] Education Today: Between Traditional Values and Contemporary Challenges, Niš, December 6th 2025. ; urednici, editors Jelena Petrović, Marija Marković. - Niš : Filozofski fakultet Univerziteta, 2025 (Niš : Filozofski fakultet). - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Sistemski zahtevi: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovne strane dokumenta. - Uporedo srp. tekst i engl. prevod. - Na vrhu nasl. str: Departman za pedagogiju, Department of Pedagogy. - Tiraž 10.

ISBN 978-86-7379-685-7

1. Up. stv. nasl. 2. Петровић, Јелена, 1976- [уредник] 3. Марковић, Марија, 1983- [уредник]
а) Васпитање -- Апстракти б) Образовање
-- Апстракти в) Наставници -- Компетенције -- Апстракти

COBISS.SR-ID 181234953